

L'ANÀLISI SINTÀCTICA I LA SEVA TERMINOLOGIA EN L'ENSENYAMENT SECUNDARI*

Josep M. Brucart (Universitat Autònoma de Barcelona)

(Publicat a J. Macià i J. Solà eds., *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari. Propostes pràctiques*, Barcelona, Graó, 2000: 163-229.)

0. Introducció

L'objectiu d'aquest treball és plantejar quins conceptes gramaticals bàsics convé utilitzar en l'anàlisi sintàctica que s'ensenya a l'educació secundària. Com és lògic, la resposta a la pregunta anterior depèn d'alguns supòsits metodològics previs, com ara els que corresponen a les qüestions que apareixen formulades a (1):

- (1) a. Quins han de ser els objectius de l'ensenyament gramatical en aquest nivell?
- b. Quanta gramàtica cal ensenyar a l'educació secundària?
- c. Quin ha de ser el marc teòric de referència?

És obvi que un tractament extensiu del que es planteja a (1) depassa àmpliament l'abast d'aquest article. Tanmateix, inclourem a continuació algunes reflexions sobre el paper de la gramàtica en les assignatures de llengua.

El primer que cal dir és que els continguts gramaticals no poden ser l'únic component dels cursos de llengua de l'ensenyament secundari. D'una banda, perquè l'objectiu bàsic en aquests nivells ha de ser pràctic: la millora de les capacitats de comprensió i d'emissió d'enunciats lingüístics orals i escrits per part dels estudiants.¹ I d'altra, perquè fins i tot cenyint-nos al capítol dels continguts, resulta clar que, a més del gramatical, el domini d'una llengua implica altres components: ser parlant competent d'una llengua no només suposa posseir el seu lèxic i les seves estructures gramaticals, sinó també saber-los utilitzar per articular un discurs coherent, adequat a les finalitats que el parlant es proposa d'aconseguir i d'acord amb el context social en què es produeix. D'aquí l'interès creixent que els enfocaments discursius i pragmàtics han anat adquirint en l'estudi de la llengua.

Canale (1983) proposa desenvolupar el concepte de *competència comunicativa*, encunyat per Hymes el 1966 (cf. Hymes, 1971), tot distingint-hi quatre dominis diferenciats:

(2) *Competències del domini lingüístic* (Canale, 1983)

* Vull dedicar aquest treball a la memòria del meu pare, Josep Brucart, que ens va deixar mentre s'escrivia. Agraïxo a Joan Solà i a Jaume Macià la invitació a participar en el curs que ha originat aquest llibre i també la seva paciència i comprensió davant els meus retards i dilacions.

¹ Entenem per *enunciat* cadascuna de les unitats sintàctiques en què s'articula un text o un discurs. L'enunciat es caracteritza per estar delimitat per pauses màximes (equivalents, en l'escriptura, a un punt). Els enunciats poden ser oracionals o infraoracionals. A aquests últims també se'ls anomena fragments.

- a. La competència gramatical (domini del codi lingüístic).
- b. La competència discursiva (relació de cada missatge amb la resta del discurs).
- c. La competència sociolingüística (relació entre els parlants, la informació que comparteixen, la intenció comunicativa dels missatges i el context social en què s'insereixen tots ells).
- d. La competència estratègica (domini de les estratègies de comunicació verbal i no verbal).²

Com es pot comprovar, a (2) la gramàtica en sentit estricte és només un dels components de la competència comunicativa del parlant. Tot això explica la importància creixent de disciplines com la gramàtica del discurs, la sociolingüística o la pragmàtica en els programes de llengua. Ara bé: creiem que a (2) s'adopta implícitament un concepte força restringit del que és i ha estat tradicionalment la gramàtica. Si el domini de la gramàtica abasta tot allò que està lingüísticament codificat (com de fet assumeix el propi Canale a (2a)), molts dels fenòmens que *a priori* podrien associar-se als altres mòduls passen a formar part de la competència gramatical. Tot seguit veurem un exemple significatiu d'això.

1. Els límits de la gramàtica

Hawkins (1978), a l'estudiar la determinació, assenyala que els enunciats de (3) es poden intercanviar en quasi tots els contextos, suposant que la taula en qüestió és present al context situacional en què es produeix l'emissió:³

- (3) a. Compte amb la taula!
- b. Compte amb aquesta taula!

Hawkins, però, observa que hi ha alguns contextos on l'alternança anterior deixa de funcionar. Un d'ells es dona quan l'oient és un invident. En un context així, (3b) deixaria de ser un enunciat adequat, mentre que (3a) continuaria essent totalment plausible. Podríem pensar que el fenomen que acabem de descriure queda fora de l'àmbit de la gramàtica i que pertany clarament a la pragmàtica. Si l'haguéssim d'associar a algun dels dominis de (3) podríem vincular-lo amb la competència sociolingüística o bé amb la competència estratègica. L'argument principal per suposar que no estem davant un problema gramatical ve donat pel fet que el que es debat aquí no és la gramaticalitat de l'oració (3b), sinó la seva adequació en un context concret. Dit en altres paraules: no es tracta d'una qüestió de gramaticalitat, sinó de acceptabilitat. Per tant, seria un fenomen d'actuació (*performance*) i no de competència gramatical, en termes de la dicotomia chomskiana.

² Dins d'aquest mòdul s'hi inclourien els recursos del parlant per compensar les limitacions de memòria (quan no és capaç, per exemple, de recordar un terme) i totes les estratègies per fer més efectiu un missatge (estil elocutiu, manera de tractar l'oient, capacitat retòrica, etc.).

³ L'exemple de Hawkins que comentem apareix citat a Bosque (1989: 182).

Hi ha, tanmateix, arguments de pes per reivindicar que la gramàtica no és gens aliena al fenomen tot just plantejat. Noteu que (3) constitueix un *parell mínim*, ja que està format per dues oracions que es diferencien únicament en una de les seves unitats. Per tant, l'oposició que hem detectat ha de tenir a veure amb el diferent valor gramatical de l'article i el demostratiu.

Si repasem algunes de les millors gramàtiques tradicionals, ens adonarem que el problema que acabem d'esmentar ja formava part de les preocupacions dels seus autors. Un cas paradigmàtic és Bello (1847), que hi dedica un paràgraf magistral:

- (4) Juntando el artículo definido a un sustantivo, damos a entender que el objeto es determinado, esto es, consabido de la persona a quien hablamos, la cual, por consiguiente, oyendo el artículo, mira, por decirlo así, en su mente al objeto que se le señala. Si yo dijese, *¿qué les ha parecido a ustedes la fiesta?* creería sin duda que al pronunciar yo estas palabras se levantaría, como por encanto, en el alma de *ustedes* la idea de cierta fiesta particular, y si así no fuera, se extrañaría la expresión. Lo mismo que si dirigiendo el dedo a una parte de mi aposento dijese, *¿qué les parece a ustedes aquella flor?* y volviendo *ustedes* la vista no acertasen a ver flor alguna. El artículo [...] señala ideas; ideas determinadas, consabidas del oyente o lector; ideas que se suponen y se señalan en el entendimiento de la persona a quien dirigimos la palabra. (Bello, 1847, § 267)

Del text anterior es dedueix quin és el motiu que fa de (3b) un enunciat inapropiat — també en català — quan el receptor és un invident: el demostratiu té en aquesta oració un valor dític i, en conseqüència, la seva funció és designar un objecte que pugui ser captat visualment per l'oient. Per tant, a (3b) el parlant pressuposa en l'oient una capacitat que en el cas concret que ens ocupa aquest no té. En canvi, l'article no al·ludeix a ens visualment localitzables, sinó a objectes que l'oient pot identificar mentalment, ja sigui perquè formen part del rerafons discursiu, del seu coneixement enciclopèdic del món o bé, com en aquest cas, perquè llur existència i presència immediata es dedueix del propi enunciat emès pel parlant.⁴

En conclusió: l'origen de la inadequació de (3b) en el context que hem estudiat rau en la diferència que hi ha entre dues menes diferents de determinants: l'article, per una banda, i el demostratiu, per l'altra. És obvi que aquesta diferència està codificada al sistema gramatical i que, per tant, s'ha d'associar al domini (2a).

La noció de gramàtica que estem proposant és més àmplia que la que implícitament o explícita es deriva d'alguns plantejaments de l'estructuralisme i del generativisme. En canvi, la

⁴ El mateix contrast es dona quan a la porta d'una casa trobem un cartell amb la inscripció *Compte amb el gos!* En aquest cas, l'ús del demostratiu tampoc no seria adequat perquè l'animal en qüestió no es percep visualment i perquè, a més a més, l'ens al·ludit és únic en el context enunciatiu. En aquest darrer cas, la llengua també prefereix la designació a través de l'article. Sobre els valors de l'article i la determinació en general, cf. Leonetti (1990; 1999) i Lyons (1999).

gramàtica tradicional sol incloure, bé que d'una manera no gaire formalitzada, el tractament de fenòmens com el que acabem d'esmentar. Di Tullio (1997: 10) descriu encertadament la situació precària que pateix avui dia l'ensenyament gramatical a l'escola:

- (5) Descartada la gramática tradicional y alejada de la formalización que requiere la gramática actual, la escuela parece haberse quedado sin gramática. Tal evaluación, sin embargo, dista de ser justa. La descripción de la lengua contenida en la gramática tradicional proporciona una excelente base para la reflexión sobre los mecanismos que operan en el funcionamiento del sistema lingüístico. La gramática actual, a su vez, ubica ese conocimiento necesario en un marco teórico más amplio y exigente. (di Tullio, 1997: 10)

Al nostre entendre, l'ensenyament de la gramàtica a l'educació secundària només pot tenir sentit i utilitat en el cas que es parteixi d'un concepte ampli de la disciplina, que inclogui com a component essencial d'aquesta el significat, de manera que a l'estudi de la forma s'hi accedeixi des del contingut. Al següent paràgraf intentarem justificar aquest supòsit tot plantejant-nos el motiu pel qual les teories gramaticals modernes han tingut tendència a preterir l'estudi del significat.

2. Gramàtica i significat

L'aportació principal de l'estructuralisme i de la gramàtica generativa respecte dels seus avantpassats va consistir a formular teories molt més explícites, detallades i formalitzades sobre el funcionament de les llengües i del llenguatge. Com és ben sabut, al cos doctrinal del que anomenem *gramàtica tradicional* hi sovintegen conceptes mal definits i aproximacions més intuïtives que no pas científiques a l'objecte d'estudi, que són les llengües naturals. Un dels problemes bàsics de tota la tradició gramatical occidental és que el criteri utilitzat generalment per caracteritzar els conceptes bàsics és nocional (o sia, basat en el significat) i no pas formal.

Així succeï a, per exemple, amb la definició tradicional de la funció sintàctica *desubjecte*: “Persona, animal o cosa que desenvolupa l'acció del verb”. El problema que plantegen aquestes aproximacions és que, essent les funcions sintàctiques relacions formals entre el verb i un dels seus arguments, no és difícil trobar casos que constitueixin un contraexemple a la definició anterior: en una oració com *En Pere ha estat elegit delegat* el subjecte no desenvolupa cap acció, sinó que en tot cas la rep. Davant d'exemples com aquest és evident la superioritat de les definicions formals. Si definim el *subjecte* com l'element de l'oració que concorda obligatòriament amb el verb en nombre i persona, el problema que havíem detectat desapareix. És lògic, doncs, que els corrents més moderns de la lingüística tendissin a donar prioritat a la forma enfront del significat. Cap a aquest hi va haver durant molt de temps una malfiança general: “La definició dels significats és el punt més feble de l'estudi de la llengua i ho seguirà essent fins que el coneixement humà avanci molt més enllà del seu estat present”, escrivia Bloomfield el 1933

(Bloomfield, 1933: § 9.1).

Naturalment, la decisió de relegar els criteris del significat, a més a més d'haver tingut conseqüències importants en la investigació gramatical, també ha influït poderosament en aquell aspecte que ens interessa més aquí: els *curricula* educatius. Així, per exemple, els dos conceptes gramaticals més bàsics en l'anàlisi sintàctica (les categories i les funcions) es defineixen formalment, ja sigui en funció de la seva pròpia distribució sintàctica o a través de les seves característiques inflectives. Des d'aquesta perspectiva, un *verb* és aquella forma lèxica que pot incorporar morfemes flexius de temps i no "la part de l'oració que expressa estat, acció o passió" i un *complement directe* és aquella funció que pot ser representada per un pronom clític acusatiu (o per un de partitiu, si la seva naturalesa és inespecífica: *Té problemes - En té*) i no pas "l'element que rep directament l'acció del verb". L'avantatge més obvi d'aquesta opció és que converteix l'anàlisi sintàctica en un procediment ben pautat, amb proves formals (la pronominalització, la concordança...) que serveixen com a guia.

Ara bé: creiem que reduir la reflexió gramatical en l'ensenyament secundari a la utilització de conceptes estrictament formals com són les categories i les funcions té algunes conseqüències negatives. La primera i més important de totes és que allunya l'estudiant del camí més immediat que aquest té per accedir a la seva competència lingüística, que és anar del significat a la forma. Quan un estudiant diu erròniament que el subjecte de *M'agraden les pomes* és 'jo' el que està fent és projectar la seva competència de parlant, que li diu que el pronom clític de primera persona que apareix en aquesta oració desenvolupa la mateixa relació argumental amb el predicat que el subjecte de l'oració *Jo adoro les pomes*. Els dos predicats psicològics (*agradar* i *adorar*) efectuen la mateixa selecció d'arguments: un EXPERIMENTADOR, que es refereix a la persona que té l'estat psicològic expressat pel verb, i un TEMA, que és l'ens que provoca la sensació en l'individu. Però la realització formal d'aquests dos arguments és diferent en cada un dels verbs. En el cas d'*agradar*, l'EXPERIMENTADOR és el complement indirecte i el TEMA fa de subjecte, mentre que amb *adorar*, l'EXPERIMENTADOR funciona com a de subjecte i el TEMA, com a complement directe. Per tant, l'estudiant que contesta equivocadament la pregunta el que està fent és identificar les funcions argumentals o papers temàtics (EXPERIMENTADOR, TEMA, AGENT...) amb les funcions sintàctiques, una tendència que, com ja hem vist, també manifestava la gramàtica tradicional a l'assignar una relació semàntica prototípica a la definició de cada funció (com ara *subjecte* = AGENT). És a dir, que l'estudiant està contestant no com a gramàtic, sinó com a parlant que té intuïcions sobre el sistema que utilitza i inconscientment domina. I la seva competència li indica que el subjecte d'*adorar* i el complement indirecte d'*agradar* tenen quelcom en comú: el fet que respecte del seu predicat expressen la mateixa relació temàtica (EXPERIMENTADOR).

Plantegem-nos ara per un moment quin ha de ser l'objectiu de l'anàlisi sintàctica a l'educació secundària. Una possibilitat és concebre aquesta activitat com un exercici procedimental d'identificació d'unitats i relacions mitjançant un conjunt de proves formals (és a

dir, com una anàlisi purament taxonòmica). Probablement, tal activitat és defensable: de fet, és així com s'ha concebut freqüentment l'anàlisi sintàctica. No obstant, aquest enfocament té al nostre entendre alguns perills greus. El primer és que pot acabar convertint-se en un procés mecànic i mimètic d'etiquetatge de conceptes que no s'acaben d'entendre. El segon, el de concebre la llengua com un mecanisme estàtic on l'important és etiquetar paraules i no pas estudiar els principis en funció dels quals es combinen per formar unitats d'ordre superior.⁵ El tercer, i potser el més important, el fet de deslligar aquesta pràctica de la reflexió sobre la pròpia competència lingüística del parlant. Aquesta darrera derivació és la que ens sembla epistemològicament més lamentable, ja que creiem que la principal justificació de l'anàlisi gramatical hauria de ser la de utilitzar-se com un procediment a través del qual l'estudiant reflexiona críticament sobre el seu coneixement implícit de la llengua. Doncs bé: creiem que per aconseguir aquest objectiu és absolutament imprescindible introduir entre els conceptes bàsics que s'hi utilitzen alguns de caire semàntic, per tal que l'accés a la forma es faci des del significat i la interpretació. Més endavant presentarem algunes propostes en aquest sentit.

Di Tullio (1997: 11) coincideix amb aquest mateix diagnòstic respecte de la pràctica de l'anàlisi:

- (6) **La gramática y el análisis sintáctico de las oraciones:** frecuentemente la enseñanza de la gramática se reduce al análisis sintáctico de las oraciones, que se realiza a menudo como un ejercicio mecánico de identificación y rotulación. Cualquiera que sea la modalidad que se adopte (cajas, arbolitos, corchetes), el análisis sólo puede llegar a constituir para el estudiante un medio útil de reflexión sobre el funcionamiento del sistema lingüístico cuando está apoyado en su intuición de hablante y en la formación teórica que paulatinamente irá adquiriendo. (di Tullio, 1997: 11)

La mateixa autora planteja, d'altra banda, una qüestió interessant al voltant de la presència de la gramàtica en les classes de llengua:

- (7) **La enseñanza de la lengua y la enseñanza de la gramática:** la enseñanza de la gramática constituye sólo una parte de la formación lingüística del estudiante. ¿Quién puede dudar de que el objetivo prioritario de la enseñanza de la lengua es que el estudiante se exprese, oralmente o por escrito, con fluidez, que comprenda textos y que sostenga sus argumentos coherente y, en lo posible, eficazmente? Lo que resta probar, sin embargo, es que estas habilidades se adquieren sólo "haciendo" o si, alcanzado un determinado nivel de desarrollo cognitivo, la reflexión metódica sobre el funcionamiento de la lengua no acelera y profundiza tal adquisición. (di Tullio, 1997: 11)

⁵ Sobre aquesta derivació de l'anàlisi sintàctica i les seves limitacions pot veure's la crítica de Bosque (1989: § 1).

Un dels aspectes més debatuts en la psicologia cognitiva consisteix a determinar si l'aprenentatge explícit pot incidir o no en la millora de les capacitats que s'han adquirit espontàniament. Noteu que la gramàtica pertany al conjunt d'aptituds interioritzades que no precisen d'aprenentatge específic (d'aquí que els psicolingüistes parlin d'adquisició i no d'aprenentatge a l'hora de descriure el procés corresponent). En l'actualitat, els models de psicologia cognitiva parteixen del supòsit que l'ús de la llengua implica recórrer a tres sistemes diferents de memòria:

(8) *Els tres tipus de memòria*

- a. **Memòria de treball:** fitxer utilitzat per als intercanvis comunicatius en temps real. És una memòria a curt termini i d'accés immediat. S'esborra tan bon punt s'acaba l'intercanvi comunicatiu. El parlant pot incorporar part de la informació continguda en aquest nivell a la memòria declarativa, en el cas que consideri convenient retenir-ne la informació. (En termes computacionals, equivaldria a les dades emmagatzemades a la memòria RAM dels ordinadors)
- b. **Memòria declarativa:** emmagatzema informació a mig i llarg termini en forma d'unitats cognitives de caràcter proposicional (per exemple, "París és la capital de França" o "delicte = acció prohibida per la llei"). (Seria equivalent a les dades contingudes a la memòria ROM dels ordinadors)
- c. **Memòria procedimental:** formada per sistemes formals de processament a través de regles i principis que s'apliquen de manera rutinitzada. Forma un sistema no directament accessible a la consciència. Pel seu caràcter automatitzat i general, és el tipus més econòmic de memòria i el més estable al llarg del temps. (Equivaldria als algorismes dels programes d'ordinador)

En un sistema com el que acabem de descriure, la competència gramatical forma part de la memòria procedimental (és a dir, és un coneixement basat en el processament automàtic de regles i principis), mentre que la memòria declarativa ha de contenir tots els aspectes de la llengua que no es poden reduir a regles, com gran part del lèxic (*caça* és immotivat en raó de l'arbitrarietat del signe lingüístic, però *caçador* no, donada l'existència de l'anterior paraula i de *pescador*, *traï dor o entenedor*) i totes les irregularitats morfològiques (per exemple, que el participi normatiu de *dependre* sigui *depès* i no pas *depengut*, que és la forma col·loquial produïda pel component de regles inflectives de la memòria procedimental). Alguns autors es refereixen al coneixement que deriva de (8c) com *coneixement adquirit*, mentre que el que s'associa a (8b) seria el *coneixement après*.

Com que la memòria procedimental no resulta accessible directament a la introspecció, la qüestió que es planteja és si el rendiment dels mecanismes que la componen pot ser millorat a través d'informació emmagatzemada en la memòria declarativa. O, dit en altres paraules, si la memòria declarativa pot alimentar la memòria procedimental. Aquesta possibilitat ha estat estudiada sobretot en el camp de l'adquisició de segones llengües (cf. Ellis 1994), ja que de la

resposta en depèn la pertinença d'incloure continguts gramaticals en els cursos d'ensenyament de llengües estrangeres. Doncs bé: avui dia es tendeix a creure que aquesta connexió existeix, ja que els estudis de camp semblen indicar que els estudiants que han rebut una instrucció gramatical adequada milloren amb més rapidesa el seu grau de competència en la llengua meta (dit en termes més tècnics, assolixen un nivell més alt d'interllengua⁶) que aquells que segueixen programes d'ensenyament que no paren atenció a la instrucció gramatical:

- (9) Within the framework of contemporary cognitive psychology, complex cognitive skills are learned and routinized (i.e. become automatic) through the initial use of controlled processes. Controlled processing requires attention and takes time, but through practice, sub-skills become automatic and controlled processes are free to be allocated to higher levels of processing. (McLaughlin 1990: 115)

Si aquest enfocament és encertat, la conclusió que s'hi obté és que l'ensenyament de la gramàtica a l'escola podria contribuir a millorar les habilitats lingüístiques de l'estudiant. Però perquè això sigui possible cal que l'enfocament de l'activitat vagi adreçat a fer reflexionar a l'estudiant sobre la seva pròpia competència com a parlant. I això no es pot aconseguir si no es parteix del contingut per arribar a la forma.

4. Oració i discurs

Un altre aspecte que ha tingut influència en la relegació de l'enfocament gramatical en l'ensenyament secundari és el fet que tradicionalment l'àmbit de descripció gramatical ha estat limitat a l'oració. Aquest límit resulta alhora massa estret i massa ample per recollir adequadament les unitats de què estan formats els enunciats.

En efecte: d'una banda, l'establiment de l'oració com a unitat màxima de la descripció gramatical deixa fora tot el conjunt de fenòmens discursius, que afecten a l'àmbit supraoracional. Així, per exemple, mentre que la relació que hi ha entre les dues proposicions de (10a) entra perfectament dins de l'enfocament de la gramàtica oracional, ja que la primera es considera subordinada a la segona, a (10b) la mateixa combinació queda fora dels límits tradicionals, per tal com les dues proposicions formen oracions independents:

- (10)a. Immediatament després que va arribar, va trucar al seu pare.
b. Va arribar. Immediatament després, va trucar al seu pare.

Sembla clar que aquesta situació és insatisfactòria, ja que la presència d'*immediatament després* a la segona part de (10b) fa que la relació semàntica que mantenen les proposicions de (10b) sigui la mateixa que es dona a (10a). És cert que entre ambdues seqüències hi ha diferències formals que

⁶ En l'adquisició de segones llengües, s'anomena *interllengua* cadascun dels sistemes successius pels quals passa un aprenent abans d'assolir en la llengua que tracta d'aprendre el nivell de competència equivalent a un parlant natiu. En la immensa majoria dels casos, el progrés d'aquests aprenents no arriba al darrer estadi del procés d'adquisició, sinó que s'atura en algun nivell d'interllengua previ.

han de ser recollides per la gramàtica (com ja hem dit, a (10b) la primera proposició forma una oració independent). Però això no hauria d'impedir que la teoria gramatical fos capaç de caracteritzar adequadament la relació de contingut que es manifesta a (10b) entre la primera oració i la segona. Noteu que en aquest exemple la segona oració no es podria interpretar sense la primera.

Un altre problema per a la gramàtica oracional el representen els *marcadors discursius*, unitats que no desenvolupen cap funció específica respecte del predicat de l'oració en què s'insereixen, sinó que serveixen per a relacionar oracions o fragments de discurs. És a dir, que funcionen com a instruccions de processament del discurs:⁷

(11) *Algunes classes de marcadors discursius*

Connectors: relacionen unitats textuais successives (*no obstant, a més a més, així doncs, en canvi*).

Operadors discursius: afecten solament una unitat textual indicant el tema, la perspectiva, etc. (*quant a, pel que fa a*).

Organitzadors discursius: refereixen a la seqüència en què estan ordenades les unitats textuais o a la jerarquia que s'estableix entre elles (*en primer lloc, finalment, d'una banda*).

Si bé algunes gramàtiques tradicionals fan referència episòdicament a aquestes unitats,⁸ no és menys cert que el seu estudi detallat topa amb la dificultat d'encabir la seva anàlisi dins el marc oracional de la descripció. Si tenim en compte que els marcadors discursius tenen una rellevància notòria a l'hora de garantir la cohesió textual, no és estrany que la preterició del seu estudi per part de la gramàtica hagi estat criticada per les teories que tenen com a objectiu principal l'estudi del discurs.

D'altra banda, el concepte tradicional d'oració resulta inapropiat a l'hora d'analitzar els enunciats infraoracionals, tant si aquests són de caràcter predicatiu (*Dimissió del Ministre de Treball*) com si no (*Dues noies*). Els estudis de la parla han demostrat que un percentatge força significatiu dels enunciats emesos no són oracions, sinó construccions de nivell sintagmàtic inferior. Pensem, per exemple, en la resposta a una pregunta com *Amb qui vas viatjar?* És bastant improbable que es contesti amb una oració que repeteixi el nucli del predicat de la pregunta (*Vaig viatjar amb la Maria*). El més habitual és que, en raó de la concisió i la eficàcia, la resposta inclogui solament el complement comitatiu que correspon al focus de la pregunta: *Amb la Maria*. Doncs bé: en la mesura que la gramàtica tradicional partia del supòsit que la unitat bàsica de descripció havia de ser l'oració, un enunciat com l'anterior o quedava directament fora de l'àmbit d'estudi o bé es

⁷ Per a una panoràmica recent de l'estudi dels marcadors discursius en castellà, c.f. Martín Zorraquino & Portolés Lázaro (1999) i Martín Zorraquino & Montolío Durán eds. (1998).

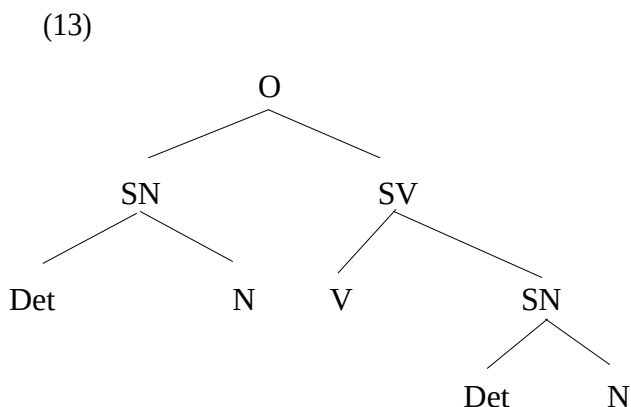
⁸ Dins la tradició del castellà, Gili Gaya (1943) i Alcina & Blecua (1975) són les gramàtiques que més atenció hi dediquen, tal com assenyala Martín Zorraquino (1998).

sotmetia a complexes manipulacions per tal d'interpretar-lo com una oració el líptica. En qualsevol dels dos casos, la solució adoptada era insatisfactòria, ja que o bé s'ignoraven aquestes construccions o bé se les feia passar per l'adreçador oracional contra tota intuïció.

Els defectes que acabem d'esmentar dificulten que l'anàlisi gramatical tradicionalment aplicat a l'escola sigui una eina totalment útil a l'hora d'estudiar el funcionament dels procediments que utilitzen els parlants per elaborar i comprendre textos. De fet, fins a la dècada de 1980, els corrents generativistes van aguditzar el problema, ja que l'oració es prenia en la teoria generativa estàndard com a axioma inicial de tot el component sintàctic, tal com exemplifiquen les regles de (12):⁹

- (12)a. $O \rightarrow SN \frown SV$
- b. $SN \rightarrow Det \frown N$
- c. $SV \rightarrow V \frown SN$

El resultat de l'aplicació de les regles de (12) és una estructura jeràrquica, que es pot representar en forma d'arbre de constituents, tal com es fa a (13):

A l'arbre de (13) se li poden aplicar les regles d'inserció lèxica, de manera que obtinguem una oració com *El veí vol una explicació*. Una de les característiques més importants del sistema de (12) és la seva recursivitat, és a dir la possibilitat d'aplicar més d'una vegada una mateixa regla en una representació. Així, a (13) la regla (12b) ha estat aplicada dos cops: un per reescriure el SN immediatament dominat per O i un altre per expressar l'estructura del SN que penja de SV. La recursivitat és una de les propietats més importants de les llengües naturals, ja que permet obtenir un nombre potencialment infinit d'oracions a partir de la combinació d'un nombre finit

⁹ El símbol $\rightarrow$, que es llegeix “es reescriu”, indica quins són els constituents de què està formada la categoria que apareix a la esquerra. Al seu torn, el símbol $\frown$ expressa concatenació, tot indicant que els constituents que vincula estan ordenats. Per tant, (12a) diu que una oració (O) està composta d'un sintagma nominal (SN) i d'un sintagma verbal (SV), en aquest ordre. Habitualment, per raons de simplificació tipogràfica, l'operador de concatenació s'omet als treballs generativistes. Les regles representades a (12) són de caràcter sintagmàtic. A més a més d'aquestes, la gramàtica generativa fa servir un segon tipus de regles: les transformacionals, que serveixen per passar de l'estructura profunda a la superficial a cada oració.

d'elements lèxics.¹⁰ Així, tot aplicant aquest mateix procediment, una oració com la que acabem de citar pot aparèixer incrustada dins d'una altra: *La Maria diu que [el veí vol una explicació]*.

Noteu que el mecanisme de regles exemplificat a (12) parteix d'un símbol inicial O i el descomposa analíticament en els seus constituents inferiors. No es preveu, per tant, que l'anàlisi pugui ultrapassar aquesta categoria ni que un altre constituent pugui funcionar com a axioma inductor del sistema. Ni el tractament dels enunciats infraoracionals ni el dels fenòmens discursius poden encabir-se en un model d'aquestes característiques.

No obstant, a partir de la dècada de 1980, la gramàtica generativa va introduir importants modificacions en la manera de concebre el funcionament del component sintàctic. El canvi més important va venir donat per la idea que la sintaxi és una projecció de les dependències lèxiques. Per tant, són les unitats lèxiques que formen un enunciat les que condicionen la sintaxi de les oracions. Si comparem les oracions de (14) veiem que és el predicat de cadascuna d'elles qui imposa la forma que adopta el seu complement:

- (14)a. Aquest llibre té deu capítols.
- b. Aquest llibre consta de deu capítols.

Mentre que *tenir* projecta un complement directe (és a dir, un SN sense preposició), el complement de *constar* ha de ser introduït per la preposició *de* (es tracta, doncs, d'un complement de règim verbal). Per tant, la forma que adopten els complements depèn de les condicions que imposa el nucli.

La mateixa conclusió s'obté quan s'estudien les relacions semàntiques entre predicats i arguments. Un argument només pot aparèixer en un enunciat si hi ha un predicat que el seleccioni. Així, hi ha verbs que seleccionen un sol argument (*succeir*), n'hi ha que en seleccionen dos (*escriure*) o tres (*donar*) i també n'hi ha que no en seleccionen cap (*ploure*).¹¹

Concebre la sintaxi com una projecció de les dependències lèxiques implica assumir que les unitats sintàctiques complexes es formen composicionalment a partir de la combinació d'elements lèxics. I, d'altra banda, significa donar rellevància a la noció de selecció semàntica: els arguments són seleccionats pels predicats i els complements pels seus nuclis. Des d'aquesta perspectiva, l'oració ja no és el punt de partida de la sintaxi, sinó un dels possibles punts

¹⁰ La recursivitat és present fonamentalment a la sintaxi. Però també apareix en alguns procediments morfològics, com els que permeten anomenar la sèrie infinita dels nombres naturals. En aquest cas, són els processos de composició els que actuen per tal d'obtenir un nombre infinit de designacions a partir d'un conjunt finit de valors primitius.

¹¹ Com s'estudiarà més endavant, els predicats indiquen esdeveniments o estats, mentre que els arguments serveixen per designar els individus o objectes que participen en aquells. La gramàtica tradicional ja havia debatut a bastament l'existència de predicats que no seleccionen cap argument, com succeeix amb els verbs meteorològics (cf. Bello 1847: § 773). Per tal de regularitzar la seva situació s'havien proposat dues solucions: la presència implícita d'un agent extern (*Déu, el temps, la naturalesa*) o bé la d'un argument intern incorporat en el propi significat del verb (*la pluja*). Segons aquesta darrera idea, que avui sembla més defensible que l'altra opció, una oració com *plou* equivaldria a "cau la pluja", d'una manera semblant a com *retratar* implica "fer un retrat".

d'arribada. Plantegem-nos, per exemple, la naturalesa d'un enunciat com *Dimissió del Ministre de Treball*, un possible titular periodístic que no constitueix oració. Des del punt de vista categorial, es tracta d'un SN que consta d'un nucli *dimissió* i d'un complement d'aquest nom introduït per la preposició *de*. Des del punt de vista semàntic, és una predicació, amb un nucli predicatiu *dimissió*, que selecciona un argument: *el Ministre de Treball*. Per tant, el valor comunicatiu de l'enunciat que estem comentant és semblant al que correspondria a l'oració *Ha dimitit el Ministre de Treball*, si bé aquest últim inclou unes especificacions temporals que són característiques de l'oració i que estan absents en l'enunciat infraoracional.¹² Podem dir que les diferències entre ambdós enunciats venen donades per la distinta naturalesa del verb i del nom. El primer requereix afixos temporals i concordança amb el seu subjecte. El nom, en canvi, està mancat d'especificació temporal i realitza el seu argument com a complement introduït per *de*. Tanmateix, un i altre enunciat tenen quelcom important en comú: una selecció argumental idèntica, el que explica la relació de paràfrasi que existeix entre tots dos. En conclusió: concebre la sintaxi com una projecció de les dependències lèxiques permet incorporar a l'estudi gramatical els enunciats infraoracionals i obliga a atorgar importància a les relacions de selecció d'arguments per part del predicat.

No tots els enunciats infraoracionals són predicacions. A diferència del que acabem de veure, un enunciat com *La casa de la Maria* exerceix a (15) com a argument i no pas com a predicat:

- (15)—Què anàveu a veure ahir?
 —La casa de la Maria.

En un fragment de diàleg com l'anterior, la resposta infraoracional actua com a argument que identifica el valor d'un dels elements seleccionats en la oració que expressa la pregunta. Podem dir, doncs, que en aquest cas el SN *La casa de la Maria* és indirectament un argument del predicat *veure* que apareix a l'oració anterior, en virtut d'una dependència supraoracional que ve legitimada per l'aparició del pronom interrogatiu a la primera oració. De fet, la funció discursiva dels pronoms i dels adverbis interrogatius és precisament la de fer de mitjancers entre el predicat de la oració que funciona com a pregunta i la resposta. Noteu que la funció argumental que desenvolupen l'un i l'altre ha de ser idèntica, ja que si a la pregunta de (15) contestéssim *Amb la Maria*, el discurs seria incoherent, perquè el paper temàtic COMITATIU (complement circumstancial de companyia) que expressa la preposició *amb* no s'adiu amb allò que es pregunta. En canvi, una resposta com aquesta seria totalment normal si la pregunta hagués estat *Amb qui anaves ahir quan ens vam veure?*

En resum: els pronoms i adverbis interrogatius desenvolupen simultàniament una funció

¹² El que permet que un enunciat sense cap especificació temporal pugui aparèixer com a títol d'una notícia és el fet que aquesta informació es dedueix del caràcter d'actualitat que requereixen les informacions periodístiques. Això explica igualment l'ús generalitzat del present per referir a esdeveniments que ja s'han produït: *Dimiteix el Ministre de Treball*.

oracional i una altra de discursiva. La primera té a veure amb la seva condició d'argument o d'adjunt de l'oració a la que apareixen, que fa que rebin un paper temàtic. La segona consisteix a legitimar una resposta en el discurs que expressi la mateixa relació argumental que té el pronom o adverbi interrogatiu respecte del predicat de la seva oració. Podríem dir que el pronom o adverbi interrogatiu transfereix el seu paper temàtic a aquest sintagma que funciona com a resposta. Una anàlisi que es centri únicament en la primera de les funcions dels pronoms i adverbis interrogatius i que desatengui la segona és incomplet, ja que no té en compte una de les característiques fonamentals d'aquestes unitats: la seva funció d'elements que garanteixen la cohesió discursiva.

Concebre la sintaxi com una projecció de les dependències lèxiques també permet enfocar fenòmens com el que estudiàvem a (10), tradicionalment desatesos pels plantejaments limitats a l'oració. L'adverbi *després* ubica l'esdeveniment que constitueix l'oració principal com a posterior a un altre. A (10a) els dos esdeveniments formen part de la mateixa oració: el que expressa la precedència apareix com a complement de l'adverbi introduït per la conjunció *que* o per la preposició *de* (*Després de sopar, parlarem*) i el que s'ubica a continuació es realitza com predicació principal de l'oració. A (10b), en canvi, l'esdeveniment precedent es formula com a oració independent situada just abans de l'oració que conté l'adverbi. Els esquemes respectius són, doncs, els de (16):

- (16)a. Després que X, Y.
- b. X. Després, Y.

En un enfocament tradicional, la relació entre els dos esdeveniments de (16a) s'encabeix dins la gramàtica de la oració, ja que l'esdeveniment X s'expressa com una subodinada adverbial temporal de Y. En canvi, la que es dona a (16b) pertany a la gramàtica del discurs, per tal com X apareix com a oració independent. És cert que els dos esquemes de (16) presenten algunes diferències interessants. Així, per exemple, X pot aparèixer en infinitiu o subjuntiu només a (16a), perquè la independència sintàctica que manifesta aquesta oració a (16b) obliguen a descartar que el verb de X pugui realitzar-se amb aquestes formes: *Després que arribéssis, aniríem a fer un volt per la ciutat*; *Després d'arribar, va trucar el seu pare*. Però no és menys cert que ambdós patrons estructurals comparteixen característiques importants i que no seria raonable establir una frontera massa estricta entre ells. L'element que vincula els dos esquemes és l'adverbi *després*. Com hem dit, aquesta unitat estableix una ordenació temporal entre dos moments o esdeveniments. A (16a), els dos esdeveniments apareixen en la mateixa oració. Però *després*, com d'altres adverbis de temps, permet diferents realitzacions del moment o esdeveniment previ. Una possibilitat és que aquest s'interpreti díticament, com el moment de l'emissió de l'enunciat. En una oració com *Després parlarem*, l'adverbi indica que l'esdeveniment de parlar serà posterior al moment en què s'emet l'oració. Una altra possibilitat, finalment, és que aquest moment o esdeveniment sigui el de l'oració precedent, com succeeix a (16b). Noteu que aquesta és una

característica lèxica que altres unitats semblants no comparteixen:

- (17)a. Tan bon punt va arribar, va trucar al seu pare.
- b. *Va arribar. Tan bon punt, va trucar al seu pare.

A diferència de *després*, la locució *tan bon punt* no admet que l'esdeveniment previ s'interpreti díticament o discursiva ni que estigui representat per un SN (**Tan bon punt de la seva arribada, va trucar el seu pare*). És probable que les diferències entre *després* i *tan bon punt* tinguin l'origen en la naturalesa diferent de cadascuna d'aquestes unitats: temporal la primera, aspectual la segona.

Estudiar les diferents propietats de selecció semàntica d'unitats com *després* permet expressar la relació que mantenen les oracions de (10) i superar els límits oracionals a què tradicionalment ha estat sotmesa l'anàlisi gramatical. Aquest enfocament també podria aplicar-se als marcadors discursius, exemplificats a (11), ja que la característica principal de molts d'ells és la d'incidir sobre unitats textuais tot relacionant-les.

5. La pràctica de l'anàlisi gramatical

Des de la perspectiva que estem defensant, l'anàlisi gramatical ha de concebre's com una pràctica adreçada a reconèixer el funcionament del sistema lingüístic en qualsevol de les seves múltiples manifestacions. Les formes que pot adoptar són diverses, i en cap cas han de reduir-se a un únic patró preestablert, tal com sol succeir amb l'anàlisi rutinària de les oracions consistent a identificar-ne les categories gramaticals i les funcions sintàctiques. Aquesta pràctica no és l'única manifestació possible de l'anàlisi gramatical, i en la mesura en què es centra en la forma i desatén el contingut, resulta insuficient com a activitat gramatical exclusiva a l'aula de secundària.

Un exercici alternatiu consisteix a centrar l'anàlisi en alguna propietat gramatical prèviament seleccionada i construir parells mínims que permetin deduir-ne els principis que la governen. Per exemple, si es tracta de establir les diferències existents entre l'article i el demostratiu es pot recórrer a l'oposició representada a (3), degudament contextualitzada. El mateix esquema de parells mínims pot servir, per exemple, per destriar dintre d'un mateix pronom els usos dítics dels anafòrics.

L'estratègia dels parells mínims és igualment adequada quan l'anàlisi es vol centrar en propietats semàntiques que tenen transcendència sintàctica. L'exercici plantejat a (18) n'és una mostra:

- (18) Expliqueu el motiu del següent contrast:
- a. Per fi arriba {aigua / gent} al barri.
 - b. *Per fi arriba {cotxe / persona} al barri.
 - c. Per fi arriben {cotxes / persones} al barri.

El que es planteja a (18) és quines condicions ha de complir un subjecte postverbal sense determinant. La comparació dels diferents exemples permet detectar una assimetria entre els

noms comuns comptables o discontinus (*cotxe* o *persona*, per exemple) i els no comptables, també anomenats continus o de massa (com *aigua* o *gent*). Només aquests darrers poden aparèixer en singular, com indica el contrast entre (18a) i (18b).¹³ Finalment, (18c) mostra que els noms comptables en plural poden funcionar com a subjecte postverbal sense determinant. En definitiva: del contrast entre tres oracions hem pogut derivar un principi sintàctic no trivial de la gramàtica del català, a més a més de demostrar la importància que té per a la gramàtica la distinció comptable / no comptable en els noms comuns.

Un recurs habitual per detectar els límits dels principis gramaticals consisteix a contraposar oracions gramaticals amb seqüències agramaticals, tal com hem fet a (17) i (18). Una altra possibilitat és plantejar problemes en forma de preguntes d'elecció múltiple, tal com es fa a Bosque (1994), un quadern que presenta un conjunt de 124 exercicis de gramàtica amb les corresponents solucions que s'han de contestar en clau de gramàtica tradicional. L'autor justifica l'elecció de la gramàtica tradicional com a marc teòric de l'obra amb les següents paraules:

(19) Frente a lo que algunas veces se dice, las teorías gramaticales más modernas no consideran *equivocado* [el] enorme corpus de doctrina [que proporciona la gramática tradicional], sino más bien todo lo contrario. Lo consideran *imprescindible*, y a la vez, y sin que exista contradicción, *insuficiente*. [...]

No siempre se ha utilizado entre nosotros la gramática tradicional en toda su capacidad, es decir, como un conjunto de recursos que —convenientemente aprovechados— permiten un primer acercamiento a la gramática que puede tener consecuencias didácticas nada desdeñables. [...](Bosque, 1994: 9-10)

Di Tullio (1997: 13) presenta una llista d'activitats que poden servir per a reflexionar sobre el llenguatge:

- (20)a. Un concepto amplio de análisis sintáctico como medio de reconocer el funcionamiento del sistema lingüístico.
- b. Propuestas de análisis alternativos, sostenidos a través de la argumentación.
- c. El descubrimiento de ambigüedades.
- d. Ejercicios de paráfrasis que, aunque mantienen el significado proposicional, introducen variaciones en la estructura sintáctica, en el léxico, en la distribución de la información.
- e. El establecimiento de distinciones semánticas pertinentes al contextualizar las oraciones.
- f. El reconocimiento de los factores que alteran la gramaticalidad de una oración.

¹³ És més fàcil descriure el fenomen que explicar-lo. Sembla que els SNs subjectes o complements directes el nucli dels quals és un nom discontinu no poden aparèixer sense un determinant o un quantificador que contribueixi a delimitar-los. El plural té valor quantificacional i, per tant, delimita aquests noms. En canvi, els substantius no comptables no admeten delimitació, per la qual cosa poden concórrer en singular.

- g. La formulación de reglas.
- h. La recolección de los juicios de los hablantes sobre un cierto fenómeno.

És habitual que l'anàlisi gramatical a l'aula tingui caràcter inductiu. És a dir, es pren com a base una determinada oració o enunciat i se'n fa l'anàlisi. Però existeix també la possibilitat de proposar exercicis que funcionin deductivament. En aquests, la resposta consisteix a construir una oració o enunciat que s'ajusti a les pautes que marca l'enunciat de l'exercici. A (21) i (22) es recullen exemples de formulació d'exercicis inductius i deductius:

(21) Algunes activitats d'anàlisi inductiva

- a. Analitzeu l'oració següent, tot identificant les seves categories gramaticals i funcions sintàctiques.
- b. Senyaleu el motiu de la mala formació de l'oració següent.
- b. Demostreu que, de les dues anàlisis de l'oració següent, tan sols una d'elles és correcta.
- c. Compareu els dos enunciats següents. Expliqueu el motiu del contrast de gramaticalitat.
- d. Compareu els enunciats següents. Expliqueu les diferències de contingut existents entre ambdós a partir de les seves diferències d'estructura.

(22) Algunes activitats d'anàlisi deductiva

- a. Construïu una oració que compleixi les condicions següents.
- b. Construïu una seqüència que incumpleixi la condició següent.
- c. Expliqueu el motiu de l'agramaticalitat de l'estructura següent.
- d. Trobeu una excepció al principi gramatical següent.
- e. Demostreu la inadequació de la següent regla.

Un avantatge dels exercicis de caràcter deductiu és que l'estudiant ha de posar en pràctica la seva capacitat productiva un cop ha comprès el patró formal que planteja l'exercici. Per tant, es tracta d'una activitat que projecta sobre l'actuació els coneixements gramaticals apresos. A més a més, els exercicis de caire deductiu permeten comprovar que a un mateix esquema estructural li correspon un gran nombre d'oracions i que l'anàlisi no és merament un procediment passiu que només s'aplica sobre enunciats ja donats a la mateixa formulació de l'exercici.

Abans de concloure aquest apartat, voldríem tractar breument de l'actitud que ha de tenir l'estudiant a l'hora d'enfrontar-se als exercicis d'anàlisi. Ja hem dit que una de les justificacions d'aquesta pràctica a la secundària és fer-lo reflexionar sobre la seva competència lingüística. L'actitud d'entrada de l'alumne a l'hora de resoldre els problemes d'anàlisi que se li plantegin serà, doncs, la pròpia del parlant, és a dir, la d'una persona que pot tenir intuïcions sobre el sistema lingüístic que habitualment utilitza, però que no és capaç d'expressar formalment tot el seu coneixement perquè aquest ha estat interioritzat per mecanismes d'adquisició i no d'aprenentatge conscient. A mesura que l'estudiant progressi en l'aprenentatge dels continguts

gramaticals que se li transmeten a través de la classe arribarà a formalitzar allò que en un primer moment no eren sinó intuïcions de parlant. Dit d'una altra manera, passarà de tenir l'actitud del parlant a assolir l'actitud pròpia del gramàtic. Al llarg d'aquest procés aprendrà uns conceptes i una terminologia i els procediments formals substituiran les intuïcions preteòriques. Així, per exemple, d'un estudiant universitari de primer curs que comenci a estudiar lingüística s'espera que ja hagi recorregut el camí que separa una perspectiva de l'altra. Però és important tenir en compte que aquest camí no es pot recórrer sense que en un primer estadi l'estudiant aprengui a fer-se preguntes molt bàsiques sobre la seva competència lingüística. Si no adquireix aquesta sensibilitat, el pas a l'estadi de la formalització o bé no es donarà o bé l'anàlisi es convertirà per a ell en un exercici memorístic totalment desconnectat de la seva habilitat lingüística.

Intentaré expressar el que entenc per *actitud del parlant* i *actitud del gramàtic* amb un exemple extret d'un examen parcial que van fer els meus estudiants en un curs de sintaxi castellana de primer cicle de filosofia i lletres (especialitat filologia). Una de les preguntes de la prova deia el següent, en la seva versió castellana original:

- (23) Examine la siguiente oración e indique si la secuencia en cursiva es uno de sus constituyentes sintácticos o, si por el contrario, no forma constituyente unitario. Justifique la respuesta:

María estaba hasta *las narices de su hijo*.

La resposta correcta era, naturalment, negativa: *de su hijo* no és un complement del nom de *narices*, sinó que aquest SP depèn directament del verb, ja que constitueix un dels elements de la locució verbal *estar hasta las narices de X*. La prova formal que demostra l'autonomia d'aquest SP respecte de *las narices* és la possibilitat que aparegui deslligat de tal sintagma: *María estaba de su hijo hasta las narices*. Si formessin un mateix constituent, la permutació no seria possible.

Les respostes que van donar els estudiants es podrien classificar en tres grups. El primer, afortunadament el menys nombrós, era format per aquells que van contestar erròniament que l'element en cursiva formava un constituent. El segon, bastant més nombrós, contestava correctament que la seqüència no formava constituent, però a l'hora de justificar la seva tria donava un argument elaborat des de la seva perspectiva de parlant: aquests elements no podien formar constituent perquè els nassos de què parla l'oració no són els del fill, sinó els de la Maria. No cal dir que el tercer grup contestava correctament la pregunta i adduï a la prova formal esmentada més amunt. Crec que aquesta distribució en tres grups reflecteix adequadament les diverses tipologies de l'estudiant que s'enfronta a l'anàlisi gramatical. La primera classe està formada per aquells que o bé no han entès els conceptes bàsics (en aquest cas, el que és un constituent) o bé no utilitzen la seva competència de parlants com a manera d'esbrinar el funcionament de les dades. La segona és la d'aquells que no contesten com a gramàtics, sinó com a parlants. És a dir, no dominen la tècnica de l'argumentació gramatical, però saben guiar-se per la seva competència de parlants per contestar la pregunta. Finalment, la tercera classe és formada

pels estudiants que han assolit el nivell teòric adequat i saben contestar tècnicament.

D'un estudiant que ha assolit el nivell universitari i que està cursant filologia no s'espera una resposta preteòrica com a parlant, sinó una de teòrica com a gramàtic. Per tant, només els estudiants del tercer grup es van fer mereixedors de la màxima qualificació en aquell cas. Però no és menys cert que per arribar a aquest darrer grau és imprescindible haver après a utilitzar la competència pròpia com a mecanisme heurístic que guïï el procés d'argumentació. Els estudiants del segon grup havien estat capaços de fer-ho, ja que havien fet servir la seva intuïció gramatical per resoldre el problema. De fet, la seva explicació, tot i ser tècnicament insatisfactòria, no era incorrecta: si *de la Maria* hagués estat un complement de *narices* la seva funció argumental hauria estat la d'expressar el posseïdor. Com que la seva competència de parlants els deia que entre els dos termes no s'estableix aquesta relació, la conclusió a la que arribaven encertadament era que no formaven un constituent unitari.

Un dels objectius bàsics de l'anàlisi gramatical practicat a l'ensenyament secundari ha de ser connectar el coneixement que l'alumne té com a parlant amb els conceptes teòrics que progressivament es van incorporant a les assignatures de llengua. És convenient, doncs, que els conceptes més bàsics tinguin una correlació clara amb les intuïcions del parlant. Això significa que han de ser capaços de reflectir no només les relacions formals que caracteritzen el sistema, sinó també la seva funció de mecanisme comunicatiu transmissor de continguts.

6. *Les categories gramaticals com a concepte primitiu de l'anàlisi*

Del que s'ha intentat argumentar fins ara es dedueix la importància relativa que atribuíem a la terminologia en l'articulació dels programes de llengua a la secundària. Com assenyala encertadament Bosque (1994):

(24) La renovación pedagógica en el ámbito de la gramática no se consigue cambiando la terminología (frente a lo que no pocas veces se ha dado a entender entre nosotros), sino más bien cambiando la rutina por la reflexión y sustituyendo los hábitos memorísticos por los que fomentan el desarrollo de la capacidad argumentativa. (Bosque, 1994: 9-10)

Determinar la terminologia que s'ha d'emprar en una disciplina obliga a plantejar-se, en primer terme, quins han de ser els seus conceptes primitius. La llengua és un mecanisme que combina unitats simples per formar-ne de més complexes, segons un principi estructural que estableixen els límits d'aquesta combinatòria. Metafòricament, podríem dir que es tracta d'un enorme joc de construcció (un "lego") format per peces que encaixen les unes amb les altres per formar edificacions complexes. El magatzem on es guarden les peces que serviran per construir els edificis sintàctics és el lexicó. No totes les peces tenen la forma idèntica ni serveixen per al mateix. Per distingir les peces en funció de les seves propietats intrínseques utilitzem el concepte de *categoría gramatical* o *classe de paraula*. Aquest és el concepte més bàsic de la tradició gramatical

greco-llatina. L'organització interna de les gramàtiques tradicionals respon a l'estudi de les diferents categories de la llengua: el nom, el verb, l'adjectiu, etc.

Els criteris utilitzats per a definir les categories gramaticals han estat de caràcter divers. En general, la gramàtica tradicional donava prioritat a les característiques semàntiques sobre les formals a l'hora de caracteritzar cada classe categorial, però també feia servir les seves propietats morfològiques. Molt menys habitual era incorporar en la definició de les categories gramaticals les seves propietats sintàctiques.

(25) *Criteris per a definir les categories:*

- a. Morfològics: propietats flectives
Verb: part de l'oració que inclou morfemes de temps.
Parts invariables de l'oració: preposició, conjunció i adverbi.
- b. Sintàctics: propietats combinatòries
L'adjectiu accepta la quantificació de grau: molt alt, molt verd.
L'adjectiu pot modificar un nucli nominal: un problema mèdic.
- c. Semàntics: propietats de designació
Nom: part de l'oració que designa persones, animals o coses.
Verb: part de l'oració que expressa estat, acció o passió.

Dels tres criteris que es recullen a (25) el semàntic és, sens dubte, el més problemàtic, tot i ser el més utilitzat per la gramàtica tradicional. Així, la definició de *nom* que es recull a (25c) obliga a considerar impropïament “coses” la designació de noms abstractes com *idea*, *malfiança* o *fe*. Al seu torn, la manera en què es defineix el *verb* en aquest mateix apartat faria que ho fossin *estat*, *acció* o *passió*, que són en canvi noms substantius. El mateix passa amb els noms deverbals, com *dimissió*, *permanència* o *assassinat*, que expressen indubtablement accions o estats, tot i no ser verbs. Això ha fet descartar les nocions semàntiques com a criteri definitori bàsic de les categories gramaticals.

Més consistents són els criteris morfològics i sintàctics a l'hora de definir les categories. Així, qualsevol element que dugui morfemes flectius de temps ha de ser un verb i una paraula que no admeti cap tipus flexió ha de ser una preposició, un adverbi o una conjunció, llevat de casos excepcionals com els substantius que són *singularia tantum* (*fe*, *nord*) o *pluralia tantum* (*tisores*). De la mateixa manera, tot element que pugui tenir un subjecte o un complement directe és un verb, la qual cosa permet distingir els dos valors categorials de *florir* als exemples de (26):

- (26)a. Al florir els ametllers ja estàvem instal·lats a la nova casa.
- b. El florir dels ametllers és tot un espectacle.

A (26a), el SN *els ametllers* fa de subjecte de l'infinitiu i per això no necessita cap nexa preposicional. Per tant, *florir* funciona en aquest exemple com a verb. En canvi, a (26b) *florir* apareix acompanyat d'un complement introduït per la preposició *de*. En aquest exemple es

comporta, doncs, com a substantiu, ja que hem de suposar que *dels ametllers* és complement del nom perquè el verb *florir* no selecciona cap complement introduït per aquesta preposició (cf. **Floreixen dels ametllers*).

És habitual que una sola prova no sigui suficient per determinar tota una categoria gramatical. Així, a l'hora de caracteritzar l'adjectiu es pot recórrer a la possibilitat que aquest presenta d'acceptar la gradació morfològica de superlatiu: *boníssim*, *altíssim*. Però és evident que no tots els adjectius admeten aquesta mena de flexió. Tenim *blanquíssim* i *negríssim*, però no **marroníssim* ni **grisíssim*, ja que la llengua emprava en aquests casos només el superlatiu analític: *molt verd* i *molt gris*.¹⁴ A més a més, hi ha tota una subclasse dels adjectius, els anomenats *relacionals*,¹⁵ que no admeten la gradació morfològica. El contrast de (27) reflecteix la diferència entre un adjectiu en ús qualificatiu i un altre de relacional:

- (27)a. Un dinar alimentós.
b. La indústria alimentària.

Alimentós té la funció a (27a) d'assenyalar una qualitat del dinar en qüestió. En canvi, *alimentària* a (27b) expressa la mena de productes fabricats (= la indústria de l'alimentació). Només en el primer cas és possible la gradació de l'adjectiu: *Aquest dinar és molt alimentós* / **Aquella indústria és molt alimentària*. Hi ha adjectius que poden desenvolupar ambdues funcions: així, *familiar* és qualificatiu quan vol dir "conegut" (*Aquell em resultava un argument familiar*) i relacional quan designa "relació amb la família" (*Vaig assistir a una reunió familiar*).

El fet que no tots els membres d'una mateixa categoria gramatical responguin d'igual manera a les proves de diagnòstic fa que sigui necessari establir-ne subclasses a quasi totes elles. Aquest és el cas dels adjectius: les gramàtiques els classifiquen en determinatius, qualificatius, relacionals i adverbials.¹⁶ De tota manera, sempre sol haver-hi alguna prova que delimita de manera prou clara l'extensió de la categoria gramatical corresponent. En el cas de l'adjectiu combina aspectes sintàctics i morfològics: l'adjectiu és una categoria capaç d'acompanyar un nucli substantiu, tot concordant-hi en gènere i nombre.

L'únic problema de la definició anterior, que és la més tradicional, rau en el fet que

¹⁴ Noteu que la possibilitat d'admetre un quantificador de grau extern ja no és una propietat exclusiva dels adjectius. La comparteixen alguns substantius abstractes (*molt interès*), alguns verbs (*es diverteix molt*) i els adverbis (*molt sovint*). D'altra banda, la possibilitat de dur el sufix de superlatiu la comparteixen també alguns adverbis quantificadors de grau, com *tantíssim* o *moltíssim*.

¹⁵ Mentre que els adjectius qualificatius designen una propietat del substantiu al qual especifiquen, els relacionals estableixen una connexió entre el substantiu i altres entitats externes a aquest. Freqüentment, els adjectius relacionals poden ser substituïts per SPs *una ciutat alemanya* (= una ciutat d'Alemanya), *un avenç químic* (= un avenç de la química). Per als diferents tipus d'adjectius, cf. Bosque (1993) i Demonte (1999).

¹⁶ Els 'adjectius adverbials' expressen continguts relacionats amb la modalitat o punt de vista del parlant (*el veritable culpable de la situació*, *un mer problema terminològic*), amb la quantificació (*la reiterada protesta*) o amb l'ordenació espacial o temporal (*la següent porta*, *el pròxim president del govern*).

classifica com adjectius la major part dels quantificadors (els numerals, els indefinits i els quantitatius) i tots els determinants (els demostratius, els possessius i fins i tot l'article), ja que tots aquests concorden amb el nom. Per aquest motiu la gramàtica tradicional tractava aquestes paraules, amb l'excepció de l'article (que se suposava que formava una categoria a part)¹⁷, com a *adjectius determinatius*. En l'actualitat, molts gramàtics prescindeixen d'aquesta denominació, ja que consideren que possessius i demostratius són determinants, mentre que numerals, indefinits i quantitatius formen la categoria dels quantificadors. D'altres apleguen tots aquests paradigmes en la classe dels 'determinants', juntament amb l'article. El quadre que segueix recull les diferents agrupacions:

(28) *Els adjectius i els pronoms "determinatius", una classe controvertida*

Article (<i>el</i>)	Article	Determinants	Determinants
Demostratius (<i>aquest</i>) Possessius (<i>seu</i>)	Adjectius i pronom determinatius		
Numerals (<i>quatre</i>) Indefinits (<i>algun</i>) Quantitatius (<i>molts</i>)		Quantificadors	

És ben sabut que les llengües no tenen totes les mateixes categories. El llatí mancava d'article i el mateix passa, per exemple, amb les llengües eslaves (tret del búlgar) i el japonès. D'altra banda, la distinció entre dues categories pot diferir d'una llengua a altra. Una prova d'això ens la forneixen el català i el castellà pel que fa a la distinció entre preposició i adverbi. En castellà, la frontera entre ambdues classes és nítida: les preposicions no poden aparèixer sense el seu complement, mentre que els adverbis sempre poden manca de complement. Establint un paral·lelisme amb els verbs, podríem dir que les preposicions són 'transitives', ja que han de dur obligatòriament un complement, mentre que els adverbis són 'intransitius'.

Hi ha una segona diferència entre ambdues categories del castellà: quan un adverbi duu un complement, aquest ha d'anar introduït per una preposició. Els exemples de (29) proven el que acabem de dir:

- (29)a. Lo dejó sobre la mesa. / *Lo dejó sobre.
b. Lo dejó encima de la mesa. / Lo dejó encima.

Sobre és una preposició i per tant ha de dur un complement. *Encima* és un adverbi i consegüentment pot aparèixer sense complement. Quan en porta, aquest ha d'anar introduït per la preposició *de*. Noteu que aquest criteri duu a considerar preposicions formes com *durante* i *excepto*, que originàriament eren un participi de present i un participi de passat, respectivament, per tal com ambdues introdueixen el seu complement directament: *durante la clase, excepto los niños*.

¹⁷ No obstant això, autors com Bello (1847) assenyalen el caràcter adjectiu de l'article, en virtut de la seva concordança amb el nom.

En català les coses són un xic més complicades. Com assenyala Badia (1994: § 023.1), formes com *dins* o *darrere*, que poden concórrer sense complement, admeten que aquest, quan apareix, vagi precedit o no de preposició: *darrere la taula* / *darrere de la taula*. Això fa que els diccionaris caracteritzin aquestes formes indistintament com a adverbis (quan no van seguits de complement: *El vaig deixar darrere*) o preposicions (quan en tenen: *El vaig deixar darrere (de) la taula*). D'altra banda, formes com *darrere* funcionen també com a substantius. El *DLC* recull aquesta accepció i dóna l'exemple següent: *les rodes del darrere*. Però la mateixa obra classifica com a adverbial l'ús d'aquesta mateixa forma a *Què hi ha al darrere?* Una possibilitat que sembla plausible és considerar que, quan va precedit de l'article, *darrere* es comporta com a substantiu (*El vaig deixar al darrere de la taula*). Noteu que en aquests casos el complement ha d'anar precedit de la preposició *de*, com es dedueix de la naturalesa substantiva del nucli: *Què hi ha al darrere del cotxe?* enfront de **Què hi ha al darrere el cotxe?* Finalment, *dins* i *darrere* poden aparèixer precedits de la preposició *a*: *El vaig deixar a dins* / *Què hi ha a darrere?*

A partir de les dades es podria fer la proposta següent: (a) *darrere* és substantiu quan apareix precedit de l'article; (b) *darrere* i *dins* són preposicions quan duen un SN complement que no va precedit de la preposició *de*; (c) en tots els altres casos, són adverbis.¹⁸ Un cas especial és el que es planteja quan el complement és un possessiu: *Anava darrere seu*. Noteu que el possessiu té un valor intrínsecament genitiu, com ho prova el fet que es pot commutar per un SP encapçalat per *de*: *Anava darrere d'en Joan*. Per tant, als dos exemples anteriors *darrere* funcionaria com a adverbi.

Un altre aspecte problemàtic de la classificació categorial que es troba de vegades a les gramàtiques és l'ús impropï que es fa del concepte de *locució*. Aquest terme s'utilitza en aquells casos en què el significat d'un conjunt de paraules no és el que deriva de la mera suma dels seus components. Així, *pel cap baix* és una locució, ja que el seu valor lèxic de “com a mínim” o “almenys” no es dedueix de la combinació dels continguts de les formes que la componen. Ara bé: que el contingut lèxic del conjunt no sigui transparent no vol dir que la naturalesa categorial dels seus elements hagi canviat: no hi ha raons objectives per dir que es tracta d'una *locució adverbial*, ja que el seu funcionament sintàctic és el característic d'un sintagma preposicional.

Una crítica semblant a la que acabem de fer es pot adreçar a la tendència que mostren moltes gramàtiques a la proliferació de *locucions conjuntives*. Per posar-hi un exemple, Badia (1994: § 023.1) assenyala que “un adverbi + *que* es converteix en conjunció”. Aquest seria el cas de l'adverbi *abans* a (30c):

- (30)a. Ja t'ho he dit abans.
- b. Li havia dit abans de la seva arribada.

¹⁸ Per a una proposta globalitzadora desenvolupada en el marc de la gramàtica generativa, vegeu Bartra & Suñer (1992). Al § 13 estudiarem els principis que determinen quan un complement ha d'anar introduït per una preposició.

- c. Abans que ell arribés, ja hi eren tots [Badia (1994: § 023.1, ex. 4)]

Segons aquest enfocament, a (30a) *abans* és un adverb, a (30b) *abans de* és una preposició i a (30c) *abans que* és una conjunció. Ja hem argumentat que no hi ha raó per suposar que a (30b) ha canviat el valor adverbial de l'expressió temporal. L'únic que succeeix és que l'adverb porta un complement introduït per una preposició. El mateix passa a (30c): en aquest cas el complement de l'adverb és una subordinada completiva introduïda per *que*. Com és ben sabut, el català normatiu rebutja la presència d'una preposició quan segueix una subordinada completiva. Per aquest motiu la preposició *de* no apareix entre l'adverb i la subordinada a (30c), a diferència del castellà, que la hi permet (*antes de que viniera*), tot i que no la hi imposa (*antes que viniera*).¹⁹ Segons l'anàlisi que estem defensant, doncs, *abans* és sempre un adverb, que pot aparèixer sense complement (30a), amb un complement nominal precedit per *de* (30b) o, en fi, amb un complement oracional introduït per *que* (30c).

En conclusió: l'establiment de les categories gramaticals de la llengua ha de fer-se atenent fonamentalment a arguments de caràcter sintàctic i morfològic (és a dir, formals) i, en la mesura en què això sigui possible, el valor categorial que s'assigni a una peça lèxica s'ha de mantenir constant en tot el seu funcionament sintàctic.

7. La combinació de les categories gramaticals: els sintagmes

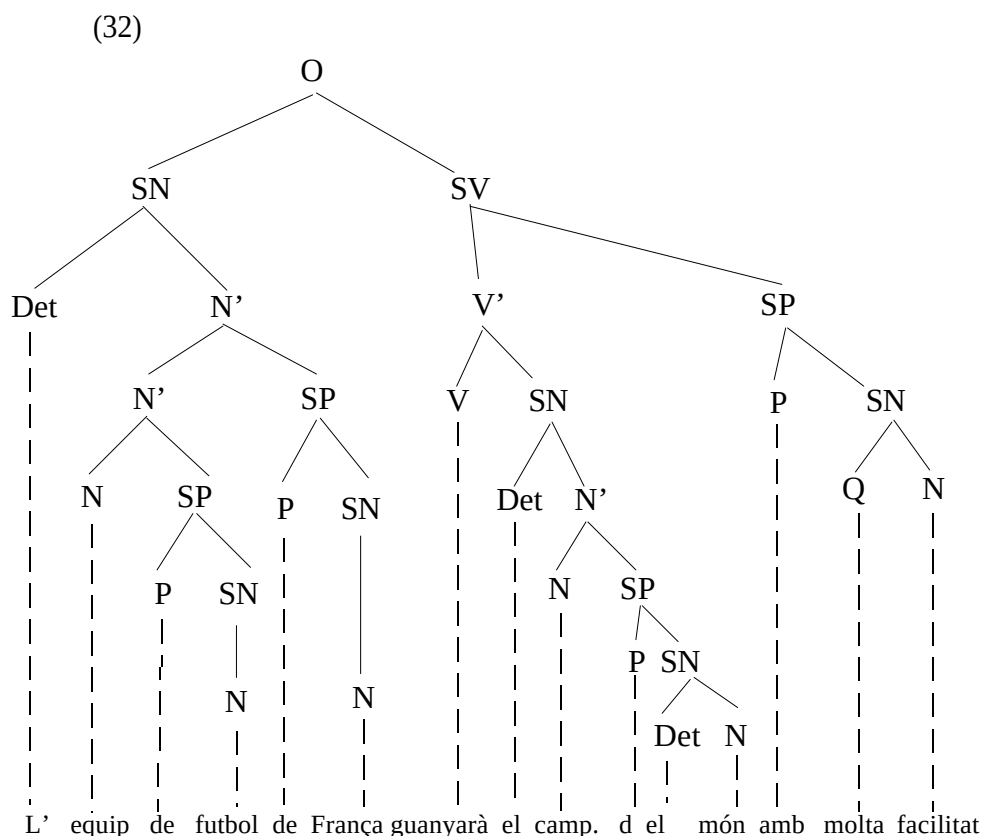
És evident que la caracterització categorial de les peces lèxiques que formen una oració no és sinó una part minúscula de l'anàlisi sintàctica. Com que una oració no és merament una suma de paraules ordenades linealment, l'anàlisi haurà de reflectir quin és el procés de formació de categories sintàctiques complexes que fan d'intermediàries entre aquella i les unitats lèxiques. Considerem les oracions de (31):

- (31)a. França guanyarà.
- b. França guanyarà el campionat.
- c. L'equip de França guanyarà el campionat del món.
- d. L'equip de futbol de França guanyarà el campionat del món amb molta facilitat.

És obvi que a (31a) l'oració es forma unint les dues paraules que la componen: la primera fa de subjecte i la segona, de predicat. L'única diferència que planteja (31b) és que el predicat és més complex que el de la primera oració, ja que a més a més del verb selecciona un SN que li fa de complement directe. Al seu torn, aquest SN conté un determinant i un nucli nominal. Els canvis que s'han introduït a (31c) són del mateix tipus. El subjecte és ara un constituent més complex, ja que està format per un sintagma que, a més del nucli, conté un complement i un especificador. I

¹⁹ Aquesta diferència entre el català i el castellà també es posa de manifest quan la subordinada complementa un nom: *el fet que vinguessin* / *el hecho de que vinieran*. El català es comporta en aquests casos com la majoria de les llengües romàniques (italià, francès...) i com l'anglès. La caiguda de la preposició es deu al fet que la conjunció ja assenyalava per sí mateixa el caràcter subordinat del complement oracional, sense que calgui la preposició com a marca addicional.

al SN que apareix a la dreta del verb li hem afegit també un complement. Finalment, (31d) mostra que les possibilitats d'expansió (o projecció) de l'oració són encara més grans, ja que al predicat li hem afegit un complement adjunt de manera i el subjecte té ara dos complements del nucli. El que és important de retenir és la idea que, tot i la seva més gran complexitat aparent, (31d) no és essencialment diferent de (31a), perquè els procediments d'expansió que s'hi han aplicat segueixen una pauta comuna. De fet, el subjecte encara podria augmentar la seva complexitat mitjançant l'addició de més complements: *l'equip de futbol de França que ahir va jugar contra Escòcia*. L'arbre estructural de (32) reflecteix la manera com s'han anat unint els constituents:²⁰

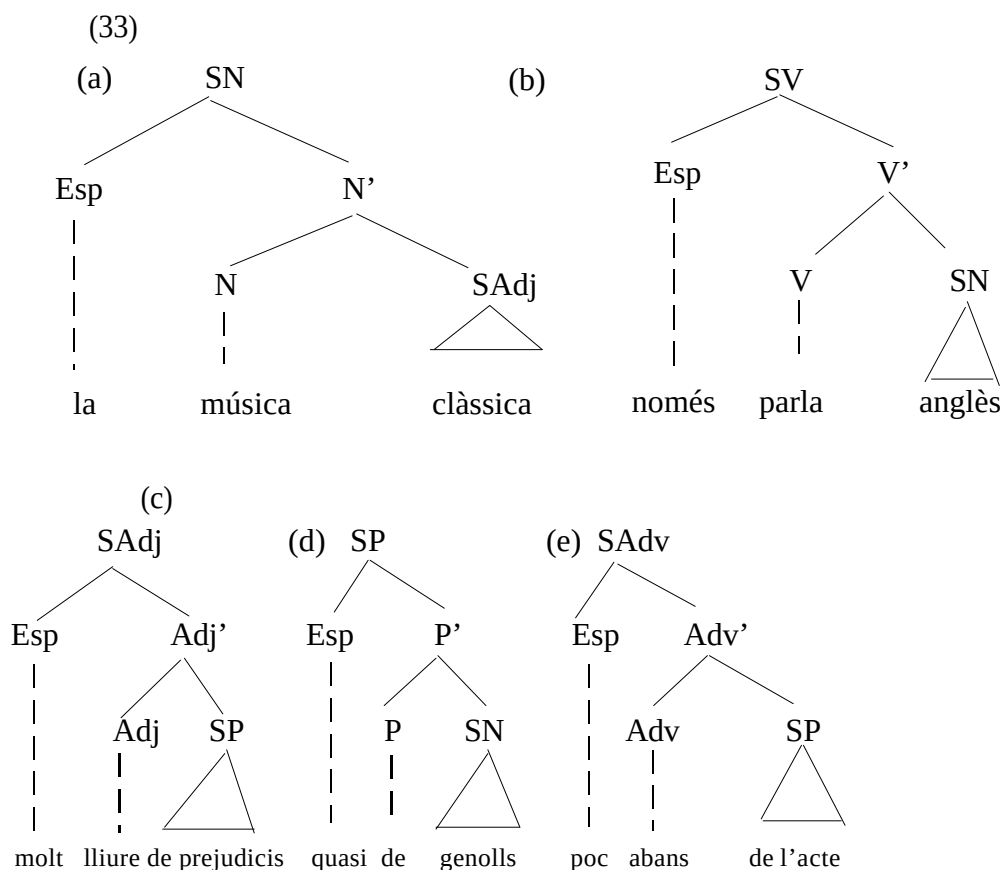

L'esquema de (32) mostra algunes de les característiques fonamentals de la sintaxi de les llengües naturals. D'una banda, la disposició que adopten les unitats d'una construcció sintàctica és jeràrquica i depèn de la funció que desenvolupen. Així, per exemple, els sis SNs que conté l'oració a què ens referim presenten nivells molt diversos de dependència. N'hi ha un, l'encapçalat per *equip*, que es relaciona directament amb tot el SV de l'oració, de la qual constitueix el subjecte. Un altre, que té com a nucli *campionat*, es vincula directament amb el verb, del qual és complement directe. La resta dels SNs apareixen com a complements d'una

²⁰ A (32) representem mitjançant abreviatura les categories *nom* (N), *verb* (V), *preposició* (P), *quantificador* (Q) i *determinant* (Det). Els sintagmes prenen com a característica el símbol que correspon al seu nucli: SN (*sintagma nominal*); SV (*sintagma verbal*) i SP (*sintagma preposicional*). Sobre la proposta d'un *sintagma quantificador* (SQ) i d'un *sintagma determinant* (SDet), cf. la nota . De forma provisional (cf. § 8), a (32) representem l'oració com a O. Els símbols N' i V' representen, respectivament, projeccions nominals i verbals que no constitueixen sintagma.

preposició, de manera que el SP que formen ambdós fa de complement del nom. D'altra banda, l'arbre de (32) conté dues menes de constituents: els que són categories lèxiques i els que constitueixen categories sintàctiques. Els primers ocupen els nusos terminals (és a dir, aquells als quals s'insereixen directament les peces lèxiques), mentre que les categories sintàctiques són constituents més complexos que resulten de la projecció sintàctica d'una categoria lèxica.

La projecció sintàctica màxima d'una categoria lèxica es denomina *sintagma*. Degut als mecanismes de recursivitat que caracteritzen les llengües naturals, la configuració interna d'un sintagma pot ser bastant complexa, com s'observa en el SN que fa de subjecte de (32): el nucli *equip* apareix amb dos SPs que li fan de complement i amb un determinant. En altres casos, la forma que adopta un sintagma és màximament simple. Això succeeix a (32) amb els SNs *futbol* i *França*, que funcionen com a complements del nom a l'interior del subjecte. Podria semblar que aquestes diferències fan difícil d'establir uns patrons comuns als quals s'hagin d'ajustar tots els sintagmes. Però no és així, ans al contrari: les possibilitats estructurals de projecció d'un nucli lèxic són limitades i, a més a més, són essencialment idèntiques per a totes les categories lèxiques majors (nom, verb, adjectiu, preposició i adverb), tal com es mostra als exemples de (33):

Tots els sintagmes de (32) presenten la mateixa estructura: hi ha un nucli, un complement d'aquest i un especificador. L'obligatorietat del nucli és evident, ja que és qui determina la naturalesa de tot el sintagma.²¹ Per contra, ni el complement ni l'especificador són

²¹ El nucli pot aparèixer fonèticament buit (és a dir, elidit). Així, una oració com *Tens raó* conté un subjecte

estructuralment necessaris, tot i que la seva presència pot convertir-se en obligatòria per motius lèxics. Així, per exemple, totes les preposicions requereixen que el seu complement es realitzi, perquè no tenen independència lèxica ni fonètica (són formes clíiques). En canvi, els substantius *futbol* i *França* formen ells sols a (32) sengles SNs.

En alguns casos un nucli pot tenir més d'un complement. Això és el que succeeix a (32) amb el SN *l'equip de futbol de França*. El procés de formació d'aquest sintagma queda reflectit a l'arbre. Primer es combina el nucli *equip* amb el SP *de futbol*, formant una projecció sintàctica que no té encara naturalesa de sintagma (i que es representa N', per indicar que és una projecció nominal). En segon lloc, el constituent *equip de futbol* es combina amb un altre complement SP. Així s'obté *equip de futbol de França*, que tampoc no assoleix l'estatut de sintagma, ja que falta encara la combinació d'aquest constituent nominal amb el determinant per formar el SN. El cas més freqüent de nucli amb més d'un complement és el del SV, ja que aplega tots els complements seleccionats pel verb i, a més a més, els complements adjunts (tradicionalment anomenats circumstancials).

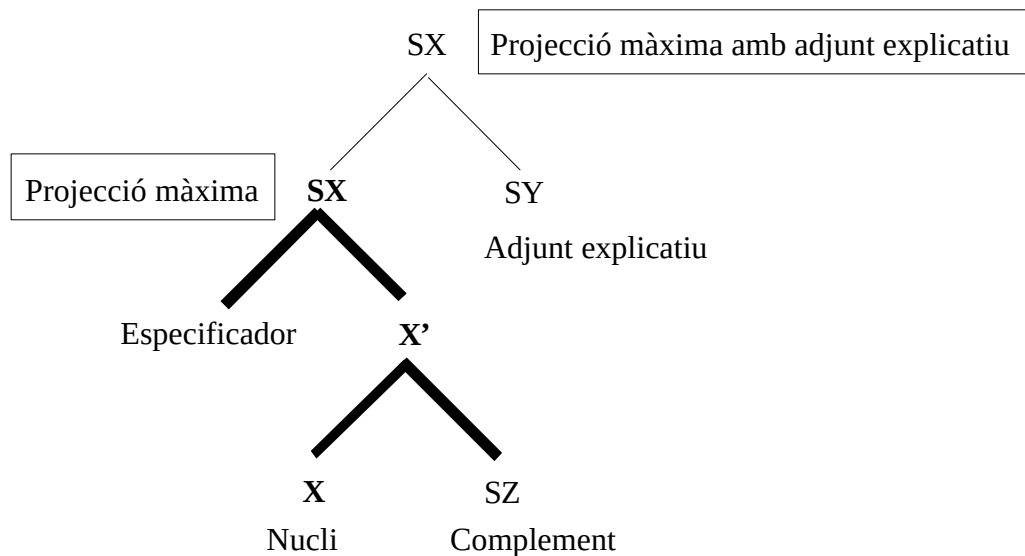
Un cop el nucli s'ha unit amb tots els seus complements, se li afegeix l'especificador per formar el sintagma. Les unitats que ocupen la posició d'especificador tenen a veure amb la determinació, la quantificació i la modalitat. Per aquest motiu, és habitual utilitzar les etiquetes Det i Q en compte de Esp per al SN, tal com hem fet a (32). Noteu que els especificadors no afecten únicament el nucli del sintagma, sinó a la combinació d'aquest amb tots els seus complements. Si dic *En aquest despatx hi ha dues taules metàl·liques*, el quantificador *dues* no s'aplica únicament sobre *taules*, sinó sobre *taules metàl·liques*, com ho prova el fet que l'anterior oració es pot emetre en un context en el qual al despatx en qüestió hi hagi altres taules, amb la condició que no siguin metàl·liques. Sempre que sigui morfològicament possible, entre l'especificador i el nucli s'estableixen relacions de concordança.

En resum: les possibilitats de projecció sintàctica de tots els nuclis lèxics semblen ser idèntiques, segons que s'indica a l'esquema (34), on X és qualsevol nucli lèxic i X' és la unió del nucli amb els seus complements:²²

(34)

pronominal nul de segona persona del singular. En certes ocasions, el nucli pot aparèixer buit, però l'especificador o el complement tenen realització fonètica. Si dic *El discurs del ministre em va agradar més que el del president*, el SN *el del president* conté un especificador i un complement fonèticament realitzats, mentre que el seu nucli nominal (representat com a $\emptyset$) està elidit. La interpretació de les unitats el líptiques es fa dícticament, com en el primer cas, o anafòricament, amb un antecedent oracional o discursiu que fixa el valor de la unitat fonèticament buida. Aquest és el cas del segon exemple, on el nucli nominal elidit té com a antecedent el substantiu *discurs*. El nucli del SV també pot aparèixer el líptic: *En Joan té un germà i la Maria una germana*. Noteu que al segon membre de la coordinació cal suposar que s'ha elidit la forma verbal *té*.

²² La teoria que parteix del supòsit que tots els nuclis lèxics es projecten estructuralment de forma idèntica es coneix amb el nom de *teoria de la X amb barra* i va ser desenvolupada pel generativisme a partir de Chomsky (1970).

Com es pot comprovar, a (34) hi ha dues projeccions sintagmàtiques de X. La més baixa, representada amb línies més gruixudes, inclou l'especificador i els complements, mentre que la superior resulta de l'eventual combinació del sintagma pròpiament dit amb un complement explicatiu. La característica més rellevant dels complements explicatius és que donen lloc a una projecció de la mateixa naturalesa del sintagma al qual complementen. Així, per exemple, les aposicions (*Amsterdam, la capital d'Holanda*) i les oracions de relatiu explicatives (*Amsterdam, que és famosa pels seus canals*) s'uneixen a un SN per obtenir una altra projecció de la mateixa classe.

Una conclusió important que es deriva de (34) és que només els sintagmes poden funcionar com a complements o adjunts. Dit d'una altra manera: les relacions sintàctiques no s'estableixen directament entre les peces lèxiques, sinó entre els sintagmes, que són projeccions sintàctiques d'aquestes. Això implica que els dos constituents de l'oració de (31a), *França guanyarà*, no poden ser un N i un V, sinó que necessàriament han d'assolir el nivell del sintagma corresponent.

8. L'oració i les seves projeccions funcionals

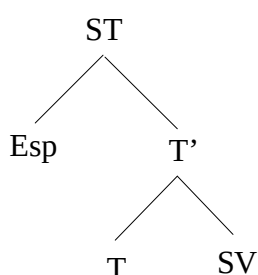
Una altra qüestió que es suscita a la vista de l'esquema general de (34) és si l'oració és també un sintagma que s'ajusta al patró general, o bé si en constitueix una excepció. Naturalment, el desitjable és tractar-la com un cas més de sintagma. El primer que cal plantejar-se, doncs, és quin és el seu nucli, ja que tots els sintagmes n'han de tenir un. El contrast entre els enunciat de (35) ha dut als gramàtics generativistes a defensar que el nucli de l'oració és l'element temporal que es manifesta a través dels morfemes del verb:

- (35)a. França guanyarà el campionat.
- b. *França guanyar el campionat.
- c. *França guanyant el campionat.

Mentre que a (35a) els morfemes verbals estan marcats positivament pel que fa al temps, a les altres dues seqüències aquesta informació és defectiva i, en conseqüència, als corresponents enunciats els manca la autonomia que dóna l'ancoratge de la predicació en unes coordenades temporals dítiques.²³ D'altra banda, la informació temporal de l'oració exerceix una funció discursiva de primer ordre, per tal com articula la cohesió narrativa entorn d'un temps de referència. Això és el que explica que l'estudi de les correlacions temporals en el discurs sigui un dels aspectes més importants quan s'estudia un text.

En funció dels arguments tot just esmentats, l'oració s'ajustaria també a l'esquema estructural sintagmàtic de (34), segons el següent esquema, on T (*temps*) és la informació temporal que es manifesta fonèticament en els morfemes de flexió del verb.²⁴

(36)

Si adaptem l'esquema anterior a l'estructura de l'oració de (32), el subjecte passa a col·locar-se a l'especificador del ST (*sintagma de temps*), mentre que el SV és ara el complement de T. La justificació de proposar que el subjecte ocupa l'especificador de ST rau en el fet que entre aquest i els trets flectius del verb s'estableix una relació de concordança. Més endavant, quan parlem de la noció de predicació, ens tornarem a referir a la relació del subjecte amb el SV i amb T. Com ja hem dit abans, els trets de T poden estar marcats positivament o negativament: en el primer cas obtindrem una oració temporalitzada i en el segon, una amb el verb en una forma no personal (infinitiu, gerundi o participi). En aquest darrer supòsit, l'oració només donarà lloc a una construcció gramatical si apareix com a subordinada d'una altra que contingui els trets temporals corresponents.

Plantegem-nos ara quina és la posició que ha d'ocupar el verb a (36). Com a nucli del SV, ha de aparèixer dins d'aquest sintagma. Però, alhora, com a portador dels trets flectius de temps, és el representant de T a l'oració. Per tant, podem dir que a compleix una doble funció. D'una banda, és el nucli del predicat, d'una altra porta afixats els trets temporals que donen autonomia sintàctica a l'oració. L'existència d'unitats amb doble funció no es redueix al verb. Com veurem

²³ El temps verbal és dític perquè s'interpreta en funció d'un punt d'orientació que normalment coincideix amb el moment d'emissió de l'enunciat.

²⁴ A la bibliografia generativista la projecció del temps que encapçala l'oració també rep el nom de *Flexió*, de manera que ST es pot representar igualment com SF(flexió).

més endavant, hi ha altres formes, com els pronoms interrogatius o els relatius, que comparteixen aquesta característica, que és una de les més rellevants de la sintaxi de les llengües.²⁵ Les unitats que desenvolupen una funció doble presenten característiques comunes. D'una banda, són peces amb contingut lèxic que exerceixen la funció de predicat, argument o adjunt dins la predicació on són seleccionades. D'altra banda, tenen a més a més una funció com a unitats gramaticals relacionades amb la temporalitat, la modalitat, la determinació o la quantificació. La gramàtica generativa utilitza el concepte de transformació per a representar la doble funció d'aquestes unitats.²⁶ Així, en el cas que estem considerant, el verb neixeria a la posició de nucli del SV i es traslladaria posteriorment al nucli de ST per contrastar els seus trets de temps, persona i nombre.

Els sintagmes que no representen projeccions de les categories lèxiques majors, com és el cas de ST, s'anomenen *projeccions funcionals*, enfront dels altres, anomenats *projeccions lèxiques*. El ST no és l'única projecció funcional del català. Una altra de molt important és la que recull el material en cursiva de (37), on *t* representa la traça que ha deixat en la seva posició originària l'element coindexat que s'ha mogut:

- (37)a. La Maria creu [*que* [tu no ets el culpable]].
- b. No sé [*si* [la Maria vindrà avui o demà]].
- c. *Què_i ha fet_j* [en Joan *t_j t_i* amb l'informe]?
- d. Les persones [*amb qui_i* [la Maria surt *t_i*]] no són de fiar.
- e. *Quines coses_i que* [dius *t_i*] !

Els elements en cursiva de (37) ocupen una posició perifèrica a l'esquerra de la seva oració, per davant de la de subjecte. Es tracta de dues menes d'unitats. D'una banda, nexes de subordinació com *que* i *si* a (37a, b), que tenen la propietat de permetre que l'oració subordinada pugui funcionar com a argument del predicat principal. D'altra banda, arguments o adjunts de l'oració que es projecten a la primera posició perquè són alhora marques de modalitat interrogativa o exclamativa. Aquest desplaçament té a veure amb el seu caràcter de marcadors de la modalitat de l'enunciat. La doble funció que tenen a l'oració es representa a (37) per la seva

²⁵ L'existència d'unitats amb doble funció és una font important de variació lingüística, per tal com és possible que altres sistemes lingüístics codifiquin cadascuna d'elles amb peces lèxiques diferents. Així, hi ha llengües com l'euskera on els trets de temps del verb apareixen sistemàticament en un auxiliar, deslligats del predicat principal de l'oració.

²⁶ La necessitat de representar la doble funció sintàctica d'algunes entitats és una de les causes que es proposin operacions transformacionals. N'hi ha una altra, de la qual parlarem més endavant: el fet que alguns arguments hagin de desenvolupar la seva funció sintàctica en una posició diferent a aquella en què han rebut el seu paper temàtic, com succeeix amb el subjecte d'una oració passiva. Les transformacions són operacions de trasllat a una posició estructuralment més prominent en l'estructura de l'oració (és a dir, cap a una posició més alta en l'arbre). Quan una categoria es trasllada, se suposa que deixa una traça coindexada (*t*) en la posició de partida, com a mostra que l'entitat traslladada resta vinculada a la posició de partida. Com acabem de dir, hi ha transformacions d'ascens, però no n'hi ha de descens. Això s'explica pel fet que l'entitat traslladada ha de poder comandar categorialment la traça que ha deixat. Un nus de l'arbre A comanda categorialment un altre B si i només si el primer nus ramificat que domina A domina també B. Per a una presentació tècnica assequible d'aquest model, cf. Haegeman (1991).

vinculació a dues posicions sintàctiques: la perifèrica que acaben ocupant i la que correspon a la seva traça a l'interior del ST.

Per contra, els nexes subordinants de (37a, b) no són arguments ni adjunts de la subordinada, sinó que la seva funció exclussiva és de actuar d'operadors que introdueixen un argument de caràcter proposicional. Cal suposar, doncs, que aquests elements s'han generat directament a la posició que ocupen superficialment. Noteu, no obstant, que entre *que* i *si* hi ha una diferència fonamental: a més a més de la seva funció com a nexes subordinant, el darrer és un marcador de modalitat, ja que introdueix una interrogativa indirecta. Finalment, el cas dels relatius és especial: representen arguments o adjunts de la subordinada a la qual pertanyen, però el seu trasllat a la posició inicial de la seva oració no es deu al fet que siguin marcadors de modalitat (que no ho són), sinó que té a veure amb la seva condició de nexes de subordinació que han d'encapçalar l'oració que introdueixen. Una prova de la diferent naturalesa del trasllat dels relatius respecte del que afecta als interrogatius i exclamatius ve donada pel fet que en el primer cas la inversió de l'ordre subjecte-verb a la subordinada no és obligatòria, tal com mostra (37d), mentre que quan el trasllat està vinculat a la modalitat hi ha inversió obligatòria del subjecte (cf. **Què en Joan ha fet amb l'informe?*). Tècnicament, la inversió obligatòria del subjecte s'analitza com el resultat de la pujada del verb des de el nucli T a la posició de nucli de la projecció funcional que hi ha per sobre de ST.²⁷ Finalment, a (37e) el sintagma que conté l'element exclamatiu s'ha traslladat des de la posició de complement directe (*quines coses*). A més a més, hi apareix un nexes *que*, que expressa de manera redundant el caràcter de modalitat marcada de l'oració.²⁸

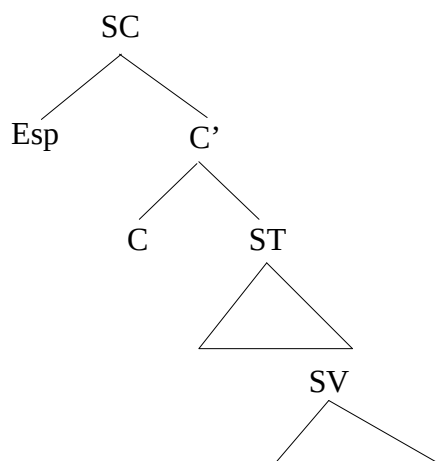
El nom amb què es coneix la projecció a l'esquerra de ST és SC (*sintagma complementador*²⁹) i la seva estructura és idèntica a la que abans hem atribuït a la resta de les projeccions sintàctiques, amb un nucli, un especificador i un complement:

(38)

²⁷ Aquest fenomen, que rep el nom de *verb en segona posició* (V2), només s'aplica en català i en castellà a les oracions interrogatives i exclamatives parcials. En alemany, en canvi, es dóna també a les oracions principals de modalitat asseverativa.

²⁸ La gramàtica tradicional ha tingut tendència a interpretar aquest *que* com a relatiu. No obstant, hi ha proves que suggereixen el caràcter de nexes completiu d'aquesta unitat: la inversió obligatòria de l'ordre subjecte-verb (que no es dóna mai a les relatives), la impossibilitat de trobar altres pronoms relatius en aquestes construccions (cf. **Quines coses amb les quals s'entreté!*), el fet que (37e) té un valor oracional i no pas de sintagma nominal, com correspondria si hi hagués una relativa, i finalment la possibilitat de suprimir el nexes subordinant sense que canviï el significat *Quines coses dius!*). Per a l'anàlisi d'aquestes oracions, cf. Brucart (1993).

²⁹ El nom *complementador* prové de la traducció literal de l'anglès *complementizer*, que equival més aviat a "subordinant". Noteu que, en efecte, la funció d'aquesta projecció sintàctica és subordinar l'oració per fer-la funcionar com a argument d'una altra predicació o bé assignant-li una modalitat marcada.

Així doncs, el material que s'aplega sota l'especificador del SC està compost per sintagmes generats a l'interior de ST com a arguments o adjunts de l'oració i que contenen formes lèxiques associades a una modalitat marcada. És a dir, els pronoms i adverbis interrogatius i exclamatius, principalment. També pot accedir a l'especificador de SC, mitjançant una transformació de trasllat, qualsevol sintagma de l'oració que porti assignat un accent emfàtic contrastiu, com succeeix a (a), on les versaletes indiquen l'èmfasi entonacional:³⁰

(39)a. A OLOT estiuueja la Maria, no pas a Banyoles.

b. La Maria estiuueja A OLOT, no pas a Banyoles.

Les diferències sintàctiques que es palesen a (39) deriven del fet que només en el primer cas s'ha produït el trasllat sintàctic de l'element emfàtic contrastiu a la posició d'especificador de SC. Aquesta operació genera, al seu torn, l'efecte d'inversió de l'ordre subjecte-verb, al qual ja ens hem referit abans. A (b), en canvi, l'element emfàtic contrastiu roman a la seva posició argumental bàsica i, en conseqüència, no hi ha cap efecte sintàctic que diferenciï aquesta oració d'una altra asseverativa no emfàtica. Per tant, el trasllat sintàctic d'aquesta mena d'elements emfàtics és només opcional, a diferència del que succeeix amb els elements interrogatius i exclamatius.³¹

També es poden generar directament a l'especificador de SC alguns elements que, precedint el nexa *que*, marquen la modalitat de l'oració, com *oi*: *Oi que la Maria va dir que vindria?*

Una característica important dels elements interrogatius i exclamatius és que, com a

³⁰ La construcció emfàtica de (39a) no s'ha de confondre amb la topicalitzada corresponent (*A Olot hi estiuueja la Maria*), que estudiarem al cf. § 15.

³¹ Hi ha una mena de construccions, anomenades *interrogatives d'eco*, a les quals el pronom o adverbi interrogatiu no es trasllada al capdavant de l'oració: *Ahir vas veure qui?* És important de notar, però, que no es tracta mai de preguntes neutres, sinó que són oracions que només es poden emetre en contextos en què el parlant o bé vol expressar sorpresa o bé vol comunicar al seu interlocutor que no ha estat capaç de processar la informació emesa per aquell. Un altre cas en què els pronoms i adverbis interrogatius poden romandre en la seva posició bàsica és el de les *interrogatives múltiples*, on hi ha més d'una unitat interrogativa: *Qui va dir què?* En aquests casos només un dels interrogatius pot traslladar-se a l'especificador de SC. L'altre roman *in situ*.

marcadors de la modalitat de l'enunciat, poden aparèixer fora del domini oracional en el qual desenvolupen la seva funció. El contrast de (40) exemplifica aquesta possibilitat:

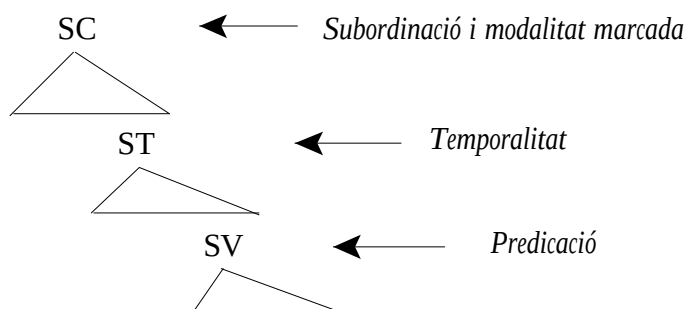
- (40)a. *Què_i* va dir [*t'_i* que faria *t_i*]?
 b. Va dir [*què_i* faria *t_i*].

A les oracions de (40), el pronom interrogatiu *què* funciona com a complement directe del verb subordinat *faria*. Per tant, la traça que indica la seva posició inicial apareix en la mateixa posició. La diferència entre les dues oracions rau en la seva modalitat: (40a) és una interrogativa, mentre que (40b) constitueix una asseveració. Dit en altres paraules: mentre que (40a) és una pregunta, (40b) és una afirmació del parlant que inclou una interrogativa indirecta. L'abast de l'operador interrogatiu és, doncs, diferent. En el primer cas, per tal de marcar el caràcter interrogatiu de tot l'enunciat, *què* ha de projectar-se fins a l'especificador del SC de l'oració principal.³² En el segon, el pronom interrogatiu atura la seva pujada quan arriba a la posició d'especificador de SC de l'oració subordinada.

Les entitats que poden ocupar la posició de nucli de SC són de dues menes: nexes de subordinació com *que* i *si*, que tenen com a funció convertir una oració en argument d'una altra i nuclis verbals que hi han d'accedir per complir el requeriment que el verb ocupi la segona posició estructural en les oracions interrogatives i exclamatives parcials (i també en les contrastives amb trasllat sintàctic de l'element emfàtic a l'especificador de SC).

En conclusió: el que tradicionalment s'ha anomenat oració correspon a un domini sintàctic que consta de tres àmbits clarament diferenciats, que són els representats a (41):

(41) *Els tres àmbits de l'oració*

El domini del SV correspon a la predicació que tota oració necessàriament ha de contenir. Naturalment, aquest SV pot incorporar altres dominis oracionals subordinats, en funció de la propietat recursiva del llenguatge. A més a més, com a nucli de la predicació principal de l'oració cal un verb. Aquest requeriment no deriva del fet que els verbs siguin les úniques unitats lingüístiques que puguin funcionar com a predicats, que no ho són pas (moltes altres categories

³² Tal com s'indica a l'esquema de (40a), el trasllat de *què* es fa en dues etapes: primer es projecta a la posició d'especificador de SC de l'oració subordinada i, des d'aquí, passa a la mateixa posició del SC de la principal. Per aquesta raó apareix a la representació una segona traça (*t'_i*).

poden desenvolupar aquesta funció semàntica), sinó que es dedueix dels requeriments que imposa el domini immediatament superior: el ST.

El segon àmbit oracional és el que correspon a la temporalitat que tota oració ha de tenir per poder funcionar, d'una banda, com un domini sintàctic autònom i, d'altra, per poder articular-se en un marc discursiu coherent. Noteu que, segons l'esquema estructural de (41), és el nucli T qui selecciona el tipus de predicació SV com a complement. Que T seleccioni SV i no qualsevol altra projecció predicativa és fàcil d'explicar: el verb és l'única categoria que admet afixos temporals i, per tant, només ell pot satisfer els requeriments d'aquest nucli funcional.

Finalment, el tercer àmbit oracional (el SC) és el de la subordinació, entenent aquest terme en un sentit general: s'hi col·loquen els elements que converteixen una oració en argument o adjunt d'un predicat superior i les unitats que impliquen modalitat marcada (això és, no asseverativa) de l'oració. Les oracions independents i de modalitat no marcada no projecten aquest nivell i, per tant, consten només dels dos àmbits inferiors: el ST i el SV. Això vol dir que la projecció funcional que caracteritza en tota circumstància a l'oració és ST.³³

Al llarg d'aquest paràgraf hem fet ús de diagrames arboris per representar l'estructura dels elements de l'oració. En l'ensenyament és freqüent fer el mateix, amb el model que hem emprat aquí o amb algun altre de diferent. Però és important no confondre en cap moment els esquemes de representació formal de l'anàlisi amb la pròpia anàlisi. Com ja hem dit abans, és perfectament possible fer anàlisi gramatical sense haver de dibuixar esquemes estructurals. En canvi, el que resulta fonamental és entendre que la combinació de les distintes peces lèxiques que componen una oració ha de respectar uns patrons sintàctics que deriven de principis combinatoris màximament simples. Com diu Eduardo Benot, membre destacat del corrent de la *gramàtica filosòfica*, dominant a començament del segle XX: "La ciencia del hablar no ha de buscarse en las palabras aisladamente, sino en su combinación y en la combinación de sus combinaciones. [...] Sin piedras, sin ladrillos, sin hierro, sin materiales, en una palabra, no hay casas ni edificios de ninguna clase. Pero los materiales no son casas. Lo que constituye los edificios es la forma especial que resulta de la CONSTRUCCIÓN hecha con sus materiales" (Benot, 1910: 26-27).

³³ A més a més de les projeccions funcionals ST i SC, pròpies de l'oració, alguns autors n'han proposat d'altres que afectarien l'anàlisi del SN. Les més importants són SDet (*sintagma determinant*) i SQ (*sintagma quantificador*). Si s'accepten aquestes projeccions, *la música clàssica* s'ha d'analitzar com a un SDet el nucli del qual és l'article, amb un complement SN format per *música clàssica*. De la mateixa manera, a *alguns nois de la classe*, *alguns* seria el nucli del SQ, mentre que *nois de la classe* funcionaria com a SN complement. A *Aquells quatre nois*, l'estructura seria la següent: [_{SDet} Aquells [_{SQ} quatre [_{SN} nois]]], on el SN és complement del SQ i aquest, del SDet. Un avantatge d'aquesta teoria és que permet d'expressar la condició categorial que requereixen els subjectes preverbals en català: han de ser SDet o SQ, però no poden ser simplement SN (**Trens van arribar a les set*). Considerar que en aquestes projeccions el nucli és el determinant o el quantificador no resulta contraintuïtíu, perquè són precisament aquestes les entitats que condicionen la naturalesa referencial dels arguments. Naturalment, si s'accepta la distinció entre SDet i SN, els noms propis i els pronoms han de comptar com a SDet i no merament com a SN. Una manera d'aconseguir això és suposar que els noms propis tenen un tret lèxic [+Det] que els permet traslladar-se des del nucli de N, on es generarien, fins al nucli de Det. Pel que fa als pronoms personals, serien determinants i es generarien directament en aquesta posició. Això explicaria l'ordre de sintagmes com ells quatre, ja que el quantificador funcionaria com a complement del determinant.

9. Sobre la terminologia de l'oració

La definició del concepte d'oració ha estat un punt força debatut a la tradició gramatical. A (42) es recullen tres de les definicions més influents:

(42) *Tres definicions d'oració*

- a. Dionisi de Tràcia (s. -I): "Oració és la unió de paraules amb sentit complet".
- b. Bloomfield (1933): "Oració és una construcció gramatical que no està inclosa mitjançant cap procediment gramatical dins una altra construcció més àmplia".
- c. Teoria dels principis i dels paràmetres (gramàtica generativa) (1981): "Domini sintàctic autònom encapçalat per una temporalitat amb trets de temps i persona".

La definició de Dionisi de Tràcia ha estat, sens dubte, la més utilitzada per la gramàtica tradicional i ha sobreviscut fins els nostres dies en els manuals d'ensenyament. El principal problema que planteja és que es basa en el concepte nocional de "sentit complet", que resulta absolutament vague. Aquesta és, doncs, una més de les definicions irrestrictes de la gramàtica tradicional, en la línia de les que hem vist al § 2. Noteu que a (42a) no s'esmenta la necessitat que l'oració compti amb un verb, de manera que qualsevol construcció podria ser etiquetada com a *oració* sempre que complís el requeriment de vehicular un "sentit complet".

La definició de Bloomfield respon a l'esforç per fer servir estrictament criteris interns a l'hora de caracteritzar els conceptes gramaticals. S'hi renuncia, per tant, a qualsevol noció semàntica, de manera que la definició es fa en termes distribucionals: és oració tota construcció no inclosa dins d'una altra de més àmplia. Així, *La Maria vindrà* és una oració, però la mateixa seqüència deixa de ser-ho a *En Pere ha dit que la Maria vindrà*, ja que aquí apareix inclosa en una altra de més àmplia. S'evita així el problema que plantejava la noció de "sentit complet", però el resultat continua essent irrestricte, ja que qualsevol enunciat queda revestit del caràcter d'oració: la independència semàntica ha estat substituïda per la independència distribucional, la qual cosa suposa admetre com oracions enunciats que tota la tradició gramatical ha tractat com a infraoracionals.

Per tal d'evitar la manca de restrictivitat de definicions com les anteriors, la tradició gramatical tendia a incloure dintre de la definició d'oració de Dionisi la menció explícita al verb. A (43) es recullen algunes de les característiques que s'han presentat com a distintives del concepte d'oració:

(43) *Característiques de l'oració*

- a) Conté una predicació.
- b) Conté un verb.
- c) Conté morfemes verbals de temps i de concordança.
- d) És sintàcticament autònoma (no s'inclou dins una altra unitat oracional més àmplia, no està encapçalada per un nexa subordinant i no presenta una

temporalitat defectiva).

És evident que (43a) no serveix com a criteri distintiu del que és una oració, ja que aquesta condició la superen altres tipus de predicació no oracional. Així, la mateixa predicació que a (44a) es formalitza a través d'una oració subordinada, a (44b) es formula mitjançant la relació entre un complement predicatiu i el complement directe:

- (44)a. Vull que *en Joan sigui el gerent de l'empresa*.
- b. Vull *en Joan de gerent de l'empresa*.

La gramàtica tradicional ja havia assenyalat que altres formes a més a més del verb podien funcionar com a nuclis predicatius. Els atributs i els anomenats complements predicatius desenvolupen precisament aquesta funció. Així doncs, a (44b) el segment en cursiva constitueix una predicació, però en canvi no forma una oració. Tractarem amb més detall el concepte de predicació en el pròxim paràgraf.

Molt més definitori del caràcter oracional d'una construcció és la característica de posseir un verb com a nucli predicatiu que s'assenyala a (43b). L'opció de (43c) és, com hem vist, la que adopta la gramàtica generativa actualment. De fet, la condició de (43b) pot derivar-se de (43c), perquè el verb és l'única categoria que pot dur morfemes de temps i concordança de persona afixats.

Resta, finalment, plantejar-se quin ha de ser el paper de la condició de (43d) a l'hora de definir l'oració. Els enunciats de (45) palesen la importància d'aquesta darrera condició:

- (45)a. Content que hagi vingut tan aviat.
- b. Perquè no tenia temps de fer-ho millor.
- c. Anar a París aquest estiu.
- d. Que la Maria vindrà demà.
- e. Que tinguis sort a l'examen.

És obvi que (45a) conté una oració, però no és menys cert que l'enunciat sencer no és oracional, ja que l'oració és una subordinada completiva que funciona com a complement de l'adjectiu *content*. Per tant, (45a) és sintàcticament un SAdj i no pas una oració. El mateix passa a (45b) respecte de la conjunció *perquè*: l'oració se subordina a aquesta, de manera que el que tenim és un enunciat infraoracional que s'ha d'interpretar com a complement circumstancial de causa d'algun predicat aparegut en el discurs previ.³⁴ El cas de (45c) mereix un comentari especial. D'una banda, és innegable que l'enunciat és oracional, ja que la seva projecció sintàctica màxima és el ST que correspon a l'oració d'infinitiu. Però, d'altra banda, resulta igualment clar que no es tracta d'una predicació independent, per tal com els trets de temporalitat de l'oració són defectius.

³⁴ La conjunció *perquè* sembla provenir de la unió de la preposició *per* amb la conjunció completiva *que*. Això explica la alternança entre preposició i conjunció en casos com el següent: *Ho vaig fer perquè volia* / *Ho vaig fer per sortir del pas*.

Noteu que, de fet, (45c) té el valor d'un argument més que no pas el de predicació, ja que pot emetre's com a resposta a la pregunta *Què és el que més desitges?* El mateix passa amb (45d), tot i que en aquest cas els trets de temporalitat apareixen realitzats. En aquest cas és la presència del nexa subordinant *que* l'element que converteix la predicació en un argument, de manera que l'enunciat podria ser la resposta a una pregunta com *Què t'ha dit la mare?* Finalment, (45e) té dos valors possibles. Una opció és que, com en els dos casos anteriors, constitueixi la resposta a una pregunta (*Què és el que més desitges?*). L'altra, més freqüent, és que sigui una oració de modalitat desiderativa. En aquest cas, el *que* introductor és un marcador de modalitat, mentre que en l'altra lectura fa de conjunció completiva.

Els exemples de (45) palesen la necessitat de distingir entre *oració principal* i *oració subordinada*. Només les primeres són entitats sintàcticament autònomes. Les segones, en canvi, tot i complir les condicions formals per constituir una oració, manquen d'autonomia sintàctica perquè apareixen subordinades a alguna altra unitat de l'enunciat (45a,b), perquè presenten una temporalitat defectiva (45c) o bé perquè apareixen introduïdes per un nexa de subordinació ((45d) i una de les interpretacions de (45e)). En tots tres casos, l'enunciat és un argument o un adjunt d'algun predicat emès prèviament en el discurs. En canvi, en la seva interpretació desiderativa, (45e) sempre s'ha considerat una oració principal, per bé que amb una modalitat marcada (és a dir, no asseverativa).

La necessitat de distingir entre oracions principals i subordinades és el que explica la condició formulada a (43d). Mentre que tota oració ha de satisfer el requeriment estructural de (43c), les oracions principals han de complir a més a més la condició distribucional de (43d), que garanteix la seva autonomia sintàctica. En altres tradicions europees la terminologia gramatical distingeix acuradament entre el concepte d'oració principal i el d'oració subordinada. Així, en anglès el terme aplicat a les primeres és el de *sentence*, mentre que a les subordinades els correspon el de *clause*. A la tradició hispànica hi ha hagut intents de proposar una distinció semblant, contraposat el terme *oració* (que en aquest sentit més restringit seria equivalent a *oració principal*) als de *clàusula* (proposat, per exemple per Rojo (1978)) o *proposició* (terme emprat per Bello (1847)). No obstant, aquests termes no han acabat d'imposar-se i sembla preferible, com a opció operativa, continuar mantenint a l'ensenyament els termes tradicionals d'*oració principal* i *oració subordinada*. És fonamental, no obstant, entendre que la relació entre la principal i la subordinada és sempre d'inclusió d'aquesta en la primera, i no pas de successió lineal. A l'oració *En Lluís creu que la Maria té raó*, la subordinada completiva és una part de la principal (el seu complement directe). Per tant, és un error greu suposar que a l'anterior oració la principal és només la seqüència *en Lluís creu*, ja que a aquesta li manca un dels seus constituents.³⁵

³⁵ Un problema que planteja l'ús de les denominacions *oració principal* i *oració subordinada* rau en el fet que a vegades s'utilitza el primer terme amb un valor relatiu, com a equivalent d'oració matriu. Així, a *Crec que la Maria va dir que el Joan no vindria*, es podria dir impròpiament que l'oració de *va dir* és principal respecte de la de *vindria* i subordinada en relació a la de *crec*. Per evitar confusions, en aquests casos seria preferible emprar etiquetes com la d'*oració matriu* o

Hi ha altres termes relacionats íntimament amb el d'oració que mereixen algun comentari. En primer lloc, ens referirem a les oracions amb verb no personal: oracions d'infinitiu, de gerundi i de participi, representades successivament a (46):

- (46)a. En Joan_i volia [Ø_i *parlar amb la Maria*].³⁶
- b. Al [*sortir en Joan de l'estació*], va veure la Maria.
- c. [Ø_i *sortint de l'estació*], en Joan_i va veure la Maria.
- d. [*Acabat el concert*], es va celebrar una roda de premsa.

Com ja s'ha dit, la realització defectiva dels trets de temporalitat en totes aquestes construccions les inhabilita per poder funcionar com a oracions principals. Són, però, oracions des del punt de vista estructural (és a dir, predicacions encapçalades per un verb) i, per tant, sembla adequat anomenar-les d'aquesta manera.

L'etiqueta *oració reduïda* s'utilitza en el marc de la gramàtica generativa per designar la relació predicativa que se estableix entre els constituents en cursiva de (47):

- (47)a. Considero *la Maria massa jove per a aquest càrrec*.
- b. Vull *aquesta carta sense faltes d'ortografia*.

L'existència d'aquesta relació es posa de manifest per la possibilitat de parafrasejar l'element en cursiva per una oració subordinada: *Considero que la Maria està poc preparada per a aquest càrrec* i *Vull que aquesta carta no tingui faltes d'ortografia* i pel fet que és possible pronominalitzar el complement directe sense incloure-hi el complement predicatiu: *La considero poc preparada per a aquest càrrec* i *La vull sense faltes d'ortografia*. No obstant, creiem que la utilització del terme “oració” en aquests casos és confusional i que és preferible evitar-la, ja que al constituent en cursiva de (47) li manca completament la temporalitat, característica distintiva de tota oració. Com ja s'ha dit, la gramàtica tradicional utilitza el concepte de *complement predicatiu* per anomenar el predicat no verbal dels anteriors exemples. En canvi, no hi ha un terme tradicional per designar la predicació resultant,

oració regent per referir-se a l'oració del rang jeràrquic immediatament superior a una subordinada.

³⁶ Quan l'oració d'infinitiu és seleccionada per un predicat, el seu subjecte és el líptic (Ø) i ha d'interpretar-se com a coreferent amb algun dels arguments del predicat regent. Així, per exemple, el verb *voler* imposa que el subjecte de l'infinitiu s'interpreti com a coreferent amb el seu propi subjecte (tècnicament, es diu que *voler* és un verb de control de subjecte). Hi ha verbs de control de complement directe (*En Joan va convidar la Maria_i [a Ø_i ballar un tango]*) i de complement indirecte (*En Joan va prohibir a la seva filla_i [Ø_i sortir amb aquell noi]*). Tot i la coïndexació que en aquests casos hi ha entre la categoria el líptica i l'element de l'oració principal no s'ha produït cap transformació de trasllat, ja que cadascun dels dos elements representa un argument diferent seleccionat per un predicat distint. Per tant, Ø no és una traça, sinó un argument el líptic independent del seu antecedent. Quan el subjecte de l'infinitiu no té un antecedent en l'oració principal, rep una interpretació inespecífica (anomenada “arbitrària”): *Es perillós [Ø enfilem-se]*. Les oracions d'infinitiu només poden dur un subjecte lèxicament realitzat quan funcionen com a adjunts circumstancials (46b) o, en condicions molt especials, quan fan de subjecte: *[Sortir ell del cinema]* i *[començar la gent a xisclar] va ser tot el mateix*. El subjecte lèxic d'un infinitiu sempre ha d'aparèixer posposat al verb, cosa que se sol explicar per la pujada obligatòria del verb des de T al nucli del SC. El mateix succeeix amb els subjectes lèxics de les altres formes no personals del verb (cf. 46d). Les oracions de gerundi i de participi sempre desenvolupen funció d'adjunt respecte de la principal.

formada pel predicat i per l'element que formalment fa de complement directe del verb. Una possibilitat seria anomenar-les *predicacions secundàries*, un terme que procedeix també de la gramàtica generativa i que no planteja l'inconvenient d'atorgar a aquests constituents estatut oracional.

Una altra distinció que afecta al terme oració és la que estableixen alguns autors entre *oració composta* i *oració complexa*. Així, les oracions coordinades serien *compostes*, mentre que les que contenen oracions subordinades serien *complexes*. La distinció és bastant raonable, però no s'ha d'oblidar que el terme no marcat de l'oposició amb *oració simple* és *oració composta*, per la qual cosa molts gramàtics engloben tant la coordinació com la subordinació dintre del concepte d'*oració composta*. Per tant, sembla recomanable reduir al màxim la proliferació de termes tècnics i parlar d'*oració composta per coordinació* i d'*oració composta per subordinació*, tot descartant l'etiqueta *oració complexa*.

Finalment, inclourem un comentari relatiu al concepte d'*oració impersonal*. Cal tenir en compte que el que defineix aquest tipus d'oració és la manca d'un subjecte gramatical, no l'absència d'un agent. Per tant, serà impersonal tota oració que, no tenint un subjecte lèxicament realitzat, rebutgi la inserció d'un pronom nominatiu: *Fa fred* (cf. **Ell fa*, enfront d'*En fa*), *Hi ha nens al pati*,³⁷ *Aquí s'hi viu bé*.

10. La noció de predicació i altres conceptes semàntics bàsics (arguments, operadors i quantificadors)

Als paràgrafs anteriors d'aquest treball s'ha defensat la idea que l'ensenyament de la gramàtica ha d'introduir conceptes que facin referència al contingut de les expressions lingüístiques. Pel que fa a l'àmbit de l'oració, la noció semàntica fonamental és la de *predicació*. De fet, la diferència fonamental entre les oracions i els enunciats infraoracionals és que només les primeres constitueixen predicacions:

- (48)a. La Maria vindrà demà.
- b. Que la Maria vindrà demà.
- c. La Maria.

Resulta obvi que (48c) no és una predicació, sinó un argument. D'aquí que la interpretació d'aquest fragment només pugui fer-se vinculant-lo a alguna predicació del context.³⁸ Podria semblar que el cas de (48b) és substancialment diferent, però cal anar en compte al jutjar la seva naturalesa. És cert que (48b) conté una predicació, però l'enunciat en la seva integritat no

³⁷ No seria ja impersonal la variant no normativa concordada: #*Hi han nens al pati*, ja que aquí el subjecte seria *nens*. Marquem amb el símbol # el fet que es tracta d'una variant no normativa.

³⁸ Una altra possibilitat és que (48c) sigui un dels termes d'una relació de predicació identificativa. Això és el que passaria si aquest fragment s'utilitzés com a presentació a l'oient de la persona designada o si l'enunciat fos el títol d'una novel·la. En qualsevol cas, el SN no s'interpretaria com una predicació sencera, sinó com un dels seus termes (*Aquesta és la Maria*).

constitueix una predicació, per tal com el nexa subordinant *que* que la introdueix fa que el seu valor semàntic sigui el d'un argument. Això explica que l'única manera d'interpretar correctament aquest enunciat sigui vinculant-lo a una predicació anterior (per exemple, com a resposta a la pregunta *Què t'ha dit el Pere?*).

Així doncs, des del punt de vista del contingut, la noció sintàctica fonamental és la de *predicació*. Les predicacions serveixen per designar esdeveniments, com a (48a), o estats de coses, com a *En Lluís és solter*. Una predicació consta necessàriament d'un predicat i dels arguments seleccionats per aquest. A més a més, opcionalment poden haver-hi adjunts i operadors.

Els *predicats* són elements relacionals que seleccionen arguments. Així, *fer* és un predicat de tres arguments: un AGENT, un TEMA (allò que es fa) i un DESTINATARI (cf. § 11, on presentarem amb més detall la noció d'argument i de paper temàtic). Suposem que volem formar l'oració *En Pere va fer un petó a la Maria*. Com ja hem estudiat abans (cf. (41)), la temporalitat és un element de l'oració extern a la predicació. Per tant, podem representar la predicació d'aquesta oració com “En Pere fer un petó a la Maria”. El predicat és el verb *fer* i els tres SNs seleccionats són el subjecte, el complement directe i el complement indirecte. El procés de formació d'una predicació a partir del predicat es fa progressivament: primer, el predicat identifica els seus arguments interns (aquells que depenen del SV) i finalment se li uneix l'argument extern (el subjecte) per formar la predicació. A (49) es reflecteix el procés composicional, on les variables *x*, *y* i *z* representen els tres arguments seleccionats (que es realitzaran sintàcticament com subjecte, complement directe i complement indirecte, respectivament):

(49)a.	<i>fer</i> (<i>x</i> , <i>y</i> , <i>z</i>)	predicat
b.	<i>fer un petó</i> (<i>x</i> , <i>z</i>)	predicat complex
c.	<i>fer un petó a la Maria</i> (<i>x</i>)	predicat complex
d.	<i>en Pere fer un petó a la Maria</i>	predicació

(49) reflecteix que una predicació és una entitat formada per un predicat amb tots els seus arguments sintàcticament identificats.³⁹ La combinació del predicat amb els seus arguments interns dóna lloc a predicats complexos, com *fer un petó*. La prova del valor predicatiu d'aquestes combinacions és que la mateixa combinació de trets correspon a un verb simple (*besar*: *en Pere va besar la María*).

Com ja hem dit, els predicats complexos també poden contenir adjunts. Així, en una predicació com “fer un petó a la Maria davant tothom”, l'adjunt locatiu *davant tothom* es combinaria amb el predicat complex de (49c) per formar al seu torn el predicat complex “fer un petó a la Maria davant tothom (*x*)”. El SP *davant tothom* conté un argument (*tothom*), que és seleccionat per la preposició. La gramàtica tradicional considerava el verb com el predicat per

³⁹ Tècnicament, es diu que un predicat que ha identificat tots els seus arguments és un predicat *saturat*. La predicació correspon, doncs, a un predicat saturat per tots els seus arguments.

autonomàsia, però admetia que també els adjectius podien formar predicats quan funcionaven com a atributs d'una oració copulativa. Així, a *En Lluís és llest*, el predicat que selecciona com a argument extern *en Lluís* és l'adjectiu *llest*. També les preposicions tenen la capacitat de seleccionar arguments, com acabem de veure en el cas de *davant tothom*. Finalment, assenyalarem que també els noms poden dur a terme la selecció d'arguments: a *la seva opinió d'en Lluís*, el substantiu *opinió* selecciona un argument intern (el PACIENT: *en Lluís*) i un d'extern (l'AGENT: el possessiu *seva*, que conté els trets de persona de qui emet l'opinió). Així, doncs, el SN *la seva opinió d'en Lluís* és un argument (cf. *La seva opinió d'en Lluís és absolutament negativa*), però alhora conté internament una predicació el nucli de la qual és el substantiu *opinió*.

A més a més dels predicats, dels arguments i dels adjunts, hi ha els operadors. Aquests són elements que modifiquen tota la predicació o algun dels seus elements. Els elements en cursiva de les següents oracions són operadors que incideixen sobre tota la predicació:

- (50)a. *Potser* en Joan no coneixia la notícia.
- b. *Tant de bo* aprovi tothom.
- c. *Probablement*, en Joan no coneixia la notícia.
- d. *Què* va veure aquell home?

Tots els operadors de (50) marquen la modalitat de l'oració, convertint-la en no asseverativa.⁴⁰ El cas de (50d) ja ha estat estudiat al § 8, quan comentàvem l'exemple (37): a més a més de la seva naturalesa argumental (com a complement directe de l'oració), el pronom interrogatiu *què* funciona com a operador interrogatiu amb abast oracional.

També hi ha operadors que incideixen únicament sobre algun dels elements de l'oració:

- (51)a. [*Només* en Joan] va parlar rus.
- b. L'interruptor està col·locat [*exactament* a cent deu metres de distància del motor].
- c. En Lluís va venir [*no* ahir, sinó abans d'ahir].

Un altre concepte semàntic important a l'hora d'analitzar el funcionament de les predicacions és el de *quantificador*. Un quantificador és un element que serveix per indicar la quantitat exacta (*quantificadors numerals*) o aproximada (*quantificadors indefinits*) d'individus o objectes de què es parla o bé el grau amb què s'atribueix una propietat (*quantificadors de grau*). Una característica important dels quantificadors numerals i d'alguns dels indefinits és que poden fer que la predicació es refereixi no a un únic esdeveniment, sinó a un conjunt d'ells:

- (52)a. Això em va passar [*dues* vegades].
- b. *Tothom* va votar a favor.
- c. *Només* he aprovat [el Joan i la Maria].

⁴⁰ En molts casos hi ha proximitat entre els operadors i els predicats. Noteu, per exemple, que (50c) podria formular-se convertint en predicat principal l'element modal: *És probable que en Joan no coneixés la notícia*.

- d. Només *ells* han aprovat.
- e. [A *sis* col legis electorals] hi ha haver empat.
- f. *Sempre* va fracassar.
- g. *Llegeixo* el diari mentre esmorzo.
- h. A Barcelona s'hi viu molt bé.

Les unitats que apareixen en cursiva a (52) multipliquen l'esdeveniment a què fa referència el predicat. Noteu, en efecte, que estem parlant, respectivament, de dues experiències vitals meves, d'un conjunt de votacions favorables, de dos o més aprovats, de sis empats, de tot un seguit de fracassos, de la lectura quotidiana del diari i de l'estàndard de vida a Barcelona. Els numerals, els quantitatius i els indefinits són les categories gramaticals a les quals pertanyen els quantificadors més típics, però els procediments de multiplicació de les llengües són molt complexos, de manera que també altres unitats tenen valor quantificacional, com la interpretació habitual del present d'indicatiu (52g), els nexes de coordinació copulativa (52c), els morfemes de plural (52d) o el *se* impersonal (52h).⁴¹

Tot i que no produeixen la multiplicació de l'esdeveniment, també són quantificadors els indefinits com *algun*, *tot* o *qualsevol*, ja que les seves característiques lèxiques fan que funcionin com a variables⁴² i puguin referir a un nombre indeterminat d'individus. Així, puc dir *Algú truca a la porta* fins i tot en el cas que siguin dues o més les persones que estan trucant. De la mateixa manera, una oració com *Qualsevol periodista sap el que és un 'lead'* predica de tot el conjunt dels periodistes i no d'un de sol.

En funció de l'abast de la seva referència, els quantificadors poden ser universals (*tot*, *cada*, *sempre*) o bé existencials (*algun*, *tres*, *sovint*). Una subclasse especial de quantificadors és la dels partitius (*majoria*, *meitat*, *X per cent*) i els multiplicatius (*doble*).

11. La selecció d'arguments per part dels predicats: els papers temàtics o funcions argumentals

Al paràgraf anterior hem presentat la formació d'una predicació com un procés composicional i ordenat d'identificació dels arguments seleccionats pel predicat. Podem

⁴¹ Els numerals, la coordinació i el plural són *quantificadors no intrínsecs*, ja que admeten alternativament una interpretació col lectiva o de grup i una altra de distributiva. Així, l'oració *En Lluís i la Maria van viatjar a Suïssa* admet dues lectures: en una d'elles hi ha hagut només un viatge fet conjuntament per dues persones (interpretació col lectiva) i a l'altra s'informa de dos esdeveniments de viatjar a Suïssa (interpretació distributiva). Noteu que només la lectura distributiva implica la multiplicació de l'esdeveniment. Hi ha predicats que imposen la lectura distributiva, perquè expressen qualitats o esdeveniments típicament individuals (*La Lluïsa i la Maria duen un vestit blau*), i d'altres que exigeixen la lectura col lectiva (*Aquests quatre versos formen una estrofa*). A diferència del comportament d'aquests quantificadors, els indefinits en singular, com *tothom* o *qualsevol*, són *quantificadors intrínsecs*, per tal com només admeten la interpretació distributiva.

⁴² Els SNs *algun lingüista*, *tot lingüista* i *qualsevol lingüista* tenen valor de variable lògica perquè no designen cap lingüista particular, sinó membres no específics de la classe dels lingüistes. La diferència entre aquests quantificadors és que *algun* té valor existencial (al·ludeix a l'existència de com a mínim un membre de la classe), mentre que *tot* i *qualsevol* són quantificadors universals (designen distributivament tots els membres de la classe).

expressar metafòricament aquesta relació dient que una predicació és com una obra de teatre a la qual es reparteixen papers per als personatges que hi participen. Qui determina el nombre de personatges i el paper que han de fer a l'obra és el predicat. Naturalment, no pot haver-hi cap personatge que no tingui el seu paper (és a dir, tot argument ha de tenir un predicat que el seleccioni i que li assigni una funció argumental). La determinació de les relacions entre predicats i arguments és una part fonamental de l'anàlisi de les oracions.

Com que una oració pot contenir més d'una predicació, la primera operació que cal dur a terme és determinar la relació entre predicats i arguments. Cal assenyalar que en aquest punt la gramàtica tradicional presenta insuficiències, ja que no sempre va ser capaç de reconèixer certs tipus de predicacions. Així, les oracions de (53) presenten predicacions secundàries que s'afegeixen a la principal:

- (53)a. *Vull el paquet al meu despatx abans de les sis.*
- b. *No m'imagino en Pere de rector de la Universitat.*
- c. *Hi ha dies que es fan interminables.*
- d. *Et feia de vacances.*
- e. *Vaig veure la Maria amb un vestit nou.*
- f. *Amb la teva mare a casa, ens divorciarem.*

La tendència a identificar erròniament la funció sintàctica amb la funció argumental és probablement la causa de l'anàlisi insatisfactòria que tradicionalment s'ha aplicat a oracions com les anteriors. Fixem-nos, per exemple, a (53a). És clar que el SN *el paquet* fa de complement directe del verb principal (cf. *El vull al meu despatx abans de les sis*). Però això no vol dir que el predicat que el selecciona com a argument sigui el verb. En realitat el que volem expressar a (53a) es pot parafrasejar de la següent manera: *Vull que el paquet sigui al meu despatx abans de les sis, on el paquet no és un argument del predicat principal, sinó del de la subordinada.*⁴³ Per tant, la relació entre predicats i arguments a (53a) és la següent: (a) el verb *voler* selecciona dos arguments: un experimentador que fa de subjecte (*jo*) i una proposició que expressa allò que es vol; (b) la proposició adopta la forma d'una predicació secundària (és a dir, d'una predicació sense verb); (c) el predicat d'aquesta és el SP *al meu despatx*⁴⁴ i *abans de les sis* és un adjunt de la proposició subordinada, i, finalment, (d) *el paquet* és l'argument seleccionat pel predicat locatiu.

Una cosa semblant passa a (53b): el que no és capaç d'imaginar-se el subjecte no és un

⁴³ L'oració subordinada de l'exemple anterior presenta el verb *ser* amb un complement locatiu. La tradició gramatical tendeix a suposar que aquestes construccions no són pròpiament atributives, ja que el locatiu no pronominalitza per *ho*, sinó per *hi*. Per tant, es considera que el verb *ser* és aquí un verb intransitiu i que el complement locatiu és un circumstancial. Al nostre entendre, aquesta anàlisi és totalment insatisfactòria, perquè ni el locatiu es pot ometre, com seria d'esperar si fos un circumstancial, ni sembla que el significat de *ser* sigui diferent en aquestes oracions. Creiem que es tracta d'oracions atributives i que el locatiu és el predicat que selecciona el subjecte. El complement temporal és un adjunt de la predicació locativa.

⁴⁴ Naturalment, dins el SP, el SN *el meu despatx* fa d'argument de la preposició locativa *a*.

individu (*en Pere*), sinó una proposició (*en Pere de rector de la Universitat*), tal com prova la possibilitat de paràfrasi: *No m'imagino que en Pere pugui arribar a rector de la Universitat*. Per tant, l'element que selecciona *en Pere* a (53b) no és el verb principal, sinó el SP *de rector de la Universitat*, un predicat que designa una qualitat temporalment delimitada.⁴⁵

A (53c) la possibilitat de pronominalitzar el complement directe tot mantenint la relativa (*N'hi ha que es fan interminables*) duu a suposar que el que selecciona el predicat existencial és una proposició que té la relativa com a predicat. Seria aquesta la que seleccionés el SN *dies*. Això explica la proximitat que hi ha entre (53c) i *Alguns dies es fan interminables*.

Pel que fa a (53d), resulta obvi que *feia* selecciona una proposició que consta d'un predicat episòdic *de vacances* i l'argument d'aquest, que és el pronom clític de segona persona que apareix adjuntat al verb. La paràfrasi també avala en aquest cas l'anàlisi: *Imaginava que estaves de vacances*.

Finalment, (53e, f) presenten la característica comuna de tenir predicacions encapçalades per la preposició *amb*. A la primera d'aquestes oracions, el verb *veure* selecciona una proposició, formada per les unitats que apareixen en cursiva a l'exemple. Dintre d'aquesta, el predicat és la preposició *amb*, que selecciona al seu torn un argument intern (*un vestit nou*) i un d'extern (*la Maria*). D'aquí que (53e) sigui equivalent a *Vaig veure que la Maria duia un vestit nou*. Analitzar *amb un vestit nou* com a complement circumstancial seria absurd: equivaldria a dir que per veure la Maria ha calgut posar-se un vestit nou. A (53f) la proposició encapçalada per *amb* forma un adjunt equivalent a la pròtasi d'una oració condicional: *Si la teva mare s'està a casa, ens divorciarem*.

Així doncs, una activitat bàsica en l'anàlisi de l'oració és determinar quina és la relació que s'hi estableix entre predicats i arguments. Aquests darrers poden ser categorialment de dos tipus: SNs o proposicions (ja sigui oracions subordinades o predicacions secundàries). La relació que manté cada argument amb el seu predicat s'anomena *paper temàtic* o *funció argumental*. La idea bàsica és que cada predicat assigna un paper temàtic a cada argument seleccionat. O, dit d'una altra manera, cada predicat té una *xarxa argumental*, formada pel conjunt de papers temàtics que assigna als seus arguments. La mena de papers temàtics assignats depèn de les característiques lèxiques de cada predicat. Els papers temàtics expressen la relació semàntica primitiva que relaciona cada argument amb el seu predicat. A les oracions de (54) s'indiquen els papers temàtics assignats a cada argument pel seu predicat:

- (54)a. *En Lluís* va obrir *la porta* amb *la clau*.
 [AGENT] [TEMA] [INSTR]
- b. *La clau* va obrir *la porta*.
 [INSTR] [TEMA]

⁴⁵ De expressa freqüentment qualitats no permanents, com prova el contrast entre *És enginyer* (qualitat permanent) i *Treballa d'enginyer* (qualitat episòdica).

- c. *La porta* es va obrir.
[TEMA]
- d. *En Lluís* adora *la música*
[EXP] [TEMA]
- e. *A en Lluís* li agrada *la música*
[EXP] [TEMA]

El verb *obrir* selecciona dos arguments: un d'intern i un altre d'extern. L'intern rep el paper temàtic de TEMA (allò que s'ha obert), mentre que l'argument extern pot ser un AGENT, com a (54a), o un INSTRUMENT, com a (54b). Si l'argument extern d'*obrir* és un AGENT, l'INSTRUMENT es pot incorporar a la predicació com un adjunt, com succeeix a (54a). Noteu que en aquest cas és la preposició instrumental *amb* qui assigna el paper temàtic a *la clau*. En canvi, quan l'argument extern rep el paper temàtic d'INSTRUMENT, l'AGENT no pot incorporar-se a la predicació com adjunt (cf. **La clau va obrir la porta {per / amb} en Lluís*). Això es deu al fet que els papers temàtics estan jerarquititzats, de manera que l'AGENT té preferència sobre l'INSTRUMENT. Per tant, si la predicació incorpora un AGENT, l'INSTRUMENT només pot aparèixer com a adjunt.⁴⁶

El que tenen en comú (54d, e) és que els seus verbs pertanyen a la classe dels predicats psicològics, ja que expressen l'estat anímic que experimenta un individu davant un cert estímul. Tant *adorar* com *agradar* seleccionen els mateixos arguments: un TEMA (l'estímul que provoca l'estat psíquic) i un EXPERIMENTADOR (l'individu que experimenta la sensació psicològica). No obstant això, un i altre verb es comporten sintàcticament de manera molt diferent: mentre que el subjecte d'*agradar* és el TEMA, el d'*adorar* és l'EXPERIMENTADOR. El contrast entre aquests verbs sembla indicar que no hi ha una correspondència unívoca entre la selecció dels arguments i la seva realització sintàctica.⁴⁷

Una característica fonamental de certes construccions sintàctiques és que permeten ometre la referència a algun dels arguments seleccionats lèxicament pel predicat. Això és el que succeeix amb les construccions passives perifràstiques, amb les passives reflexes, amb les impersonals reflexes i amb les anticausatives, que presenten la propietat comuna d'ometre l'agent, ja sigui perquè no es coneix o no interessa expressar-lo (passives i impersonals) o

⁴⁶ No és freqüent que un predicat admeti indistintament com a argument extern un AGENT o un INSTRUMENT. Un verb com *parlar* accepta un instrumental com a adjunt (*El professor parlava amb un micròfon*), però no com a argument extern (cf. **El micròfon parlava*). És cert que l'anterior oració pot ser gramatical, però només en el cas que s'assigni a *el micròfon* un comportament propi dels éssers animats, de manera que s'interpreti com a AGENT. En canvi, l'oració *La clau va obrir la porta* pot interpretar-se perfectament sense atribuir a *la clau* trets d'animacitat.

⁴⁷ Cal dir, però, que alguns lingüistes proposen establir diferències entre els papers temàtics que assignen aquestes dues menes de verbs psicològics. Segons aquests investigadors, mentre que la classe d'*adorar* assignaria TEMA i EXPERIMENTADOR, la d'*agradar* seleccionaria un EXPERIMENTADOR i una CAUSA. Així, *M'agrada la música* equivaldria a 'La música em produeix plaer, grat'. L'avantatge que presenta aquesta anàlisi és que permet mantenir la idea que hi ha una correspondència entre la xarxa argumental (o temàtica) dels verbs i la seva realització sintàctica.

simplement perquè no existeix (anticausatives). Així, a (54c) l'aparició del clític *se* permet evitar qualsevol referència a l'argument extern del verb *obrir* (tant si és AGENT com si és INSTRUMENT), de manera que l'únic argument que es realitza lèxicament és l'intern, que esdevé subjecte en aquesta construcció. (54c) pot ser interpretada indistintament com a anticausativa (l'obertura de la porta es va produir sense la intervenció d'un agent o d'un instrument) o com a passiva reflexa (la porta va ser oberta per un agent o un instrument que a l'oració apareix inespecificat).

Una altra alternança interessant és la que afecta els predicats causatius:

- (55)a. L'aigua va bullir. / En Lluís va bullir l'aigua. / En Lluís va fer bullir l'aigua.
- b. El got es va trencar. / La Maria va trencar el got.
- c. El dolor va disminuir (amb el calmant). / El calmant va (fer) disminuir el dolor.
- d. La bomba va explotar. / El terrorista va fer explotar la bomba.
- e. El conseller va cessar. / El president va destituir el conseller.

En tots els exemples anteriors es produeix una alternança entre una variant anticausativa, que projecta el TEMA a la posició de subjecte, i una altra de causativa, que realitza el TEMA com a complement directe i col loca com a subjecte un AGENT o una CAUSA. Alguns verbs, com *bullir* admeten indistintament la construcció anticausativa i la causativa. En canvi, d'altres com *trencar* marquen l'anticausativitat mitjançant l'adició d'un clític (formant el que la tradició anomena conjugació pronominal: *trencar-se*). No tots els verbs admeten la variant causativa. Puc dir *El conseller va cessar per les declaracions que va fer a la premsa*, però no puc col·locar la causa com a subjecte: **Les declaracions que va fer a la premsa van cessar el conseller*. Tampoc no seria correcte dir **El terrorista va explotar la bomba*, per tal com *explotar* no admet la variant causativa. En aquests casos, la llengua compta amb la possibilitat de recórrer a una perífrasi amb *fer* o *deixar*: *Les seves declaracions a la premsa van fer cessar el ministre*⁴⁸ o *El terrorista va {fer / deixar} explotar la bomba*. De fet, la perífrasi causativa també és possible amb els verbs que admeten que la CAUSA aparegui com a subjecte, tal com proven (55a, c).

En alguns casos, el contrast entre la variant causativa i l'anticausativa d'un predicat està lèxicament codificat. Això és el que succeeix a (55e) amb *cessar* i *destituir*. Aquest darrer verb pot interpretar-se com la variant causativa del primer: “Fer que algú cessi”. El mateix succeeix amb *morir* i *matar*, tot i que el català conserva alguns usos causatius del primer verb: *Han mort el general*. La causativitat és un fenomen important a totes les llengües i té conseqüències a la morfologia, a la sintaxi i al lèxic. Noteu, per exemple, que el sufix *-ificar*, que serveix per formar verbs deadjectivals, té valor causatiu: així, per exemple, *dulcificar* vol dir “fer dolç”.

No hi ha una llista establerta de papers temàtics o funcions argumentals que sigui acceptada per tots els lingüistes. En canvi, sí que hi ha acord respecte de la gran majoria d'ells, ja

⁴⁸ De tota manera, en aquest cas seria preferible nominalitzar el predicat: *Les seves declaracions a la premsa van provocar el cessament del ministre*.

que expressen relacions semàntiques primitives d'abast universal a les llengües. Haegeman (1991: 3.2.3) proposa les següents definicions per a alguns dels més importants:

(56) *Alguns papers θ* ⁴⁹

AGENT o ACTOR:	qui inicia l'acció expressada pel predicat de forma potencialment intencionada. [<i>El Joan</i> va recitar un poema]
PACIENT:	la persona o cosa que pateix l'acció expressada pel predicat. [El metge va visitar <i>la Maria</i>]
TEMA:	persona o cosa afectada per l'acció expressada pel predicat (allò que és mogut, afectat o efectuat pel predicat). [<i>El paquet</i> va arribar tard; En Joan ha escrit <i>una novel·la</i>]
EXPERIMENTADOR:	entitat que experimenta un cert estat psicològic expressat pel predicat. [<i>La Maria</i> tem la reacció d'en Pep; <i>Li</i> sembla poc clar]
BENEFACTIU:	entitat que es beneficia de l'acció expressada pel predicat. [Ho vaig fer per a <i>la Maria</i>]
DESTINATARI o META:	entitat envers la qual es dirigeix l'actividad expressada pel predicat. [Vaig donar un llibre a <i>la Maria</i> ; Anirem a <i>Olot</i>]
FONT o ORIGEN:	entitat des de la qual es mou alguna cosa com a resultat de l'actividad expressada pel predicat. [Ve de <i>Paris</i> ; Ho fa així des <i>que era jove</i>]
LOCATIU:	lloc on se situa l'acció o estat expressat pel predicat. [Ho va dir a <i>la piscina</i>]

Hi ha autors que redueixen la llista anterior, fusionant PACIENT i TEMA. D'altra banda, sembla clar que s'hi haurien d'afegir altres papers θ , com CAUSA (*El fred* la va matar), INSTRUMENT (Va estudiar amb *el manual* que li vas deixar), MANERA (Conduï a amb *molta precaució*), TEMPS (Va venir *la setmana passada*), DURADA (Hi va romandre *tres hores*), COMPANYIA (Hi va anar amb *la Maria*), etc. A més a més, cal decidir si hi ha papers θ específics per als arguments proposicionals (se n'ha proposat un anomenat PROPOSICIÓ) o bé si aquests s'encabeixen com una variant a la llista dels individuals (de manera que es pogués parlar d'un TEMA PROPOSICIONAL o d'una CAUSA PROPOSICIONAL, per exemple). En qualsevol cas, la utilització a l'ensenyament secundari de la noció de paper θ ve avalada per la tradició gramatical, que els va fer servir a bastament, per bé que associant-los erròniament amb les funcions sintàctiques.⁵⁰ Des de la

⁴⁹ Els papers temàtics es representen també com a *papers θ* , fent servir la theta grega com a abreviatura de l'adjectiu.

⁵⁰ Alguns manuals d'ensenyament secundari han incorporat els papers θ com a conceptes del programa de llengua.

perspectiva que estem defensant, els papers θ són una eina conceptual imprescindible per a dur a terme l'estudi de les propietats predicatives de les oracions i per a abordar l'anàlisi del contingut en l'anomenada gramàtica oracional.

12. Les propietats de selecció dels verbs

Ja hem comentat que la tendència de la gramàtica tradicional a associar les funcions sintàctiques amb els papers temàtics donà lloc a múltiples inconvenients. No obstant això, és innegable que hi ha una certa correlació entre ambdós conceptes. Així, un AGENT mai no apareixerà com a complement directe del seu predicat, ni un TEMA pot ser subjecte d'un verb no passiu si aquest selecciona alhora un AGENT. Per tant, sí que sembla que hi ha un cert grau de correspondència entre els papers temàtics que selecciona un predicat i la funció que aquests desenvolupen a l'oració.

Una manera de reflectir aquesta correspondència parcial consisteix a suposar que la posició dels arguments en la estructura sintàctica inicial (l'estructura profunda) depèn del paper temàtic que rebin. Així, la posició d'argument extern pot ser ocupada per un conjunt reduït de papers temàtics: AGENT (**La Maria** va fer l'examen), EXPERIMENTADOR (**La Maria** tem l'examen), INSTRUMENT (**La clau** no va obrir la porta) o CAUSA (**La crisi** ha afectat greument l'economia). Al seu torn, la posició d'argument intern, quan n'hi ha, tendeix a correspondre al TEMA o PACIENT (**La Maria** va fer l'examen; **La Maria** criticà **el Degà**) o, en funció de la semàntica del propi predicat, a algun altre paper θ , com pot ser el de LOCATIU (**La Maria** resideix a **Sils**) o el d'ORIGEN (**El soroll** procedia de **la cuina**). Com ja hem comentat abans, entre els diversos papers θ sembla haver-hi una jerarquia, de manera que si dos d'ells competeixen per una mateixa posició sempre n'hi ha un que té preferència. Així, ni la CAUSA ni l'INSTRUMENT ni EXPERIMENTADOR poden ser arguments externs si hi ha un AGENT. Pel que fa a l'argument intern, cal tenir en compte que n'hi pot haver més d'un, però el que tendeix a aparèixer més íntimament vinculat al verb és el de TEMA o PACIENT. D'altres papers θ poden fer de segon argument intern, com el de DESTINATARI (**En Lluís** va donar un llibre a **la Maria**) o el d'ORIGEN (**Va treure** el cotxe **del garatge**).

L'interès d'aquestes correspondències rau en el fet que, de cara a l'aprenentatge de la llengua, és molt possible que el parlant es deixi guiar per aquest principi a l'hora de determinar com ha de projectar sintàcticament els arguments d'un verb. Però per tal que aquesta teoria sigui plausible, resta superar un entrebanc aparentment greu: el fet que alguns verbs actius col·loquin el TEMA com a subjecte. Si aquest paper θ es projecta habitualment com a primer argument intern, per què en casos com els de (57) es realitza com a subjecte?:

- (57)a. A l'auditori hi mancaven *moltes gent*.
- b. *El paquet* va arribar puntualment.

Per posar-hi només un exemple, a Pascual, Alcalde & Castro (1996) es presenten els més importants.

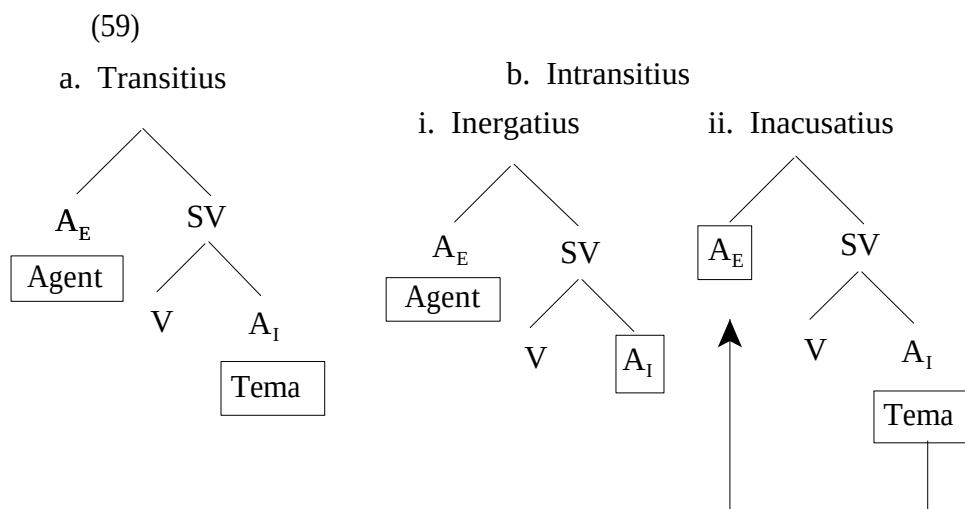
- c. De sobte va sorgir *un problema*.
- d. Calen *més esforços*.

Sembla clar que cap dels subjectes de (57) és agentiu. De fet, la relació que tots quatre mantenen amb el seu predicat respectiu pot classificar-se com a TEMA.

La gramàtica tradicional distingia entre verbs transitius (els que compten amb subjecte i complement directe) i intransitius (que tenen subjecte, però no complement directe). Per tant, des del punt de vista d'aquesta classificació tots els verbs de (57) es consideren intransitius. Ara bé: n'hi ha d'altres d'intransitius que tenen un subjecte agentiu, com els de (58):

- (58)a. El Joan va triomfar.
- b. La Marina mentia.
- c. El teu germà va assentir.
- d. En Pere plorava.

Per tal de reflectir la diferent naturalesa de la selecció d'arguments dels verbs tradicionalment anomenats intransitius, s'ha proposat de distingir-ne dues menes: d'una banda els intransitius pròpiament dits (també anomenats inergatius), que seleccionen argument extern, i d'altra els inacusatius o ergatius, que es caracteritzen per no seleccionar argument extern. Els següents esquemes representen les tres classes de selecció esmentades:

Els verbs transitius seleccionen un argument intern, com a mínim, i un d'extern. Com ja hem vist, el paper θ que assignen prototípicament a les dues posicions són el de TEMA i AGENT, respectivament. Els inergatius només seleccionen l'argument extern i no realitzen l'intern. Per tant, l'únic paper θ que assignen és el d'AGENT. Els verbs dels exemples de (58) corresponen a aquesta classe. Un aspecte interessant de molts d'aquests predicats és que poden passar a la classe dels transitius si afegeixen un acusatiu intern com a complement directe. Així, *ballar* és un verb que admet el règim intransitiu (*La Maria balla molt bé*), però que pot construir-se també transitivament (*La Maria balla molt bé els tangos*). El mateix succeeix amb *plorar*: *El noi plorava*

llàgrimes amargues. La reclassificació d'aquests predicats com a transitius és factible perquè la posició d'argument intern, tal com mostra (59b.i) resta disponible.

Finalment, la classe dels verbs inacusatius⁵¹ té com a característica el fet que no selecciona cap argument extern. D'aquí que siguin sempre predicats no agentius, com els de (57). De fet, alguns d'aquests verbs es construeixen sintàcticament sense subjecte:

- (60)a. Hi ha nens al pati.
- b. D'això fa dos mesos.

No obstant això, la tendència de les llengües romàniques és a promoure l'argument intern a la funció de subjecte mitjançant una transformació sintàctica, tal com s'indica a (59b.ii) amb la fletxa. Aquest és el motiu que, tot i no ser arguments externs, apareguin com a subjectes dels seus predicats. Hi ha, però, proves de la seva idiosincràsia. Així, Rigau (1991), basant-se en dades aportades per Solà (1972-1973; 1987), estudia algunes construccions impersonals del català nord-occidental. Els exemples de (61) estan estrets del seu estudi:

- (61)a. Falta més braços.
- b. Arriba parents.
- c. Ha vingut més turistes.
- d. Passa molts cotxes.
- e. Enguany es plantarà molts arbres.

El que tenen de característic tots aquests exemples és que el predicat és en tots ells un verb inacusatiu i que el seu argument intern no es projecta sintàcticament com a subjecte superficial de l'oració. Això només succeeix quan l'argument intern és inespecífic, ja que en el cas que sigui específic es produeix la promoció a la posició de subjecte: *Vindran els parents*. Com és lògic, cap verb inergatiu no pot aparèixer en construccions com les de (61): **Plorava nens*.

Segons el que s'ha vist al § 11, alguns verbs admeten indistintament una variant anticausativa i una altra de causativa. Aquests predicats són inacusatius que incorporen una causa com a argument extern en la seva lectura causativa, deixant com a complement directe l'argument intern. Per tant, es tracta de verbs que, tot i pertànyer a l'esquema (59b.ii), admeten la seva conversió en predicats transitius:

- (62)a. El dolor va disminuir. / El calmant va disminuir el dolor.
- b. Aquesta botiga ha tancat. / El propietari ha tancat la botiga.
- c. Les mongetes han de coure moltes hores. / El cuiner ha cuit les mongetes.

Les possibilitats de transferència entre els esquemes de selecció de (59) no es limiten al lèxic. La morfologia i la sintaxi també poden fer que alguns verbs canviïn de classe. Així, d

⁵¹ Gràcia (1989) estudia les propietats d'aquests verbs en català. Sobre la mateixa classe en castellà, cf. Mendikoetxea (1999).

conjugació pronominal pot convertir en inacusatius predicats originàriament transitius: *El noi va trencar el got* – *El got es va trencar*.⁵² El mateix passa amb les construccions passives, que són un procediment sintàctic per obtenir construccions inacusatives a partir de predicats transitius: *El ministre va firmar l'ordre* – *Es va firmar l'ordre* – *L'ordre va ser firmada*.

Finalment, convé assenyalar que la classe dels inacusatius inclou també verbs com *ser*, *estar*, *semblar* o *resultar*. La particularitat d'aquests predicats és que seleccionen com a argument intern una predicació (ja sigui una oració subordinada o una predicació secundària). El seu subjecte superficial, quan n'hi tenen, és l'argument extern de la predicació secundària seleccionada, que s'ha elevat en la sintaxi. A (63) exemplifiquem aquest procés, on Ø representa la posició buida de l'argument extern, com correspon als verbs inacusatius:

- (63)a. Ø Sembla [que en Pere té raó].
- b. Ø Sembla [en Pere llest] → En Pere_i sembla [t_i llest].
- c. Ø És [que la Maria no pot venir].
- d. Ø És [la Maria llesta] → La Maria_i és [t_i llesta].
- e. Ø Ha resultat [que en Pere tenia raó].
- f. Ø Ha resultat [la proposta dolenta] → La proposta_i ha resultat [t_i dolenta].

Com es pot veure, la característica comuna de totes les oracions de (63) és que el verb ha seleccionat com a argument intern una predicació. Quan aquesta conté un verb conjugat, no hi ha cap necessitat de canvis sintàctics a l'interior de la subordinada. La gramàtica tradicional considera que en aquests casos (63a, c, e) la subordinada és el subjecte del verb principal. Si així fos, hauria d'experimentar en tots aquests exemples l'ascens que s'indica a l'esquema (59b.ii). No obstant això, no és clar que la completiva s'hagi mogut de la seva posició d'argument intern en tots aquests casos.⁵³ Per altra banda, quan la proposició seleccionada per aquests verbs inacusatius és una predicació secundària, el subjecte d'aquesta ha de elevar-se a la posició de subjecte verbal, com es posa de manifest a (63b, d, f). La pujada es deu a la necessitat que aquest SN desenvolupi una funció sintàctica respecte del verb. Aquesta funció no pot ser la de complement directe, per tal com aquests verbs no són transitius. Per tant, l'única opció

⁵² L'obtenció de variants inacusatives és un dels valors que poden associar-se a la conjugació pronominal d'un verb. En altres casos, l'afix pronominal sembla estar relacionat amb l'origen de l'acció (així, *anar-se'n* al·ludeix a l'inici del moviment, mentre que *anar-hi* es relaciona amb la meta: **Vaig anar d'allà*, enfront de *Me'n vaig anar d'allà*). En el cas dels verbs que adopten obligatòriament la conjugació pronominal (*queixar-se*, *abstenir-se*), el valor del clític sembla més proper a aquesta darrera noció d'origen que a la de inacusativitat (cf. *Em queixo d'això* = *Això és l'origen de la meua queixa*).

⁵³ En castellà hi ha la possibilitat que *parecer* i *resultar* seleccionin una oració d'infinitiu:

(i) Parece [Juan tener razón] → Juan_i parece [t_i tener razón].

Com es comprova a (i), en aquests casos l'argument extern de l'infinitiu ha de projectar-se com a subjecte del verb principal. El moviment es deu al fet que l'infinitiu no pot assignar cap funció sintàctica al SN, ja que l'infinitiu només pot legitimar subjectes preverbals que siguin el líptics. Com ja s'ha dit, tampoc hi ha la possibilitat que *Juan* pugui comptar com a complement directe de *parece*, perquè no és un verb transitiu. La pujada a la posició de subjecte és, doncs, l'única manera d'aconseguir que aquest SN pugui desenvolupar una funció sintàctica vàlida.

disponible és que passin a ocupar la posició de subjecte de l'oració.

El que hem intentat demostrar en aquest apartat és que els esquemes bàsics de selecció d'arguments per part d'un verb estan fortament constrets, segons que mostren els tres patrons representats a (59). D'altra banda, hem vist que hi ha mecanismes morfològics o sintàctics que permeten relacionar els diferents esquemes bàsics de selecció i que fan possible que certs predicats s'adaptin a un règim de selecció diferent del que lèxicament els correspon. Tanmateix, les possibilitats de modificació de la xarxa argumental d'un predicat són també reduïdes i s'ajusten a uns pocs principis d'aplicació general. Des del punt de vista pedagògic, l'interès d'introduir la noció de paper θ rau en el fet que aquesta noció permet d'articular les propietats de les peces lèxiques amb el seu funcionament sintàctic. Serveix, per tant, per vincular l'estudi del lèxic, el domini del qual és un dels objectius pràctics bàsics dels programes d'ensenyament, amb la sintaxi.

13. Les funcions sintàctiques

Molts predicats tenen la capacitat de seleccionar més d'un argument. Així, *insultar* es combina amb un AGENT i un PACIENT per formar una predicació: *La Maria va insultar en Joan*. Per tal d'evitar confusions a l'hora d'interpretar quin és el paper temàtic que hem d'atribuir a cadascun dels arguments d'un predicat cal que cada un d'ells dugui una marca formal. A l'exemple anterior, sabem que *en Joan* és la persona insultada i que qui ha produït l'insult és *la Maria*. A simple vista, no hi ha cap marca que diferenciï aquests dos SNs, però si ens hi fixem més atentament veurem que hi ha un criteri que ens permet l'emparellament que acabem d'indicar: la posició sintàctica que ocupen tots dos SNs és el factor que en aquest cas serveix com a indicatiu de com s'han d'interpretar temàticament. De manera que si haguéssim tingut l'oració *En Joan va insultar la Maria*, l'emparellament hauria estat l'invers. Com és ben sabut, hi ha altres proves que permeten diferenciar el comportament formal dels dos arguments. Una és la pronominalització: mentre que el subjecte pot ser commutat per un pronom nominatiu, el complement directe exigeix un clític acusatiu: *Ella el va insultar*. També la concordança diferencia el comportament d'aquests arguments: el subjecte i el verb han de compartir els trets de persona i nombre, cosa que no succeeix amb el complement directe: *Elles el van insultar*, enfront d'*Ella els va insultar*.

La funció sintàctica és, doncs, una marca que permet associar cada SN amb el seu paper θ . Com indica di Tullio (1997), metafòricament es pot dir que la funció sintàctica és el vestit que ha de dur cada personatge en l'obra escrita pel predicat. En la tradició, la funció sintàctica ha estat lligada a la noció de *cas*, ja que les marques de funció en moltes llengües es manifesten com afixos morfològics col·locats en el propi SN. Això succeeix a les llengües que tenen declinació, com el llatí. En aquesta llengua, l'ordre dels mots era bastant lliure, però no es generaven confusions a l'hora d'interpretar el paper de cada argument perquè cada SN duia una marca

morfològica de cas que informava de la seva funció sintàctica. Així, *En Pere estima la Maria* podia dir-se indistintament *Petrus Mariam amat*, *Petrus amat Mariam*, *Mariam Petrus amat* o *Mariam amat Petrus*.⁵⁴

Les llengües romàniques no tenen el sistema de declinació que posseïa el llatí clàssic⁵⁵ i, per tant, han de marcar les funcions per procediments diferents del cas morfològic. Un d'ells, el més utilitzat, consisteix a utilitzar les preposicions com a marca de funció: *En Joan va presentar la Maria al seu pare*. Aquí, la preposició *a* marca el SN *el seu pare* com a destinatari de la presentació, atribuint-li la funció de complement indirecte. Un segon procediment és la concordança amb el verb, que serveix per identificar el subjecte. En llatí, aquest procediment també existia, singularitzant el subjecte enfront de la resta dels arguments. Finalment, un tercer procediment al que recorre el català és l'ordre de paraules. Aquest darrer recurs és poc utilitzat com a marca de funció i només s'aplica en casos com el de l'oració anterior per diferenciar el subjecte i l'objecte directe quan la concordança amb el verb no resol l'ambigüitat potencial.⁵⁶

En conclusió: per legitimar un argument no n'hi ha prou amb l'assignar-li un paper θ per part d'un predicat. Cal, a més a més, que pugui desenvolupar una funció sintàctica en el si de la construcció de què forma part. A la marca de funció sintàctica que rep tot argument se l'anomena *cas*, per bé que en llengües com el català el cas no té una manifestació morfològica, sinó sintàctica:

(64) *Condicions per a la legitimació d'un argument lèxic:*

Hi ha d'haver un predicat que li assigni paper temàtic i ha de manifestar cas (= funció sintàctica).

Ara bé: la possibilitat de desenvolupar una determinada funció sintàctica depèn de la presència a l'estructura sintàctica d'un element que permeti l'assignació del cas corresponent. Així, el contrast entre *La Maria està cansada* i **La Maria estar cansada* prova que la funció de subjecte lèxic d'una oració requereix que hi hagi morfemes de temps afixats al verb (tal com s'ha explicat al § 8). De la mateixa manera, només els verbs transitius poden legitimar la presència d'un complement directe, segons que mostra l'agramaticalitat de (65b):

⁵⁴ Això no vol dir que cadascuna d'aquestes oracions pogués utilitzar-se en qualsevol context. Com estudiarem al pròxim apartat, en aquests casos en què la gramàtica permet diversos ordres de paraules, l'elecció del més adequat a cada context depèn de l'estructura informativa de l'oració (en general, l'element que expressa informació coneguda sol precedir aquell que vehicula informació nova).

⁵⁵ D'aquest només queda com a residu el sistema pronominal àton, que manté la distinció entre acusatiu i datiu.

⁵⁶ En alguns casos, però, el sistema produeix situacions d'ambigüitat que s'han de resoldre per mitjà del discurs o canviant l'estructura de l'oració. Així, a una pregunta com *Qui va matar el general?* el pronom interrogatiu pot representar el subjecte (l'assassí) o el complement directe (l'assassinat), indistintament. No és gens estrany, per tant, que hi hagi tendència en aquests casos a col·locar una preposició com a marca d'acusatiu (*A qui va matar el general?*), a adjuntar a la dreta o a l'esquerra el subjecte (*Qui va matar, el general?* o *El general, qui va matar?*) o, finalment, a adjuntar el complement directe i reproduir-lo a l'interior de la predicació per mitjà d'un pronom clític (*El general, qui el va matar?* o *Qui el va matar, el general?*). En tots aquests casos, l'ambigüitat ha desaparegut.

- (65)a. Ha resolt el problema.
 b. *La resolució el problema.

Tot i conservar la mateixa xarxa temàtica del verb del qual deriva, el substantiu deverbal *resolució* no pot habilitar la funció de complement directe per al seu argument intern, ja que només els verbs poden assignar cas acusatiu. En canvi, la funció que sí poden assignar els noms és la de complement nominal, que en català es manifesta a través de la inserció d'una preposició *de* de genitiu: *la resolució del problema*.⁵⁷ Els substantius, els adjectius i els adverbis no tenen la capacitat d'habilitar per si sols una funció per al seu argument intern, de manera que cal inserir una preposició que marqui la dependència dels seus complements respecte del nucli: *casa de la Maria*; *fidel a si mateix*; *abans de la guerra*. En canvi, els verbs i les preposicions poden assignar cas directament al seu argument intern: *vam conèixer la Maria*; *contra l'explotació*.⁵⁸ Els verbs només poden assignar un cop cas acusatiu. Per tant, quan tenen més d'un argument intern, la resta ha de dur una marca preposicional de cas: *donar el llibre a la Maria*; *convidar la Maria a la festa*; *col·locar el llibre dins el calaix*.⁵⁹

El comportament dels arguments oracionals respecte de la teoria del cas és especial. A diferència del que succeeix en castellà, on porten les mateixes marques de cas que caracteritzen els arguments nominals, en català rebutgen les marques preposicionals, com es mostra a (66):

- (66)a. El fet *que la Maria digués això* no importa. / El hecho *de que María dijera eso* no importa.
 c. Cal marxar *abans que la Maria torni*. / Hay que irse *antes (de) que María vuelva*.
 d. Cansat *que el menyspreessin*, va marxar. / Cansado *de que lo menospreciaran*, se fue.
 e. La idea consisteix *que redueixin el nombre de grups*. / La idea consiste *en que reduzcan el número de grupos*.

La pèrdua de la preposició marcadora de cas davant els arguments oracionals és un fenomen bastant habitual. Es dona també en francès, anglès i italià, per posar alguns exemples propers. Segurament, el motiu ve donat pel fet que la subordinada ja té el seu propi marcador de subordinació (la conjunció que la introdueix) i, a més a més, perquè la preposició no és

⁵⁷ El possessiu manifesta la seva funció de complement nominal sense la necessitat de cap preposició perquè té un valor lèxic intrínsecament genitiu (*un alumne seu*). A més a més, estableix concordança de gènere i nombre amb el nucli que el selecciona.

⁵⁸ En alguns casos, els verbs poden seleccionar, per motius lèxics, una preposició per introduir el seu argument intern: *pensar en la Maria*, *anar a Barcelona*; *abstenir-se de votar*. La funció que correspon a aquests arguments s'anomena *complement preposicional de règim* o *complement de règim verbal*. Més enllà de la denominació que s'adopti, l'important és tractar-los com a complements i no com a adjunts, que era el que tendia a fer la gramàtica tradicional tot qualificant-los de complements circumstancials.

⁵⁹ No constitueix pròpiament una excepció el cas de *nomenar en Pere president de l'empresa*, ja que el SN *president de l'empresa* fa aquí de complement predicatiu i no pas d'argument, com ho prova el fet que aquest complement no admeti determinant: **nomenar en Pere el president de l'empresa*.

necessària per evitar ambigüetats. Recordeu que la presència de la preposició davant els arguments té una finalitat primordialment diferenciadora. Doncs bé: hi ha poquíssims predicats que puguin seleccionar dues subordinades completives, de manera que la identificació del paper θ que desenvolupen no pot provocar confusió. L'única classe de verbs que pot seleccionar dues subordinades d'aquesta mena és la dels implicatius: *implicar*, *suposar*, *significar*, *voler dir*. Noteu que una característica fonamental d'aquests verbs és que exigeixen un ordre fix: la causa ha de precedir necessàriament la conseqüència.⁶⁰ Per tant, una oració com *Que haguessis de dimitir implicaria que la premsa et considerés culpable* no té la mateixa interpretació que *Que la premsa et considerés culpable implicaria que haguessis de dimitir*, per tal com la causa i la conseqüència canvien en cada cas.

Que una de les funcions de les preposicions marcadors de cas és la d'evitar possibles ambigüitats ho demostra l'acusatiu preposicional del castellà. En aquesta llengua, el complement directe va precedit de la preposició *a* quan és animat i específic⁶¹: *Luis vio a su hermano*. En canvi, quan el complement directe és inanimat, apareix sense cap preposició: *Luis vio el coche de su hermano*. Aquest contrast es deu segurament al fet que les oracions que poden provocar ambigüitat són precisament aquelles que presenten un subjecte i un complement directe animat, com succeeix amb la primera de les oracions anteriors. Noteu, en canvi, que a la segona no hi ha perill de confusió del paper θ que correspon a cadascun dels arguments del verb, ja que un ens inanimat no pot interpretar-se com a AGENT ni com a EXPERIMENTADOR.

De tots els SNs, els que més dificultats tenen per rebre cas són els que funcionen com a arguments externs d'un predicat. Això es deu al fet que són elements que queden fora de l'àmbit de reció del nucli predicatiu que els selecciona, de manera que només poden superar el requeriment de dur cas si s'acompleixen condicions addicionals a la seva selecció argumental. Ja hem vist que el subjecte de l'oració rep el cas dels trets temporals afixats morfològicament al verb. Quan aquests trets són defectius, no pot aparèixer un subjecte lèxic: **En Lluís anar al teatre*.

Un procediment especial d'assignació de cas al subjecte d'una oració no temporalitzada és el que correspon a les construccions de (67):

- (67)a. Vaig veure [*la Maria* sortint del teatre].
- b. Aquest cap de setmana, hem de deixar [treballar *el nen*].
- c. Farem [assajar el 'lied' *a la Maria*].
- d. Vaig sentir [cantar un 'lied' *a la Maria*].⁶²

⁶⁰ Els papers θ que assignen aquests predicats són CAUSA i TEMA, respectivament. Sobre la caiguda de les preposicions en català, cf. Solà (1972-1973: § I; 1994: § 4).

⁶¹ Un SN és específic si es refereix a un individu concret. És inespecífic, en canvi, si no designa cap membre concret de la classe designada. Així, el primer SN és específic a *He parlat amb les mares dels meus alumnes* i no ho és a *He parlat amb mares dels meus alumnes*.

⁶² Aquesta oració té una altra interpretació, que no interessa aquí, segons la qual *la Maria* és la destinatària del 'lied'.

A les oracions anteriors, la subordinada que apareix entre claudàtors funciona com a argument intern del verb principal (cf. *Vaig veure que la Maria sortia del teatre*; *Hem de deixar que el nen treballi aquest cap de setmana*; *Farem que la Maria assagi el 'lied'*; *Vaig sentir que la Maria cantava un 'lied'*). Com que en tots quatre casos tenim una subordinada no temporalitzada, l'argument extern d'aquesta no pot rebre cas nominatiu. La solució que es dona als casos anteriors no és homogènia, però té en comú un detall fonamental: és el verb principal qui assigna cas a l'argument extern de la subordinada.

En primer lloc, convé distingir (67a) dels altres casos. A la primera oració, el verb *veure*, com a transitiu que és, assigna cas acusatiu a *la Maria*: *La vaig veure sortint del teatre*. A (67b, c, d) les coses són un xic més complicades. El primer que cal dir és que *deixar* i *fer* són predicats que formen perífrasis caustives d'infinitiu.⁶³ Això significa que les dues formes verbals actuen en aquestes oracions com una unitat funcional als efectes de l'assignació de cas. Aquest, d'altra banda, és el motiu que hagin d'aparèixer adjacents (cf. **Hem de deixar el nen treballar*). El que aporten *deixar* i *fer* a la perífrasi és la seva capacitat d'assignar acusatiu i datiu (cf. *Li he deixat el llibre* o *Li he fet un pastís*). Quin dels dos sigui el cas que s'hagi d'assignar a l'argument extern de l'infinitiu depèn dels arguments interns d'aquest. Si no n'hi cap que hagi de rebre cas acusatiu, aquest serà el cas que rebi del complex verbal l'argument extern de l'infinitiu: això és el que succeeix a (67b), on *el nen* funciona com a complement directe de la perífrasi. Com és lògic, al no ser complement directe de l'infinitiu, el clític que representa tal funció no pot afixar-se a la forma no personal del verb, sinó solament al nucli de la perífrasi: *L'hem de deixar treballar*, però no **Hem de deixar treballar-lo*. A (67c) la situació és diferent, perquè l'infinitiu té un complement directe que ha de rebre acusatiu. Per tant, l'argument extern rep en aquest exemple cas datiu del complex verbal: *Li farem assajar el 'lied'*, però no **Farem assajar-li el 'lied'*. En canvi, el clític del complement directe, com a argument intern que és de l'infinitiu, pot afixar-se a aquest (*Farem assajar-lo a la Maria*) o al complex verbal (*El farem assajar a la Maria*).⁶⁴

Tot i que no són verbs pròpiament causatius, els verbs de percepció com *veure* o *sentir* presenten un comportament semblant a aquells quan seleccionen subordinades d'infinitiu. Així, a (67d), *la Maria* rep cas datiu: *Li vaig sentir cantar un 'lied'*. Cal anotar, no obstant, que els parlants dubten a l'hora de pronominalitzar, ja que alguns atribueixen cas acusatiu a l'argument extern de l'infinitiu: *La vaig sentir cantar un 'lied'*. En canvi, col loquen la preposició quan realitzen aquest

En aquesta lectura, *la Maria* és el segon argument intern del predicat de la subordinada i rep d'aquest cas datiu (funcionant, per tant, com a complement indirecte de *cantar*). Noteu que en aquest cas el subjecte de l'infinitiu és una categoria el líptica que rep una interpretació arbitrària equivalent a *algú*. D'altra banda, (67a) no s'ha de confondre amb una altra estructura on el subjecte de *sortint* és coreferencial amb el subjecte de *veure*: $\emptyset_i$ vaig veure *la Maria* [$\emptyset_i$ sortint del teatre]. En aquesta darrera estructura, l'oració de gerundi forma un adjunt predicatiu del subjecte de l'oració.

⁶³ Sobre aquest punt, cf. Solà (1994: § 9.3a)

⁶⁴ Que el clític de la subordinada pugui afixar-se al verb principal és un fenomen que es dona fins i tot en casos en què no hi ha perífrasi: *Vine a veure'm* / *Vine'm a veure*.

constituent com SN.

Un cas extrem es dóna quan a la subordinada d'infinitiu hi apareixen un complement directe i un d'indirecte. En aquest cas, l'única opció per a l'argument extern de l'infinitiu és assignar-li un segon cas datiu: ??*Vaig fer tornar el llibre a la bibliotecària a la Maria*. Els signes interrogatius indiquen la manca d'acceptabilitat d'aquesta oració. No obstant això, la cliticització sembla possible: *Li vaig fer tornar el llibre a la bibliotecària*.

L'altre context en què l'argument extern no pot rebre cas a l'interior de la predicació que el selecciona és el constituït per les predicacions secundàries. Dins d'aquest grup hi ha dues opcions. La primera és que el predicat principal sigui un verb inacusatiu. Com que no està ocupada per cap argument, la posició d'argument extern del verb resta disponible per a la pujada de l'argument extern de la predicació secundària. Són els casos de (63b, d, f), que reproduïm a continuació:

- (63)b. Ø Sembla [en Pere llest] → En Pere_i sembla [t_i llest].
- d. Ø És [la Maria llesta] → La Maria_i és [t_i llesta].
- f. Ø Ha resultat [la proposta dolenta] → La proposta_i ha resultat [t_i dolenta].

Com que aquests verbs no són transitius, no poden assignar cas acusatiu. Per tant, l'ascens de l'argument extern de la predicació secundària a la posició de subjecte del verb li permet rebre cas nominatiu de la flexió verbal i, en conseqüència, superar el requisit que tots els arguments duguin cas.

La segona possibilitat és la que correspon als exemples de (53a, b, d, e), que reproduïm a continuació:

- (53)a. *Vull el paquet al meu despatx abans de les sis.*
- b. *No m'imagino en Pere de rector de la Universitat.*
- d. *Et feia de vacances.*
- e. *Vaig veure la Maria amb un vestit nou.*

Als exemples anteriors, l'argument extern de la predicació secundària rep cas acusatiu: *El vull al meu despatx abans de les sis*; *No me l'imagino de rector de la Universitat*; *Et feia de vacances*; *La vaig veure amb un vestit nou*. L'estratègia d'ascens a la posició de subjecte no és aplicable aquí, ja que tots aquests predicats seleccionen un argument extern propi i, per tant, tal posició està ocupada.

El cas de (53c: *Hi ha dies que es fan interminables*) és lleugerament diferent: el predicat *haver-hi* és impersonal i això impedeix l'ascens de qualsevol argument a la posició de subjecte. Alguns autors suposen que *haver-hi* no assigna pròpiament cas acusatiu, sinó partitiu. Aquest cas el rebrien els complements directes inespecífics i els subjectes postverbals inespecífics de verbs inacusatius (*Arriven trens a l'estació*), que són els que pronominalitzen en català pel clíctic partitiu *en*: *N'hi ha que es fan interminables*. En qualsevol cas, tots dos casos estan associats a la mateixa posició d'argument intern del verb.

Finalment, a l'exemple (53f: *Amb la teva mare a casa, ens divorciarem*), és la preposició *amb* la que assigna cas al SN *la teva mare*.

Així doncs, l'establiment de les funcions sintàctiques dels arguments de l'oració presenta un cert paral·lelisme amb l'assignació de papers θ , però la correlació és només parcial, ja que en alguns casos l'element que assigna cas no és el que selecciona i dóna paper temàtic a l'argument. La gramàtica tradicional va exagerar la relació que existia entre funció sintàctica i funció argumental, fins el punt d'utilitzar aquestes per a definir les primeres. Amb la reacció formalista de l'estructuralisme, els papers temàtics van ser relegats de l'estudi gramatical en favor del concepte estrictament formal de funció sintàctica. No obstant això, com s'ha argumentat en els apartats precedents, la comprensió de les relacions de selecció entre predicats i arguments és un dels aspectes més importants de l'anàlisi oracional, raó per la qual sembla imprescindible tornar a atorgar protagonisme als papers θ com a concepte que serveix per articular el lèxic i la sintaxi.

14. Algunes qüestions entorn de la terminologia de les funcions sintàctiques

L'establiment de les funcions sintàctiques de l'oració ha estat un dels objectius bàsics de la tradició. En general, les seves denominacions estan ben assentades i la seva delimitació és bastant clara. Coincidim, doncs, amb el comentari de Bosque (1994) que hem recollit abans a (24): els canvis radicals de terminologia no són convenientes, sobretot si es limiten a substituir unes etiquetes per unes altres. Des d'aquest punt de vista, no ens sembla convenient introduir a l'ensenyament secundari una proposta com la d'Alarcos (1970), que implica el canvi generalitzat de les denominacions tradicionals.⁶⁵

En aquest apartat ens limitarem a comentar alguns aspectes que tenen a veure amb la definició tradicional d'algunes funcions sintàctiques i amb les decisions que convé adoptar quan la tradició posseeix més d'una etiqueta per al mateix concepte funcional. Començarem referint-nos a les funcions que expressen la dependència d'un argument o adjunt respecte del verb. La primera diferenciació que cal fer és la que oposa els *complements del verb* als *adjunts*. La distinció correspon al contrast entre arguments seleccionats i adjunts. Per tant, dintre dels complements del verb cal incloure-hi el complement directe, l'indirecte i el de règim verbal. Normalment, es considera que el subjecte no s'integra en aquest grup, ja que no forma part pròpiament del SV. En canvi, se sol incloure dins els complements del verb l'atribut, tot i que com hem estudiat el que seleccionen els verbs copulatius és més aviat la predicació secundària que conté l'atribut i el seu argument extern. També serien complements del verb, segons aquest criteri, els complements predicatius seleccionats pel verb (per exemple, *intel·ligent* a *Considero la Maria prou*

⁶⁵ Al sistema d'Alarcos el subjecte s'anomena *subjecte lèxic*; el complement directe, *implement*; el complement indirecte, *complement*, i el complement de règim verbal pronominalitzable per un pronom personal, *suplement*. Donada la importància de l'escola d'Alarcos en els estudis del castellà, alguns manuals de secundària utilitzen la seva terminologia. En una de les darreres obres de l'autor (Alarcos, 1994) el seu sistema terminològic es fa servir juntament amb el tradicional. En els estudis del català, l'ús de la terminologia d'Alarcos ha estat pràcticament nul.

intel·ligent), tot i que també en aquest cas el que selecciona el verb és més pròpiament tota la predicació secundària de la qual és nucli el complement predicatiu. El terme *adjunt* correspon al que la gramàtica tradicional anomenava *complements circumstancials*. L'avantatge més òbvia del terme *adjunt* és que permet distingir aquests elements dels *complements*, que serien elements seleccionats pel verb. Si es manté la denominació tradicional, l'oposició s'establiria entre *complements del verb* i *complements circumstancials*. No obstant això, aquesta distinció no sembla prou clara, per tal com molts adjunts són de fet modificadors del verb (per exemple, *ràpidament* a *Hi va anar ràpidament*). Si se'ls caracteritza com a *complements*, no resulta intuïtiu segregarlos del conjunt de *complements del verb*. En canvi, l'etiqueta *adjunt* evita aquest problema i a més a més permet assignar diversos nivells de dependència a aquests elements (*adjunt del verb*, com a l'exemple anterior; *adjunt de modalitat oracional*, com *segurament* a *Segurament, vindrà més tard*, etc.).

La denominació de *complement directe* i *indirecte* alterna a la tradició amb la d'*objecte directe* i *indirecte*, respectivament. Al quadre de (68) reflectim quins són els termes emprats per a anomenar aquestes funcions en algunes de les gramàtiques més influents del castellà i del català:

(68) Bello (1847): *complemento acusativo, dativo*

RAE (1973): *complemento directo, indirecto* (s'hi empren també secundàriament *objeto directo, indirecto*)

Alcina & Blecua (1975): *complemento directo, indirecto* (també s'hi citen secundàriament *objeto directo, indirecto*)

Alarcos (1984): *objeto directo (implemento); objeto indirecto (complemento)* (s'hi citen secundàriament *complemento directo, indirecto*)

Fabra (1956): *complement acusatiu, complement datiu*.

Badia (1994): *complement directe, complement indirecte*.

Com es pot veure, tant *complement* com *objecte* s'atesten, però hi ha una lleugera preferència pel primer terme. L'únic avantatge que té el terme *objecte* és que permet contraposar els complements seleccionats pel verb i els que són adjunts (*complements circumstancials*, però mai *objectes circumstancials*). Ara bé: per que aquest criteri fos coherent resultaria imprescindible parlar d'*objecte de règim verbal*. En canvi, per a anomenar aquesta funció trobem habitualment *complement de règim verbal* o *complement preposicional (de règim) del verb*.⁶⁶ Per tant, si aquesta funció ha de dur el rètol de *complement*, no hi ha cap raó per parlar d'*objecte* en els altres casos. A més a més, com ja hem dit, per establir la distinció entre elements seleccionats i no seleccionats és preferible fer servir l'oposició *complement / adjunt*.

De tots els complements del verb, és sens dubte l'indirecte el que planteja més problemes de delimitació. Abans de tot, cal aclarir que a la tradició hispànica l'ús que es fa del terme

⁶⁶ Jaume Macià em fa notar que alguns llibres de text parlen d'*objecte preposicional* per referir-se al *complement preposicional de règim*. Creiem, però, que el primer terme pot generar confusió amb el significat que té a la tradició gramatical del castellà, on sol designar el complement directe precedit de la preposició *a*.

complement indirecte no té cap relació amb el que ha consagrat la tradició gramatical francesa, on s'aplica a tot complement del verb introduït per una preposició. Tant en la gramàtica del català com en la del castellà, el *complement indirecte* és tot aquell sintagma preposicional que es pugui commutar per un clític datiu. Aquesta definició, però, planteja un problema important, ja que les llengües romàniques han conservat variants del datiu llatí que representaven arguments no seleccionats pel verb. A (69) recollim alguns dels usos més habituals del datiu en català:⁶⁷

- (69)a. Datiu argumental (també anomenat *d'interès*): correspon a un argument seleccionat pel verb, pronominalitzable per un clític datiu i introduït per la preposició *a*: *Vaig donar el llibre a la Maria; M'agrada la música*).
- b. Datiu possessiu: no és un argument seleccionat pel verb, sinó que expressa el posseïdor d'algun altre argument de l'oració: *Li vaig veure els ulls* (cf. *Vaig veure els seus ulls*); *Li envejo la constància* (cf. *Envejo la seva constància*); *Li van reparar el cotxe* (cf. *Van reparar el seu cotxe*); *Li anava al darrere* (cf. *Anava al darrere de la Maria*). Ha de representar-se obligatòriament per mitjà d'un pronom clític: **Envejo la constància a la Maria*.
- c. Datiu ètic: no és un argument del predicat i, per tant, sempre es pot ometre. Indica la participació emocional d'un individu en l'esdeveniment: *Aquest nen no em menja*; *Ara que el necessito, se me'n va de vacances*. Només es pot expressar per mitjà del clític.

Als anteriors s'hi podrien afegir altres variants que exemplifiquen usos més residuals del datiu llatí. En qualsevol cas, sembla clar que ni (69b) ni (69c) corresponen a funcions d'arguments seleccionats pel verb i, per tant, no se'ls hauria d'aplicar la denominació de *complement indirecte*, en la mesura en què aquest es considera un dels *complements del verb*. Això ha fet que alguns autors parlin de *datiu possessiu* i *datiu ètic* a l'hora de referir-se a aquests dos usos, tot diferenciant-los de la noció de *complement indirecte*, que resta reservada per a (69a). Creiem que aquesta és l'opció més coherent, per bé que hem de reconèixer que gran part de la tradició inclou la resta dels valors que es poden expressar per mitjà d'un clític datiu en aquesta etiqueta.

El que convé evitar és incloure dintre de la funció de *complement indirecte* els SPs que, encapçalats per *per a*, indiquen finalitat o benefactiu.⁶⁸ Aquest és un error que prové

⁶⁷ Cal anotar, però, que la confusió terminològica a l'hora d'etiquetar els diversos usos del datiu fa que les denominacions que fem a (69) varïïn considerablement segons els lingüistes. Així, el que anomenem *datiu ètic* apareix en alguns autors com *datiu d'interès*. D'altres inclouen el *datiu de participació* o *d'intensificació* (*Em vaig beure una cervesa*).

⁶⁸ A Badia (1994: § 021.4.III.2a) s'inclouen entre les característiques formals del *complement indirecte* les següents: "(a) En català duu una de les dues preposicions *a* o *per a*; [...] (b) és complement indirecte aquella paraula o frase que, expressada en singular [...], pot ésser substituïda pel pronom personal *àtonli*". Com intentarem de demostrar, el clític datiu mai no substitueix ni s'associa a un SP encapçalat per *per a*. Entre els exemples que aquest gramàtic presenta com a casos de complement indirecte s'inclouen oracions subordinades d'infinitiu que expressen finalitat: *Tots feien plans per a guanyar les eleccions* (Badia, 1994: § 146.1. ex. 6a); *Han vingut per veure't* o *Ha firmat el*

probablement de la proximitat semàntica existent entre la noció de DESTINATARI i les de BENEFACTIU i FINALITAT. Però les proves formals permeten desllindar clarament el comportament sintàctic dels complements amb *a* dels que duen *per a*. Comparem les oracions de (70):

- (70)a. Vaig donar un ram de flors a la Maria. / Vaig donar un ram de flors a la Maria._i
 b. ??Vaig donar un ram de flors per a la Maria. / Vaig donar un ram de flors al bidell per a la Maria. / Li_i vaig donar un ram de flors al bidell_i per a la Maria._j. / Li_i vaig donar un ram de flors per a la Maria._j.

Una característica distintiva del català i del castellà és que permeten la reduplicació del complement indirecte mitjançant la parella clític-SP. La segona oració de (70a) mostra que, quan això succeeix amb un SP encapçalat per *a*, el clític i el SP han d'interpretar-se com a coreferents. Es a dir, que ambdós al ludeixen al mateix individu, tal com resulta natural en dos elements que representen la mateixa funció.

Per contra, totes les proves de (70b) indiquen que el SP introduït per *per a* no compleix la funció de complement indirecte. Per començar, la primera oració d'aquest exemple sona incompleta, en contra del que s'esperaria si el complement amb *per a* fos el segon argument intern del verb i desenvolupés la funció de complement indirecte. Quan s'hi afegeix un veritable complement indirecte (*al bidell*), l'oració resulta perfectament gramatical, la qual cosa tampoc no hauria de passar si ambdós elements representessin la mateixa funció. Però a més a més, quan introduïm la duplicació per mitjà del clític, resulta que aquest no pot ser en cap cas coreferent amb el complement introduït per *per a*, prova que el datiu és incompatible amb ell. Finalment, si eliminem el SP amb *a* i mantenim el clític, aquest representa un individu diferent d'aquell al qual refereix l'adjunt de finalitat. Tot això permet de concloure que cap SP introduït per *per a* pot fer de complement directe, sinó que es tracta d'un adjunt de finalitat que pot expressar la noció de beneficiari de l'esdeveniment, però que en cap cas indica la meta del moviment expressat pel verb. A (70b) a qui jo dono les flors és al bidell, per més que la finalitat amb què ho faci sigui la de fer que ell les traslladi a la Maria.

15. L'estructura informativa de l'oració

Als apartats anteriors hem intentat destriar les funcions argumentals de les funcions sintàctiques i ens hem mostrat favorables a introduir les primeres a l'ensenyament secundari com una forma de connectar, d'una banda, el coneixement lèxic amb el gramatical i, d'altra, el contingut amb la forma lingüística, representada a la tradició per les funcions sintàctiques. Però les oracions no són unitats aïllades, sinó que s'articulen en un discurs que té coma funció fonamental la transmissió d'informació i que ha de complir certs requeriments de coherència i

manifest **per no quedar malament** (idem, § 247.5, ex. 38a, 39). És obvi que cap dels elements en cursiva admet la pronominalització per un clític datiu.

cohesió. En aquest apartat defensarem la conveniència d'introduir algunes nocions que pertanyen al que s'ha anomenat *estructura informativa de l'oració*. L'objectiu d'aquesta part de la gramàtica és estudiar com influeix en la forma de cada oració el conjunt d'informació que és compartit per l'oient i pel parlant. La llengua té mitjans per indicar si una determinada informació és coneguda pels dos interlocutors o no. Així, la diferència entre les dues oracions de (71) rau en el fet que només en el segon cas se suposa que l'oient tenia informació prèvia d'un atracament, ja que l'article definit només es pot utilitzar quan es presuposa que l'oient pot identificar l'individu o objecte referit:

- (71)a. La policia ha detingut l'atractor.
- b. La policia ha detingut un atractor.

Hi ha unitats lingüístiques que només es poden interpretar en funció d'un context discursiu previ, perquè el que fan és senyalar algun dels elements emesos anteriorment. Són, per tant, entitats de valor variable, la referència de les quals ha d'establir l'oient en funció de la informació transmesa prèviament. Es tracta de les unitats *anafòriques*,⁶⁹ com els pronoms de tercera persona (*En Pere_i diu que **l_i** han tractat malament*), els reflexius (*En Pere_i **s_i** insulta a **si mateix_i***) i recíprocs (*En Pere i la Maria **s_i** estimen*), certs usos dels demostratius (*Vam convidar el Pere i el Josep, però **aquest_i** no va poder venir*) i dels ordinals (*Vam convidar el Pere_i i el Josep, però **el primer_i** no va poder venir*) i algunes expressions temporals (*Vam arribar a les quatre, però **llavors_i** ja era tard*) i locatives (*Vam entrar a l'escola, però **allí_i** no hi havia ningú*), entre d'altres.

Una altra informació que comparteixen el parlant i l'oient en circumstàncies normals és la que deriva del context situacional en què es produeix el discurs. La llengua també posseeix unitats variables que s'interpreten en funció de la situació enunciativa: són les formes *díctiques*, com els pronoms de primera i segona persona (***Jo et** tinc molt d'apreci*), els demostratius en la major part dels seus usos (*Per què no llegeixes **aquest** llibre?*), els possessius (*Et presento el **meu** pare*), els temps verbals primaris (***Ha sortit***) i alguns adverbis locatius (***Ha sortit d'aquí***) i temporals (*Se'n va **demà***).⁷⁰

Els fenòmens sintàctics més condicionats pel context discursiu són la correlació entre els temps verbals i l'ordre de paraules de l'oració. Aquí ens limitarem a estudiar molt breument

⁶⁹ En alguns casos, la unitat que fixa la interpretació de l'entitat anafòrica apareix darrere d'aquesta. En aquests casos es parla de *catàfora*: *Per poder parlar amb ell, el Degà demana que se li presenti un imprès de petició*. Aquí la referència del pronom *ell* apareix posteriorment a la seva emissió.

⁷⁰ Noteu que la diferència entre les expressions temporals *demà* i *l'endemà* és que la primera s'interpreta díticament (en funció del moment en què s'emet l'enunciat: *Ingressarà demà a l'hospital*), mentre que la segona requereix un punt d'orientació anafòric (*Va ingressar a l'hospital i l'endemà va sortir amb l'alta*). Naturalment, per tal que una entitat dítica pugui ser degudament interpretada per l'oient cal que aquest tingui accés a totes les coordenades espàcio-temporals en què s'emet l'enunciat. No tindria sentit, per exemple, dir *Un moment, que agafo aquell bolígraf* quan ens adrecem a un interlocutor telefònic, perquè aquest no té control visual sobre el context situacional del parlant. De la mateixa manera, una pintada que digui *Avui manifestació a les 8 a la plaça de Catalunya* té poc poder de convocatòria si a continuació no hi consta la data en què s'ha fet.

aquest últim. En les llengües que no imposen un ordre fix dels constituents de l'oració, com és el cas del català i del castellà, la determinació de quin és l'ordre més adequat en un determinat context depèn de l'oposició entre la *informació coneguda per l'oient* (anomenada *tòpic* o *tema*)⁷¹ i la *informació nova* (o *rema*). En general, en les oracions enunciatives el tòpic ha de precedir el rema. Comparem les oracions de (72):

(72)a. La Xina és el país més poblat del món.

b. El país més poblat del món és la Xina.

El contingut proposicional de les dues oracions anteriors és el mateix i, tot i la diferència en l'ordre de paraules, les funcions sintàctiques coincideixen en ambdues: *la Xina* és el subjecte i *el país més poblat del món* és l'atribut. La diferència atany al que en cadascuna d'elles es considera *tòpic* i *rema*. A la primera, *la Xina* és el tòpic i la resta, el rema. Així, aquesta oració pot emprar-se com a resposta a la petició *Digui'm alguna cosa de la Xina* feta en un examen. Contestar en aquest context amb (72b) seria absolutament inadequat, perquè la pregunta ha introduït *la Xina* com a tòpic del discurs.⁷² Com que el tòpic ha de precedir el rema, (72b) no és adequada en el context que estem estudiant, malgrat que es tracta d'una oració perfectament gramatical del català.

Ara suposem, en canvi, que es tracta de contestar la pregunta *Quin és el país més poblat del món?* En aquest cas, (72b) sembla una resposta perfectament acceptable, ja que el context discursiu determina que el tòpic és *el país més poblat del món*. Per contra, (72a) només semblaria adequada si *la Xina* rebés relleu entonacional contrastiu: *LA XINA és el país més poblat del món*. Amb una entonació no emfàtica, (72a) no és una bona candidata en aquest context.

Aunque no és freqüent, tota l'oració pot ser remàtica. Suposem que, a la vista d'un aldarull de gent al carrer, preguntem a un vianant ben informat *Què ha passat?* Qualsevol informació que aquest emeti serà completament remàtica, a no ser que la resposta comenci amb la reiteració del verb de la pregunta (*Ha passat que...*), cosa bastant improbable. La manca d'informació prèvia compartida fa que l'intercanvi sigui altament remàtic. Així doncs, la frontera entre el tòpic i el rema pot canviar segons el context: en una oració com *El Pere pensa llogar un pis al barri de Ribera* pot ser rema tota l'oració (en una situació com la que hem dissenyat abans), el predicat (*I què farà ara, el Pere?*), la seqüència formada pel complement directe i l'adjunt locatiu (*Què em vas dir que pensa llogar, el Pere?*) o només l'adjunt locatiu (*On pensa llogar un pis, el Pere?*).

El català, com el castellà, tenen la possibilitat d'adjuntar a l'esquerra qualsevol constituent que formi part del tòpic. Aquesta construcció s'anomena *topicalització* o *tematització* i admet

⁷¹ Per evitar qualsevol confusió amb el paper θ de TEMA, utilitzarem únicament el terme *tòpic* per a referir-nos a la informació coneguda per l'oient.

⁷² De fet, com que el català admet l'elisió del subjecte, la resposta podria prescindir completament del tòpic sense que es produís pèrdua informativa de cap classe: *És el país més poblat del món*. Per contra, l'omissió d'una part del rema implicaria un empobriment de la informació transmesa.

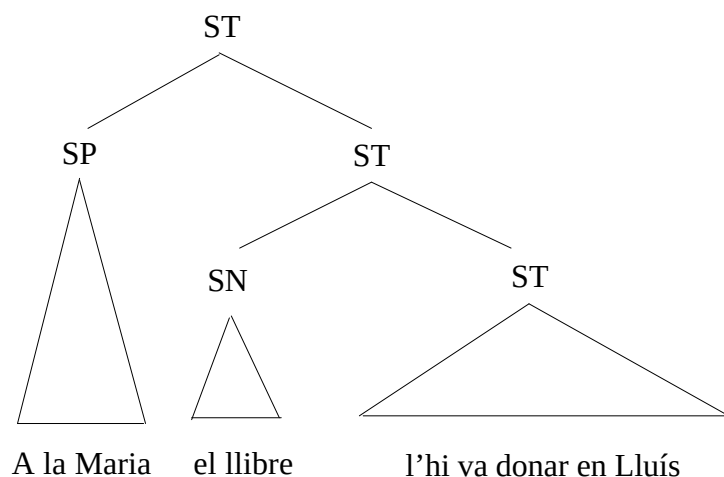
recursivitat, de manera que hi pot haver més d'un element topicalitzat:

- (73)a. *A la Maria, el llibre l'hi va donar en Lluís.*
 b. *Amb aquesta clau, sense ajuda, no conseguiràs obrir la porta.*

Els elements topicalitzats de (73) han de formar part de la informació a l'abast de l'oient, ja sigui perquè han estat prèviament esmentats al discurs o perquè són directament accessibles en el context situacional. Quan la funció que els correspon dintre de l'oració compta amb un pronom clític, els elements tematitzats requereixen que aquest aparegui a l'interior del predicat. Així, a (73a) l'oració conté la combinació del clític acusatiu amb el datiu, com correspon als dos elements topicalitzats. En canvi, a (73b) no hi ha cap pronom clític a l'oració perquè les funcions dels elements topicalitzats no són representades per cap clític en català.

L'esquema estructural de la tematització és el que caracteritza als elements adjunts a l'oració:

(74)

La topicalització també pot suposar adjunció a SC: *A la Maria, qui li va donar el llibre?*, on l'element topicalitzat incideix sobre una oració interrogativa (per tant, sobre un SC). També existeix la possibilitat de topicalitzar a la dreta. Aquesta construcció resulta, però, més emfàtica: *L'he donat a la Maria, el llibre.* A més a més, la topicalització a la dreta no admet recursivitat.

Anomenem *focus* l'element remàtic de l'oració que duu una marca lèxica, sintàctica o entonacional. Són focals els elements interrogatius i exclamatius, els elements que incorporen la negació, els constituents dotats d'èmfasi contrastiu, els elements afectats per certs operadors com *també*, *tampoc*, *ningú*, *fins i tot*, *solament* i d'altres. Com que porten marques específiques que els permeten reconèixer, els elements focals no cal que apareguin a l'extrem dret de l'oració. Així, per exemple, els elements interrogatius i exclamatius, en virtut de la seva naturalesa d'operadors de modalitat han d'aparèixer al capdavant de l'oració. Els elements focalitzats de (75) tampoc no ocupen la darrera posició de l'oració:

- (75)a. El Pere va regalar *no un llibre* a la Maria, sinó dos.
 b. *També el Pere* sap rus.
 c. *Ningú* no sap això.

Un esquema sintàctic relacionat amb la focalització és el de les *construccions clivellades* (també anomenades *escindides*). Es tracta d'un patró emfàtic que, sota la forma de construcció atributiva, permet separar l'element focal d'una oració i col·locar-lo com un dels termes de la relació copulativa. L'altre està format per la resta de l'oració precedida d'un pronom relatiu. Així, a partir d'una oració com *El Pere va regalar un llibre a la Maria per Sant Jordi* podríem obtenir les següents construccions clivellades, on l'element focalitzat apareix en cursiva:

- (76)a. Qui va regalar un llibre a la Maria per Sant Jordi va ser *el Pere*.
 b. El que el Pere va regalar a la Maria per Sant Jordi va ser *un llibre*.
 c. A qui el Pere va regalar un llibre per Sant Jordi va ser *a la Maria*.
 d. Va ser *per Sant Jordi* {quan / que} el Pere va regalar un llibre a la Maria.
 e. *Regalar un llibre a la Maria per Sant Jordi* va ser el que va fer el Pere.

A (76) hem focalitzat successivament el subjecte, el complement directe, el complement indirecte, l'adjunt temporal i tot el predicat. Com es pot comprovar, l'element focalitzat pot aparèixer indistintament al començament o al final de l'oració.

Podria semblar que la proposta d'introduir conceptes com els de *tòpic*, *rema* i *focus* als programes de l'ensenyament secundari suposaria afegir complexitat conceptual a una matèria que ja en la seva orientació actual, més reduïda pel que fa als continguts, planteja problemes de dificultat en l'assimilació dels conceptes bàsics. Creiem, no obstant això, que es tracta de conceptes que poden ser fàcilment assimilats per la intuïció dels parlants (om a mínim, els de *tòpic* i *rema*) i que serveixen de vincle d'unió entre els conceptes de la gramàtica oracional i els del discurs. Per tant, contribueixen a donar coherència al que d'una altra manera semblen dos dominis independents.

16. A tall de conclusió

En aquest apartat ens limitarem a exposar sumàriament algunes de les idees que hem intentat defensar:

Els conceptes gramaticals no poden ser l'únic component dels cursos de llengua de l'ensenyament secundari.

L'objectiu fonamental de l'estudi de la gramàtica a l'escola ha de ser suscitar la reflexió sobre la competència lingüística de l'estudiant com a parlant.

Per poder connectar els conceptes gramaticals amb la intuïció de l'estudiant cal donar rellevància a l'estudi del contingut i accedir a la forma des d'aquest.

L'anàlisi gramatical no s'ha de concebre com un mer procediment d'identificació d'unitats formals, sinó com una activitat que admet múltiples plantejaments i que no es centra en la paraula aï lladament, sinó en els principis que governen la combinació de les unitats lingüístiques.

Convé potenciar l'ús de parells mínims que serveixen per aï llar el fenomen sobre els que es plantegen les activitats de l'anàlisi.

Cal superar la diferència d'enfocament entre oració i discurs incorporant a l'estudi de l'oració els conceptes semàntics i comunicatius bàsics (papers temàtics i estructura informativa de l'oració, principalment).

L'ús sistemàtic dels diagrames arboris per reflectir l'estructura dels constituents d'una construcció sintàctica complexa pot plantejar certes dificultats, sobretot en els primers cursos. En tot cas, fer anàlisi sintàctica no vol dir necessàriament fer arbres de constituents.

Els primitius fonamentals sobre els que s'hauria de basar l'ensenyament de la gramàtica a l'escola són de quatre tipus: categories gramaticals (lèxiques i sintàctiques), funcions argumentals (papers θ), funcions sintàctiques, i nocions de l'estructura informativa (tòpic, rema, focus...).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALARCOS LLORACH, Emilio (1970): *Estudios de gramática estructural del español*. Madrid. Gredos.
- _____ (1994): *Gramática de la lengua española*, Madrid. Espasa Calpe.
- ALCINA FRANCH, Juan & José Manuel BLECUA (1975): *Gramática española*. Esplugues de Llobregat. Ariel.
- BADIA I MARGARIT, Antoni Maria (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona. Proa.
- BARTRA KAUFMANN, Anna & Avel·lina SUÑER GRATACÓS (1992): "Functional Projections meet Adverbs". *Catalan Working Papers in Linguistics 1992* (Bellaterra): 45-85.
- BELLO, Andrés (1847): *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*, ed. crítica de R. Trujillo amb notes de R.J. Cuervo, Madrid. ArcoLibros, 1988.
- BENOT, Eduardo (1910): *Arte de hablar. Gramática filosófica de la lengua castellana*. Barcelona. Anthropos, 1991.
- BLOOMFIELD, Leonard (1933): *Language*. Holt. New York. [Trad. catalana parcial, *El llenguatge*. Barcelona: Seix Barral, 1978].
- BOSQUE, Ignacio (1989): *Las categorías gramaticales*. Madrid: Síntesis.
- _____ (1993): "Sobre las diferencias entre los adjetivos relacionales y los calificativos", *Revista Argentina de Lingüística* (Buenos Aires), 9: 9-48.

- _____ (1994): *Repaso de sintaxis tradicional*. Madrid: Arcolibros.
- _____ & Violeta DEMONTE (eds.) (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 3 vol.
- BRUCART, José María (1993): “Sobre la estructura de SComp en español”, dins A. Viana (ed.) (1993), pàg. 59-102.
- CANALE, Michael (1983): “From communicative competence to communicative language pedagogy”, dins J. Richards & R. Smith eds. (1983). [Traduït dins M. Llobera *et alii* (1995: 63-81)]
- CHOMSKY, Noam (1970): “Remarks on Nominalization”, dins R. Jacobs & P. Rosenbaum (eds.) (1970), pàg. 184-221. [Traducció castellana dins V. Sánchez de Zavala (ed.) (1974), pàg. 133-187]
- DEMONTE, Violeta (1999): “El adjetivo: Clases y usos. La posición del adjetivo en el sintagma nominal”, dins I. Bosque & V. Demonte (eds.) (1999), pàg. 129-215.
- DI TULLIO, Ángela (1997): *Manual de gramática del español*. Buenos Aires: Edicial.
- ELLIS, Richard (1994): *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- GILI GAYA, Samuel (1943): *Curso superior de sintaxis española*. Barcelona: Biblograf, 1969⁹.
- GRÀCIA, Lluïsa (1989): *Els verbs ergatius en català*. Ciutadella de Menorca: Institut Menorquí d'Estudis.
- HAEGEMAN, Liliane (1991): *Introduction to Government and Binding Theory*. Oxford: Blackwell.
- HAWKINS, John A. (1978): *Definiteness and indefiniteness*. London: Croom Helm.
- HYMES, Dell (1971): *On Communicative Competence*. Philadelphia: University of Philadelphia.
- JACOBS, Roderick & Peter ROSENBAUM (eds.) (1970): *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham: Ginn.
- LEONETTI JUNGL, Manuel (1990): *El artículo y la referencia*. Madrid: Taurus.
- _____ (1999): *Los determinantes*. Madrid: Arcolibros.
- LLOBERA, Miquel *et alii* (1995), *Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*. Barcelona: Edelsa.
- LYONS, Christopher (1999): *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia (1988): “Los marcadores del discurso desde el punto de vista gramatical”, dins M. A. Martín Zorraquino & E. Montolío Durán (eds.) (1998), pàg. 19-53.
- _____ & Estrella MONTOLÍO DURÁN (eds.) (1998): *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. Madrid: Arcolibros.
- _____ & José PORTOLÉS LÁZARO (1999): “Los marcadores del discurso”, dins I. Bosque & V. Demonte (eds.) (1999), pàg. 4051-4213.
- MENDIKOETXEA, Amaya (1999): “Construcciones inacusativas y pasivas”, dins I. Bosque & V. Demonte (eds.) (1999), pàg. 1575-1629.
- MCLAUGHLIN, Barry (1990): “Reestructuring”. *Applied Linguistics* (Oxford), 11: 113-128.

- PASCUAL, José Antonio, Luis ALCALDE & Ladislao CASTRO (1996): *Lengua castellana*. 2 vol., Madrid: Santillana.
- RAE (1973): *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe.
- RICHARDS, Jack C. & Richard W. SMITH eds. (1983): *Language and Communication*. London: Longman.
- RIGAU, Gemma (1991): "On the Functional Properties of AGR". *Catalan Working Papers in Linguistics 1991* (Bellaterra): 235-260.
- ROJO, Guillermo (1978): *Cláusulas y oraciones*. Santiago de Compostela: Universidad de Santiago.
- SOLÀ, Joan (1972-1973): *Estudis de sintaxi catalana*. 2 vol., Barcelona: Edicions 62.
- _____ (1987): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- _____ (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- SÁNCHEZ DE ZAVALA, Víctor (ed.) (1974): *Semántica y sintaxis en la lingüística transformatoria, I: Comienzos y centro de la polémica*. Madrid: Alianza.
- VIANA, Amadeu (ed.) (1993): *Sintaxi. Teoria i perspectives*. Lleida: Pagès.